lenin

DEVLET VE DEVRİM

EMEK yayınları

V. İ. LENİN

DEVLET ve DEVRİM

Çeviren :

Mehmet KAYA

EMEK YAYINLARI

Posta Kutusu 1181
Sirkeci — İSTANBUL

● Emek Yayınları, bilimsel dizi : 1

● Bu kitap Almanca - İngilizce basımları karşılaştırılarak; düzenlenmiş 1976 Mart ayında Erenler Matbaasında dizilip, Doyuran Matbaasında basılmıştır.

DEVLET VE DEVRİM

Birinci Baskıya Önsöz

DEVLET SORUNU, günümüzde, teoride olduğu gibi, pratikte de özel bir önem kazanmaktadır. Emperyalist savaş, tekelci kapitalizmin tekelci devlet kapitalizmi haline dönüşmesi sürecini büyük ölçüde hızlandırıp yoğunlaştırdı. —Kudretli kapitalist grupmanlarla durkadan daha sıkı bir biçimde aynılaşan— devletin çalışan yığınlar üzerindeki korkunç baskısı, gitgide daha korkunç bir hal alıyor. Gelişmiş ülkeler —«Cephe gerileri»nden söz ediyoruz bu ülkelerin—, işçiler için askeri angarya kampları haline geliyorlar.

Uzayan savaşın tarifsiz sefaleti ve hayaleti yığınların durumunu dayanılmaz bir hale getiriyor, öfkelerini arttırıyor. Açıkça görülüyor ki, bir uluslararası proleterya devrimi olgunlaşmaktadır. Bu devrimin devlet karşısındaki tutumu, pratik bir önem kazanıyor.

Onlarca yıllık nispeten barışçı bir evrim süresinde birikmiş bulunan oportünizm unsurları

bütün dünyanın resmi sosyalist partileri içinde egemen durumda bulunan bir sosyal-şovenizm akımı yaratmıştır. Bu akım (Rusya'da Plekhanof, Potressof, Breşkovskaya, Rubanoviç, sonra az buçuk örtülü bir biçimde Çereteli, Çernof ve şürekâsı, Almanya'da Scheideman, Legien, David ve başkaları; Fransa ve Belçika'da Renandel, Guesde, Vandervelde; İngiltere'de Hyndman ve Fabianlar vb. vb.) sözde sosyalist, pratikte şoven olan bu akım, «sosyalizm önderlerinin», sadece «kendi» millî burjuvazilerinin değil, ayrıca «kendi» devletlerinin de çıkarlarına alçakça ayak uydurmalarıyla karakterize edilir; çünkü büyük devletler denilen devletlerin çoğu, uzun zamandır, birçok küçük ve güçsüz halkları sömürüp köleleştiriyorlar. Emperyalist savaş, aslında bu cinsten bir yağmanın sürdürülmesi ve paylaşılması için yapılan bir boğuşmadır. Çalışan yığınları, genel olarak burjuvazinin, özel olarak emperyalist burjuvazinin baskısından kurtarma mücadelesi, «devlet» hakkındaki oportünist önyargılara karşı bir mücadeleden ayrılamaz.

Her şeyden önce Marks ve Engels'in devlet üzerindeki doktrinlerini inceleyecek ve özellikle bu öğretinin unutulmuş, ya da oportünistler tarafından tahrif edilmiş yönleri üzerinde duracağız. Sonra, özel surette, bu tahrifatların başta gelen sebebi, bu günkü savaş esnasında utanç verici bir politik iflasa uğrayan 2. Enternasyonalin (1889 — 1914) en ünlü şefi Karl Kautsky'yi inceleyeceğiz. Nihayet, 1905 ve özellikle 1917 Rus İhtilâlleri deneyinden çıkarılması gereken en önemli sonuç-

ları ortaya koyacağız. Şu anda (1917 Ağustos'unun başı), 1917 ihtilalinin (Şubat İhtilali) gelişmesinin birinci evresini tamamladığını görüyoruz; ama, genel olarak, bu devrimin tümü, ancak ve ancak, emperyalist savaşın doğuracağı proleter sosyalist devrimler zincirinin bir halkası olarak kavranabilir. Öyleyse, proleter sosyalist devrimin devlet karşısındaki tutumu sadece pratik-politik bir önem kazanmakla kalmaz, ayrıca acil bir aktüalite karakterine de bürünür; çünkü aslında söz konusu olan, yığınları, çok yakın bir gelecekte sermaye boyunduruğundan kurtulmak için yapmaları gereken şey üzerinde aydınlatmaktır.

Ağustos 1917 Yazar

İKİNCİ BASKIYA ÖNSÖZ

BU İKİNCİ BASKI, birinci baskıya hemen hemen uygundur. Sadece, ikinci bölüme üçüncü parağraf eklenmiştir.

Moskova,.
17 Aralık 1918 Yazar

BÖLÜM 1

SINIFLI TOPLUM VE DEVLET

1. UZLAŞMAZ SINIF ÇELİŞMELERİNİN ÜRÜNÜ OLARAK DEVLET

GEŞMİŞTE birçok devrimci düşünürlerin ve ezilen sınıfların kurtuluş mücadelesi liderlerinin doktrinlerinin defalarca başına gelen şey, bugün Marks'ın doktrini başına geliyor. Egemen sınıflar, sağlıklarında, büyük devrimcileri ardı arkası gelmez amansız cezalarla mükâfatlandırırlar; doktrinlerini, en vahşi düşmanlık, en koyu kin, en namussuz yalan ve iftira kampanyalarıyla karşılarlar. Ölümlerinden sonra, büyük devrimcileri zararsız azizler haline getirmeye, söz uygun düşerse, evliyalaştırmaya, ezilen sınıfları «teselli etmek» ve onları aldatmak için isimlerini bir hâle ile süslemeye çalışırlar. Böylece, onların devrimci doktrininlerinin gerçek özü unutturulur, basitleştirilir ve devrimci keskinlikleri törpülenir. Bugün, burjuvazi ve işçi hareketinin oportünistleri, Marksiz-

min özünü bozmak, onu «işe yarar» bir duruma getirmek konusunda işbirliği halindedirler. Doktrinin devrimci yanı ve devrimci ruhu unutuluyor, siliniyor ve değiştiriliyor. Burjuvazi için kabul edilebilir ya da öyle görünen ne varsa, ön plana çıkarılıyor ve övülüyor. Bugün bütün sosyalşovenler, sözüm ona «marksist»tirler. Ve daha düne kadar marksizimn kökünü kazıma işinde uzmanlaşmış burjuva Alman profesörleri, şimdi bir soygun savaşının yürütülmesi için son derece de iyi örgütlenmiş bulunan işçi sendikalarını eğittiğini iddia ettikleri bir «Millî Alman» Marks'tan gitgide daha sık söz ediyorlar.

Bu şartlar altında, marksizmin tahrifatının bu derece yaygın olduğu günümüzde, ilk görevimiz Marks'ın devlet konusundaki doktrinin gerçek özünü yeniden canlandırmaktır. Bunun için de, bizzat Marks ve Engels'in eserlerinden uzun bölümler almak zorunlu bir şey olacaktır. Şüphe yok ki, bu uzun bölümler, metnimizi ağırlaştıracak ve onun akıcılığını arttırmayacaktır. Ama, bu bölümleri olmaktan vazgeçmek imkânsız bir şeydir. Okuyucunun, bilimsel sosyalizmin kuruculârının düşünceleri ve bu düşüncelerin gelişimi hakkında bağımsız ve tam bir görüşe varabilmesi için, bugün gündemde bulunan «kautskizm» tarafından bu düşüncelerin nasıl tahrif edildiğini belgelere dayanarak göstermek ve ortaya koymak için, Marks ve Engels'in eserlerinin devlet konusundaki kısımlarının, hiç değilse en önemli parçalarının bütünü, mümkün olduğu kadar tam olarak aktarılmalıdır.

Friedrich Engels'in altıncı bir baskısı 1894'de Stuttgart'da yayınlanmış bulunan ve en yaygın eseri olan **Ailenin, Özel Mülkiyetin ve Devletin Kökeni**'nden başlıyalım. Bölümleri Almanca asıllarına göre tercüme etmemiz gerekecek; çünkü Rusça çeviriler, çok sayıda olmalarına rağmen, ya eksik ya da çok hatalıdırlar.

Engels, tarihi çözümlemesini özetlerken şöyle diyor:

«Devlet topluma dışardan zorla kabul ettirilmiş bir güç değildir. Hegel'in ileri sürdüğü gibi, «ahlâk fikrinin gerçeği», «aklın imgesi ve gerçeği» de değildir. Devlet, toplumun, gelişmesinin belirli bir aşamasındaki ürünüdür. Bu, toplumun, önlemekte yetersiz bulunduğu uzlaşmaz karşıtlıklar biçiminde bölündüğünden, kendi kendisiyle çözümlenmez bir çelişme içine girdiğinin itirafıdır. Ama, karşıtlıkların, yani karşıt ekonomik çıkarlara sahip sınıfların, kendilerini ve toplumu, verimsiz bir mücadele içinde eritip bitirmemeleri için, görünüşte toplumun üstünde yer alan, çatışmayı hafifletmesi, «düzen» sınırları içinde tutması gereken bir güç ihtiyacı kendini kabul ettirir. İşte toplumdan doğan, ama onun üstünde yer alan ve gitgide ona yabancılaşan bu güç, devlettir.» (6. Almanca baskı, s. 177 — 178).

Burada, marksizmin, devletin tarihi rolü ve anlamı üzerindeki temel fikri bütün açıklığıyla ifade edilmiş bulunuyor. Devlet, sınıf çelişmelerinin uzlaşmaz olmaları olgunun ürünü ve belirtisidir. Nerede sınıflar arasındaki çelişmelerin uz-

laşması objektif olarak mümkün değilse, orada devlet ortaya çıkar. Başka bir deyişle, devletin varlığı, sınıf çelişmelerinin uzlaştırılamaz olduğunun delilidir.

Marksizmin tahrifatı, işte bu en önemli ve temel nokta üzerinde başlar ve başlıca iki yönde gelişir.

Bir yanda, karşı çıkılması mümkün olmayan tarihi olguların baskısı altında , nerede sınıf sınıf çelişmeleri ve sınıf mücadeleleri varsa, ancak orada devletin var olduğunu kabul etmek zorunda kalan burjuva ve özellikle küçük-burjuva ideologlar, devlet'i, sınıflararası bir **uzlaştırma** organı olarak ortaya çıkartacak biçimde, Marks'ı «tashih» ederler. Marks'a göre, eğer sınıflararası uzlaşma mümkün olsaydı, devlet ne ortaya çıkabilir, ne de devam edebilirdi. Bol bol Marks'tan söz eden darkafalı küçük-burjuva profesör ve yazarlara göre, devletin rolü, sınıfları uzlaştırmaktır. Marks'a göre, devlet, bir sınıf **egemenliği** örgütü, bir sınıfın bir başka sınıf üzerindeki baskı örgütüdür. Sınıflar arasındaki çatışmayı hafifletlerek, bu baskıyı meşrulaştırıp garantiye bağlayan bir «düzen»in icadıdır.

Küçük-burjuva politikacılarının fikrine göre, düzen, sınıfların uzlaşmasıdır, yoksa bir sınıfın başka sınıf tarafından ezilmesi değil; çatışmayı hafifletmek, uzlaştırmak demektir, yoksa zalimleri devirmek için mücadele eden ezilen sınıfların ellerinden bazı savaş araç ve taktiklerini çekip almak değil.

Böylece, 1917 devriminde (Şubat devrimi), devletin anlamı ve rolü meselesi, pratik bakımdan acil bir eylem sorunu, üstelik bir yığın eylemi sorunu olarak bütün genişliğiyle ortaya çıktığı zaman, Devrimci Sosyalistlerle Menşeviklerin hepsi, hemen ve gözlerini kırpmadan, sınıfların devlet tarafından «uzlaştırılması» küçük-burjuva teorisine dört elle sarıldılar. Bu iki partideki politika adamlarına sayısız önerge ve makalelerin hepsi, bu küçük-burjuva ve dar kafalı «uzlaştırma» teorisinin etkisini taşır. Devletin, kendi karşıtıyla (kendisine hasım olan sınıfla) uzlaşması **mümkün olmayan** belirli bir sınıfın, egemenlik örgütü olması, küçük-burjuva demokrasisinin asla anlayamadığı bir şeydir. Bizim Devrimci Sosyalistlerimizle Menşeviklerimizin devlet karşısında takındıkları tutum, onları asla Sosyalist değil (bunu biz Bolşevikler hep ispatladık), sözde-sosyalist lâfazanlık meraklısı küçük-burjuva demokratları olduklarını gösteren en açık delilidir.

Öte yandan, marksizmin, çok daha ince olan «kautsky» tahrifatı var. Burada «teorik olarak», ne devletin bir sınıf egemenliği örgütü olduğuna karşı çıkılır, ne de sınıflar arasındaki çelişmelerin uzlaşmaz olduğuna. Ama şu olgu gözden kaçırılır, ya da üstü örtülür: Eğer devlet, sınıflar arasındaki çelişmelerin uzlaşmaz olduğu gerçeğinden doğduysa, eğer toplumun üzerinde ve «ona gitgide yabancılaşan» bir güç ise, açıktır ki, sadece şiddetli bir devrim olmaksızın değil, ayrıca egemen sınıf tarafından yaratılmış bulunan ve içinde o «yabancı» karakterin maddeleştiği devlet ikti-

darı aygıtı da **ortadan kaldırılmaksızın,** ezilen sınıfın kurtuluşu imkânsızdır. Teorik bakımdan bütünüyle açık olan bu sonucu, daha sonra göreceğimiz gibi, Marks, devrimin görevlerinin somut tarihî tahlilinden mükemmel bir açıklıkla çıkarmıştır. Ve işte Kautsky'nin... unutup tahrif ettiği şey de bu sonuçtur-açıklamamızın devamında bunu ayrıntılı olarak göstereceğiz.

2. ÖZEL SİLÂHLI ADAM MÜFREZELERİ, HAPİSHANE vb.

«...DEVLET, eski **gentilice (aşiret veyaalan)** örgütlemeye göre, ilkin uyruklarının **toprağa göre** dağılmasıyla karakterize edilir...» diye devam ediyor Engels.

Bu dağılım bize «tabiî» görünür, ama âşiretler, ya da klanlar itibariyle eski örgütlenmeye karşı uzun soluklu bir mücadeleyi zorunlu hale getirmiştir.

«...İkinci olarak, bizzat silahlı güç halinde örgütlenen, halkla artık doğrudan doğruya aynı şey olmayan bir **kamu gücü** kuruluşu gelir. Bu özel kamu gücü zorunludur, çünkü, sınıflara bölünmeden sonra, halkın özerkli bir silahlı örgütlenmesi imkânsız duruma gelmiştir... Bu kamu gücü her devlette mevcuttur; sadece silahlı adamlardan değil, ayrıca bunun maddi eklerinden, **gentilice** toplumun bilmediği hapishaneler ve her türlü ceza kurumlarından meydana gelir...»

Engels, toplumdan doğan, ama onun üstünde

yer alan ve gitgide ona yabancılaşan ve devlet denilen bu «güç» kavramını geliştirir. Bu güç, başlıca neye dayanır? Elleri altında hapishaneler vb. bulunan özel silahlı adam müfrezelerine.

Özel silahlı adam müfrezelerinden söz etmek hakkına sahibiz; çünkü her devlete özgü kamu gücü, silahlı halka, «halkın kendi silahlı örgütlenmesi» ile, «artık doğrudan doğruya aynı şey değildir.»

Bütün büyük devrimci düşünürler gibi, Engels bilinçli işçilerin dikkatini, yaygın burjuva darkafalılığına en az dikkate değer, en alışılmış görünen ve sadece katı değil, taşlaşmış denebilecek önyargılar tarafından onaylanmış bulunan şey üzerine çekmekte kusur etmez. Sürekli ordu ve polis, devlet gücünün başlıca baskı aletleridir; ama başka türlü nasıl olabilirdi?

Engels'in hitap ettiği ve yakından ne bir tek büyük devrim yaşamış ve ne de görmüş bulunan 19. Yüzyıl sonu Avrupalılarının büyük çoğunluğu için, başka türlü olamazdı. Onlar, «halkın kendi silahlı örgütlenmesi»nin ne olduğunu hiç mi hiç anlıyamazdılar.

Toplumun üzerinde yer alan ve ona yabancılaşan özel silahlı adam müfrezeleri (polis, sürekli ordu) zorunluğunun neden ortaya çıktığı sorusuna, batı Avrupa ülkeleri ve Rusya'daki dar kafalı filisterler, Spencer ya da Mikhailevski'den (Kitabın 1971 basımlı İngilizce baskısında Mikhailevski ismi yoktur. Yayınevi.) alınmış ve toplumsal hayatın artan karmaşıklığı, görevlerdeki farklılaşma üzerinde duran kısaca cevap vermek eğilimindedirler.

Bu cevap «bilimsel» açık bir görünüşe sahiptir; asıl önemli olanı: toplumun, birbirine amansızca düşman sınıflar halinde bölünüşünü gölgede bırakarak, cahil halkı mükemmelen uyutur.

Toplumun bu sınıflara bölünüşü olmasaydı, «halkın kendi silahlı örgütlenmesi», sopalarla silahlanan bir maymun sürüsünün ilkel örgütlenmesi, ya ilkel insan, ya da kalanlar halinde birleşmiş insanların ilkel örgütlenmesinden, karmaşıklığı, tekniğinin yüksek seviyesi vb. ile ayrılırdı; ama mümkün olurdu.

Şimdi bu imkânsızdır; çünkü uygar toplum düşman sınıflar halinde bölünmüştür; düşman sınıfların «kendi» silahlanması, aralarında silahlı bir mücadele sonucunu verebilir. Devlet meydana çıkar, özel bir güç, özel silahlı adam müfrezeleri meydana getirir; ve her devrim, devlet aygıtını tahrip ederek, egemen sınıfın kendisine hizmet eden silahlı adam müfrezelerini yeniden kurmak için nasıl gayret ettiğini, ezilen sınıfınsa, sömürücülere değil, sömürenlere hizmet etmeye yetenekli bu türlü yeni bir örgüt kurmak için nasıl çabaladığını bize en açık bir biçimde gösterir.

Aktarılan parçada, Engels, her büyük devrimin pratik olarak, somut olarak ve bir yığın eylemi ölçüsünde ortaya koyduğu sorunu, yani «özel» silahlı adam müfrezeleriyle, «halkın kendi silahlı örgütlenmesi» arasındaki ilişkiler sorununu, teorik olarak koyuyor. Bu sorunun, Avrupa ve Rus devrimleri nedeniyle somut olarak nasıl aydınlandığını göreceğiz.

Ama, gene Engels'in açıklamasına dönelim.

Engels, bazan, örneğin Kuzey Amerikanın bazı bölgelerinde, bu kamu gücünün zayıf olduğunu (Kuzey Amerika'nın, emperyalizm-öncesi dönemde, özgür kolon'un ağır bastığı bölgeleri-kapitalist toplumda çok ender bir istisna-söz konusudur), ama, genel bir tarzda, güçlendiğini gösterir.

«Devlet içindeki sınıf çelişmeleri belirginleştiği ve sınır devletler daha büyük ve daha kalabalık bir duruma geldiği ölçüde, onun da güçü arttırılır; - daha çok, sınıf mücadeleleri ve fetih rekabetinin, kamu gücünü, bütün toplumlu, hattâ devleti yutmakla tehdit edecek derecede arttırmış bulunduğu bugünkü Avrupamızı düşünelim...»

Bu satırlar, en geç, doksan yıllarının başında yazılmıştır. Engels'in son önsözü 16 Haziran 1891 tarihini taşır. Bu çağda, emperyalizme yöneliş - trostlerin mutlak eğemenliği, büyük bankaların kudreti, büyük sömürge politikası vb. Fransa'da yeni başlamıştı; Kuzey Amerika ve Almanya'da henüz başlamak üzereydi. O zamandan beri, «fetihler rekabeti» bir dev adımıyla gelişti; öyle ki, 1910'dan az sonra, yeryüzü ve «rakip fatihler», yani büyük soyguncu devletler arasında tamamen paylaşılmış bulunuyordu. O zamandan beri kara ve deniz silahlanması korkunç bir biçimde arttı; ve, İngiltere'nin ya da Almanya'nın dünya üzerindeki eğemenliği ve ganimet paylaşmak için yapılan 1914 — 1917 yağma savaşı esnasında, aç gözlü bir devlet iktidarı, toplumun

bütün güçlerini «yuttu»; o dereceki, topyekün bir yıkım eşiğinde bulunuluyordu.

Engels daha, 1891'de, «fetihler rekabeti»nin, büyük devletlerin dış politikasındaki bellibaşlı ayırdedici çizgilerden biri olduğunu göstermesini bilmişti. Oysa, 1914—1917'de, aşırı derecede şiddetlenmiş bulunan bu rekabet, emperyalist bir savaşa yol açtığı bir anda, sosyal-şovenizm kopukları, «vatan savunması», «cumhuriyetin ve devrimin savunması», vb. üzerine parlak sözlerle, «kendi» burjuvazilerinin soyguncu çıkarların savunmasını maskeliyorlar!

3. EZİLEN SINIFIN SÖMÜRÜLMESİ ADETİ OLARAK DEVLET

TOPLUMUN üzerinde yer alan özel bir kamu gücünü beslemek için, vergiler ve devlet borçları gerekli hale gelir.

Engels şöyle yazıyor:

«Kamu gücünü ve vergileri ödetmek hakkını kullanan memurlar, toplumun organları olarak, toplumun üzerinde yer alırlar. Gentilice örgütlenme organlarına gösterilen içten gelme saygı, memurlara karşı da bu saygının gösterildiğini varsaysak bile, onlara yetmez... Onların otoritesini, onlara bir kutsallık ve özel bir dokunulmazlık kazandıran olağanüstü kanunlarla sağlama bağlamak gerekir... En bayağı polis memuru, gentilice toplumdaki bütün organizmaların bir arada sa-

hip olduklarından çok «otorite» sahibidir; ama en güçlü prens, en büyük devlet adamı, ya da uygarlığın en büyük askerî şefi, en küçük gentilice şefin sahip olduğu içten gelme ve söz götürmez saygıyı kıskanabilir...»

Devlet iktidarının organları olarak memurların imtiyazlı durumu sorunu, böylece konmuş bulunuyor. Aslolan, onları toplum üzerine koyan şeyin ne olduğunu bilmektir. Pratikte bu teori meselesinin, Paris Komünü tarafından 1871'de nasıl çözülmüş ve Kautsky tarafından 1912'de gerici bir anlayış ile nasıl gürültüye getirilmiş olduğunu göreceğiz.

«... Devlet, sınıf karşıtlıklarını frenlemek ihtiyacından doğduğuna, ama aynı zamanda, bu sınıfların çatışması ortasında doğduğuna göre, kural olarak en güçlü sınıfın, ekonomik bakımdan egemen olan ve bunun sayesinde politik bakımdan da egemen sınıf durumuna gelen ve böylece ezilen sınıfı boyunduruk altında tutmak ve sömürmek için yeni araçlar kazanan sınıfın devletidir...» Antik devletle feodal devlet, kölelerle serflerin sömürülmesi organı oldular; ama sadece onlar değil, «modern temsilî devlet de, ücretli çalışmanın sermaye tarafından sömürülmesi âletidir. Bununla birlikte istisnaî olarak, mücadele halindeki sınıfların denge tutmaya çok yaklaştıkları öyle bazı dönemler olur ki, devlet gücü, sözde aracı olarak, bir zaman için bu sınıflara karşı belirli bir bağımsızlık durumunu muhafaza eder...» Yani, 17. ve 18. Yüzyıllar, Fransa'da Birinci ve İkinci İmparator-

luğun Bonapartizmi gibi, Almanya'da Bismarck rejimi gibi.

Buna, Sovyetlerin küçük - burjuva demokratlar tarafından yönetilmeleri nedeniyle **henüz** yeteri kadar güçlü olmadığı bir anda, devrimci proletaryaya zulmetmeye başladıktan sonra, Cumhuriyetçi Rusya'daki Kerenski hükümeti gibi diye ekleyeceğiz.

Engels, «zenginlik, iktidarını demokratik cumhuriyette, dolaylı, ama o kadar da emin bir biçimde gösteriyor» diye devam ediyor; yani : ilk olarak, «memurların düpedüz rüşvet yemesi» (Amerika), ikinci olarak da, «hükümetle borsa arasındaki ittifak» (Fransa ve Amerika) aracıyla.

Bugün, hangisi olursa olsun, bütün demokratik cumhuriyetlerde, emperyalizm ve bankalar egemenliği, zenginliğin sınırsız gücünü savunmak ve kullanmak için yararlanılan bu iki aracı, ender bir sanat haline **getirecek** kadar «geliştirildi». Eğer, örneğin, Rusya Demokratik Cumhuriyetinin daha ilk aylarında, «Sosyalistler»'in — Devrimci Sosyalistlerle Menşevikler — burjuvazi ile koalisyon hükümeti için içindeki evliliklerinin, deyim yerindeyse, balayı esnasında, Bay Palçinski, kapitalistleri tedirgin etmeyi ve onların tekerine taş koymayı, askeri siparişler yoluyla devlet hazinesini yağmalarını frenlemeyi gözeten bütün tedbirleri baltalamış ve daha sonra bakanlıktan çıkmış «ve tabiî yerine tamamen ayni bir başka Palçinski gelmiş» olan bay Palçinski, eğer kapitalistler tarafından yılda 120.000 ruble 12.000 sterlin tutan

bir arpalıkla «mükâfatlandırılmış» ise, bu nedir? Dolaysız rüşvet mi, dolaylı rüşvet mi? yoksa hükümetle kapitalist sendikalar (tröstler) arasında bir ittifak, ya da «sadece» dostça ilişkiler mi? Çernof ve Çereteli'lerin, Avsentief ve Skobelef'lerin oynadıkları rol nedir? Devlet hazinesine el uzatan milyonerlerin «dolaysız» müttefikleri midirler, yoksa sadece dolaylı müttefikleri mi?

Demokratik Cumhuriyette «zenginlik»in sınırsız gücü **daha emindir**; çünkü artık, kapitalizmin politik zaafındaki kusurlara bağımlı değildir. Demokratik Cumhuriyet, kapitalizmin mümkün olan en iyi politik biçimidir; esasen sermaye, Demokratik Cumhuriyeti (Palçinski, Çernof, Çereteli ve kumpanyası aracılığıyla) ele geçirdikten sonra, iktidarını öyle sağlam, öyle emin bir biçimde kurarki, burjuva demokratik cumhuriyetindeki **hiç bir** kişi, kurum, ya da parti değişikliği, onu sarsamaz.

Ayrıca, genel oy hakkını, burjuvazinin egemenlik âleti olarak nitelendirdiği zaman, Engels'in tamamen kesin ve açık olduğunu da kaydetmek gerekir, Engels, Alman Sosyal - Demokrasisinin uzun deneyini açıkça hesaba katarak, «genel oy hakkı... işçi sınıfının olgunluğunu ölçmeyi sağlayan bir göstergedir. Bu günkü devlet içinde bundan daha fazla hiç bir şey olamaz ve asla olmayacaktır» der.

Bizim Devrimci Sosyalistlerimiz de Menşeviklerimiz gibi küçük - burjuva demokratları, tıpkı ikiz kardeşleri olan batı Avrupa sosyal - şoven ve

oportünistlerinin tümü gibi, genel oy hakkından açıkça «daha fazla» bir şey beklerler. Genel oy hakkının, «bu günkü devlet içinde», emekçiler çoğunluğunun iradesini gerçekten ifadeye ve bu iradenin yerine getirilmesini sağlamaya yetenekli olduğu fikrini paylaşır ve bu yanlış fikri halka aşılarlar.

Burada, sadece, Engels'in açık, ve somut açıklamasının, «resmî» (yani oportünist) sosyalist partilerin propaganda ve ajitasyonunda her an değiştirilip bozulduğuna işaret ederek, bu yanlış fikrin altını çizmekten başka bir şey yapamayız. Marks ve Engels'in «modern» devlet üzerine görüşleri hakkındaki açıklamamızın devamı, Engels'in burada çürüttüğü anlayışın bütün yanlışlığını ayrıntılı bir biçimde ortaya koyar.

Engels, en tanınmış eserinde (Ailenin, Özel Mülkiyetin ve Devletin Kökeni) görüşlerini toplu bir biçimde şöyle özetler :

«Demek ki, devlet, düşünülemiyecek bir zamandan beri mevcut değildir. İşlerini onsuz gören, hiç bir devlet ve devlet gücü fikri bulunmayan toplumlar olmuştur. Toplumun sınıflara bölünmesine zorunlu olarak bağlı bulunan belirli bir ekonomik gelişme aşamasında, bu bölünme, devleti bir zorunluluk haline getirdi. Şimdi, üretimde, bu sınıfların varlığının sadece bir zorunluluk olmaktan çıkmakla kalmayıp, üretim için gerçek bir engel olduğu bir gelişme aşamasına hızlı adımlarla yaklaşıyoruz. Bu sınıflar, vaktiyle ne kadar kaçınılmaz bir biçimde ortaya çıktılarsa, o kadar

kaçınılmaz bir biçimde ortadan kalkacaklardır. Onlarla birlikte, devlet de, kaçınılmaz bir biçimde, yok olur. Üreticilerin özgür ve eşitçi bir birlik temeli üzerinde üretimi yeniden - düzenleyecek olan toplum, bütün devlet makinesini, bundan böyle onu kendisine lâyik olan yere, bir kenara atacaktır : eski çağa ait antika müzesine çıkrık ve tunç baltanın yanına.»

Çağdaş sosyal - demokrasinin propoganda ve ajitasyon literatüründe, bu metin - aktarımına pek rastlanmaz. Rastlandığı zaman da, bu metini, sanki bir ikon önünde eğilmek istercesine, yani şu «bütün devlet makinesinin antika müzesine atılması»nı içeren devrimin genişlik ve derinliği üzerinde en küçük bir düşme çabası olmaksızın, Engels'e resmen saygı göstermek için aktardıkları görülür. Hatta çoğu zaman onlar için, Engels'in devlet makinesi demekle söylemek istediği şey pek de anlaşılmışa benzemez.

4. DEVLETİN «YOKOLMASI» VE ŞİDDETE DAYANAN DEVRİM

ENGELS'in, devletin «yok olması» üzerindeki formülleri öylesine yaygın, öylesine tekrarlanan, oportünist salçalı uzlaşmacı marksizmin mûtad sahtekârlığının temelinde ne yattığını öylesine ortaya koyan şeylerdir ki, onlar üzerinde uzun uzun durmak zorunludur. Bu formüllerin çıkarıldığı parçayı bütün halinde aktaralım.

«Proletarya politik iktidarı eline alır ve üretim araçlarını önce devlet mülkiyeti haline getirir. Fakat böylelikle, proletarya olarak kendi kendini ortadan kaldırır, bu suretle de bütün sınıf farklarını ve bütün sınıf çelişmelerini ortadan kaldırır, neticede devlet de devlet olarak ortadan kalkar. Şimdiye kadar ki sınıf çelişmeleri içinde hareket eden toplumun, bir devlete, yani her seferinde sömüren sınıfın dış üretim şartlarını devam ettirecek, yani sömürülen sınıfı mevcut üretim tarzının meydana getirdiği baskı şartları ile (kölelik, serflik, ya da angarya zorunluluğu, ücretli iş) zorla baskı altında tutacak bir örgüte ihtiyacı vardı. Devlet toplumun tümünün temsilcisiydi, onun görülebilen bir kurum içinde biraraya gelişiydi, fakat o sadece böyleydi: İlk çağda köle sahiplerinin devleti, ortaçağda feodal soylularının, zamanımızda da burjuvazinin devleti. Nihayet gerçekten toplumun tümünün temsilcisi olunca, artık kendi kendini lüzumsuz hale getirir. Baskı altında bulundurulacak olan bir toplum sınıfı mevcut olmadıkça, sınıf egemenliği ve şimdiye kadarki üretim anarşisi yüzünden meydana gelen kişilerin hayat mücadelesi ile bundan çıkan ihtilaflar ve ayrılıklar giderilince, artık baskı altına alınacak bir şey kalmaz ve, özel bir baskı gücü, yani devlet, artık gerekli değildir. Devletin gerçekten toplumun tümünün temsilcisi sıfatıyla yaptığı ilk eylem — toplum adına üretim araçları mülkiyetini ele alma — ayni zamanda devlet olarak onun son bağımsız eylemidir. Devlet iktidarının toplumsal ilişkilere el koyması, birbiri arkasından ayrı saha-

larda artık gereksiz hale gelir ve bundan sonra kendi kendine uykuya dalar. Kişiler üzerinde hükümet yönetiminin yerine, eşyanın yönetimi ve üretim sürecinin yönetilmesi geçer. Devlet «ortadan kaldırılmaz» o **ömrünü tüketerek ölür.** «Serbest halk devleti» cümlesi, hem bazı kere politik propagandada haklı olarak kullanılması bakımından, her nihaî bilimsel yetersizliği bakımından; ve hem de sözde anarşistlerin, devletin bu günden yarına ortadan kaldırılması yolundaki talepler bakımından bu anlamda değerlendirilmelidir.» (Anti - Dühring «Bay Eugen Dühring'in bilimde devrimi» 3. almanca baskı, s. 302 - 303.)

Yanılgıya düşmekten çekinmeksizin söylenebilir ki, Engels'in düşünce zenginliği bakımından çok dikkate değer bu yazısı, bu günkü sosyalist partilerde, Marks'a göre, «devletin ortadan kaldırılması» (ilgası) yolundaki anarşist doktrinin tersine, «ömrünü tüketerek yok olması» (sönmesi)'nin doğruluğu yolundaki bilgiden başka bir sosyalist düşünce izi bırakmamıştır. Marksizmi bu biçimde güdükleştirmek, onu oportünizme indirgemek demektir; çünki, böylesine bir «yorum»dan sonra, elde sadece bulanık bir düşünce, sıçramasız - patlamasız, devrimsiz, yavaş, kararlı, tedrici bir değişiklik düşüncesi kalır.

Yığınlar arasında genellikle yaygın bulunan, devletin «yok olması» kavramı, yürürlükteki anlayışı içinde, hiç şüphe yok ki, devrimin uyutulması, hatta inkârıdır.

Böylesine bir «yorum», sadece burjuvazi için

yararlı ve teorik olarak, örneğin Engels'in in extenso aktardığımız «yargı»larında işaret edilmiş bulunan başlıca şartların ve düşüncelerin unutulması üzerine kurulu, marksizmin en kaba tahrifatlarında nbiridir.

Birinci olarak : Muhakemesinin başında, Engels, proleteryanın, devlet iktidarını eline geçirerek, «sonuçta, devleti de devlet olarak ortadan kaldırdığını» söyler. Bunun ne anlama geldiğini düşünmek «âdet olmamıştır». Çoğunlukla, ya bunun anlamı hiç anlaşılmıyor, ya da burada, Engels bakımından, «Hegelci bir gevşeklik» gibi bir ses görülüyor. Aslında, bu sözler, kısaca, proleterya devrimlerinden en büyüklerinden birinin deneyini, sırası gelince üzerinde uzun uzun duracağımız 1871 Paris Komünü deneyini ifade ediyor.

Engels, burada, proleterya ihtilaliyle, **burjuvazinin** devletinin «ortadan kaldırılma»sından (ilgasından) söz eder; oysa, «yok olma» (ömrünü tüketerek ölme) üzerine söylediği şey, sosyalist devrimden sonra, proleterya devletinden ne kalmışsa, onunla ilgilidir. Engels'e göre, burjuva devlet «sönmez» (ömrünü tüketerek ölmez); devrim esnasında proleterya tarafından «ortadan kaldırılır» (ilga edilir). Bu devrimden sonra sönen, yavaş yavaş ölen (yokolan) şey, proleterya devleti, başka bir deyişle, bir yarı devlettir.

İkinci olarak : Devlet «özel bir baskı gücüdür». Engels'in bu hayranlık verici ve son derece derin tanımlaması, burada en mükemmel bir açıklıkla ifade edilmiştir. Bundan şu sonuç çıkar :

proleteryaya karşı burjuvazi tarafından, milyonlarca emekçiye karşı bir avuç zengin tarafından kullanılan bu «özel baskı gücü», burjuvaziye karşı proleterya tarafından kullanılan bir «özel baskı gücü» ile yer değiştirmelidir (proleterya diktatörlüğü). «Devletin devlet olarak ortadan kalkması» nın anlamı, işte budur. Ve toplum adına üretim araçlarına el koyma «eylemi»nin de anlamı budur. Kendiliğinden anlaşılır ki, bir «özel gücün» (burjuvazinin devleti) bir başka «özel güçle» (proleteryanın devleti) **böylesine** yer değiştirmesi, asla «yokolma» biçiminde olamaz.

Üçüncü olarak : Bu «yokolma», ya da daha renkli bir ifadeyle, bu «uykuya dalma»yı, Engels hiçbir belirsizliğe yer vermeksizin, «Devlet tarafından, toplumun tümü adına üretim araçlarına elkoma»dan **sonraki,** yani sosyalist devrimden **sonraki** çağa malediyor. Hepimiz biliriz ki, «Devlet»in o andaki politik biçimi eri doğru demokrasidir. Ama, marksizmi utanmadan, sıkılmadan tahrif eden oportünistlerden hiçbirinin aklına gelmez ki, bu takdirde Engels'te sözkonusu şey, demokrasinin «uykuya dalması» ve de «yokolma»sıdır. Bu, ilk bakışta çok garip görünür. Bununla birlikte, bu ancak demokrasinin de bir devlet olduğu, ve bunun sonucu, devlet yok olduğu zaman, ayni biçimde demokrasinin de yok olacağı gerçeğini düşünmeyen biri için «anlaşılmaz» bir şeydir. Burjuva devletini ancak devrim ortadan kaldırabilir(ilga edebilir). Genel olarak devlet, yani en tam demokrasi ise, ancak «yavaş yavaş yok olabilir» (sönebilir).

Dördüncü olarak : Engels, ünlü «devlet yavaş yavaş yok olur» tezini formüle ederken, bu tezin hem oportünistlere, hem de anarşistlere karşı yöneltildiğini somut bir biçimde gösterir. Ve Engels'te asıl önemli olan şey, oportünistleri hedef alan «devletin yok olması» tezinden çıkarılmış olan sonuçtur.

«Devletin yok olması» konusunda birşey okumuş ya da bundan söz edildiğini duymuş 10.000 kişiden 9990'ının, Engels'in, bu tezin sonuçlarını sadece anarşistlere karşı yöneltmediğini ya hiç bilmedikleri, ya da artık unutmuş oldukları üzerine bahse girilebilir. Ve geri kalan on kişinin dokuzu da, «özgür halk devleti»nin nemene birşey olduğunu ve bu parolaya hücum etmekle, neden oportünistlere de hücum edilmiş olduğunu, garanti bilmez. Tarihi böyle yazıyorlar! Büyük devrimci doktrini, hüküm süren burjuva darkafalılığının işine, çaktırmadan, yavaş yavaş, böyle uyduruyorlar. Anarşistler aleyhine olan sonuç, bin defa ele alınmış, harcı âlem hale getirilmiş, en yalın kat biçimde kafalara sokulmuş ve bir ön yargı gücü kazanmıştır. Oportünistler aleyhine olan sonuç ise, karanlıkta kalmış ve «unutulmuş»tur.

«Özgür halk devleti», 70 yıllarında, Alman sosyal - demokratlarının programında bulunan bir talepti ve onlar arasında geçerli bir formül haline gelmişti. Herhangi bir politik özden yoksun olan bu parola, demokrasi kavramının küçük - burjuva ve tumturaklı bir ifadesinden başka bir şey değildir. Demokratik Cumhuriyete bir imada

bulunulduğu ölçüde, Engels, politik propaganda amacıyla «bir zaman için», bu parolayı «teyid etmeye» hazırdı. Ama bu bir oportünist parolaydı; çünkü sadece burjuva demokrasisini allayıp pullamaya yönelmekle kalmıyor, ayrıca genel olarak her türlü devlete karşı yöneltilmiş sosyalist eleştiri konusunda da bir anlama yetersizliğine işaret ediyordu. Biz, proleterya için, kapitalist rejimde en iyi devlet biçimi olarak demokratik cumhuriyetten yanayız : ama unutmaya da hakkımız yoktur ki, hattâ en demokratik burjuva cumhuriyetinde bile, halka verilen, ücretli kölelikten başka bir şey değildir. Sonra, her devlet ezilen sınıf aleyhine yöneltilmiş «özel bir baskı gücüdür. O halde, **hiçbir** devlet, **ne** özgürdür, **ne** de halk içindir. Bunun böyle olduğunu, Marks ve Engels, 70 yıllarında, parti arkadaşlarına bir çok kereler açıklamışlardır.

Beşinci olarak : Engels'in, devletin yok olması konusunda bir muhakeme yürüttüğünü herkesin hatırladığı bu ayni eserinde, bir de şiddete dayanan devrimin önemi üzerine bir başka düşünce bulunur. Şiddetin rolüne verdiği tarihî değer, Engels'te, şiddete dayanan devrimin hakiki bir övgüsü haline dönüşür. Ama bunu «kimse hatırlamaz»; günümüzün sosyalist partilerinde bu fikrin öneminden söz etmek, hattâ bunu düşünmek, usulden değildir; yığınlar arasındaki günlük propaganda ve ajitasyonda, bu fikirler hiçbir rol oynamaz. Oysa, bu fikirler, devletin «yok olması» fikriyle birlikte, uyumlu bir bütün teşkil ederler ve ona çözülmezcesine bağlıdırlar.

İşte Engels'in bu konudaki düşüncesi :

«...Fakat zorun tarihte (kötülük kaynağı olmaktan) başka bir rol, devrimci bir rol de oynadığının, zorun, Marks'ın sözleriyle, bir yenisine gebe olan her eski toplumun ebesi; toplumsal hareketin, taşlaşmış, ömrünü bitirmiş politik biçimleri alteden ve parçalayan âleti olduğuna dair Bay Dühring'de bir tek kelime yoktur. O, sadece içini çekerek ve ah ederek, sömürme ekonomisinin yıkılması için, zorun belki de lüzumlu olabilmesi imkânını itiraf etmektedir. Maalesef! Çünkü zorun her uygulanışı, onu uygulayanın ahlâkını bozar. Hem de her başarılı devrimin sonucu, manevî ve ruhî yükseliş olmasına rağmen! Ve halka zorla kabul ettirilebilecek zorlu bir çarpışmanın, Almanya'da, hiç değilse, Otuz Yıl Savaşlarının sebebiyet verdiği aşağılıktan ulusal bilince nüfuz etmiş olan uşaklık ruhunu söküp atmak gibi bir avantajı bulunduğu halde! Ve, bu, mat, özsüz ve güçsüz vaizce düşünme tarzı, tarihin tanıdığı en devrimci partiye de sokulmak isteniyor.» 3. almanca baskı s. 193, 2. bölüm, 4. Kısmın sonu.)

Engels'in 1878'den 1894'e, yani ta ölümüne kadar Alman sosyal - demokratlarına durmamacasına yaptığı, bu şiddete dayanan devrim övgüsü ile devletin «yokolması» teorisi, ayni doktrin içinde nasıl uzlaştırılabilir?

Çoğunlukla, bu düşüncelerden bazan biri, bazan öteki, keyfi olarak (ya da iktidar sahiplerinin hoşuna gidecek biçimde) ele alınarak, ampirik ya

da safistik bir usulle, eklektik bir tarzda uzlaştırılırlar; ve yüzde doksandokuz —eğer daha fazla değilse— ön plâna konan şey, «yokolma»dır. Diyalektiğin yerine eklektizm geçer: bu, marksizme göre, günümüzün resmî sosyal-demokrat literatüründe en alışılmış, en yaygın olan şeydir. Böyle bir ikame elbette bir yenilik değildir: Ayni şey, klasik Yunan felsefesi tarihinde de görülebilir. Marksizmin oportünist tahrifçiliğinde, diyalektiğin eklektik tahrifçiliği, yığınları en büyük kolaylıkla aldatan sahtekârlıktır; eklektizm, yığınlara zahirî bir tatmin verir; sürecin bütün yönlerini, bütün gelişme eğilimlerini, bütün çelişik etkileri vb., hesaba katıyormuş gibi görünür:, ama aslında, toplumun gelişmesi üzerine hiçbir tutarlı ve devrimci fikir vermez.

Marks ve Engels'in, şiddete dayanan devrimin kaçınılmazlığı ile ilgili doktrini, yukarda söylediğimiz ve açıklamamızın devamında ayrıntılarıyla göstereceğimiz gibi, burjuva devleti ile ilgilidir. Burjuva devleti, proleter devleti (proleterya diktatoryasına) yerini «yokolma» yoluyla değil, genel kural olarak, ancak ve ancak, şiddete dayanan bir devrimle bırakabilir. Engels'in şiddete dayanan devrime yaptığı övgü, Marks'ın birçok beyanıyla tam bir uygunluk halindedir (şiddete dayanan devrimin kaçınılmazlığını yürek pekliğiyle, Açıkça ilân eden **Felsefenin Sefaleti** ve **Komünist Manifesto**'nun yargısını hatırlayalım; otuz yıl daha sonra, 1875'te, Marks'ın Gotha Programının oportünist muhtevasını yerin dibine batırdığı **Gotha Programının Eleştirisi**'ni hatırlayalım). Bu övgü,

hiç de bir «boğuntu» sonucu, bir tumturaklı söz, bir tartışma hevesi değildir. Bu şiddete dayanan devrim fikrini —ve bu fikrin ta kendisini— sistemli olarak yığınlara maletme zorunluluğu, Marks ve Engels doktrininin tümünün temelinde yatan bir şeydir. Bugün ağır basan sosyal - şoven ve eğilimlerin bu doktrine ihaneti, kendini, apaçık bir biçimde, her iki eğilim taraftarlarınca da, bu propagandanın, bu ajitasyonun unutuluşunda gösterir.

Şiddete dayanan devrim olmaksızın, burjuva devlet yerine proleter devleti geçirmek imkânsızdır. Proleter devletin ortadan kalkması, yani bütün devletin ilgası ise, ancak «yokolma» yoluyla mümkündür.

Marks ve Engels, her devrimci durumu ayrı ayrı ele alıp, her devrim deneyinden çıkarılan dersleri tahlil ederek, bu görüşleri ayrıntılı ve somut bir biçimde geliştirmişlerdir. Şimdi doktrinlerinin bu kısmına, bu en önemli kısmına geliyoruz.

BÖLÜM 2

DEVLET VE DEVRİM

1848 - 1851 YILLARI DENEYİ

1. DEVRİMİN ARİFESİ

OLGUNLUK dönemine varmış marksizmin ilk eserleri, **Felsefenin Sefaleti** ve **Komünist Manifesto**, tam da 1848 ihtilâlinin arifesinde yayınlandılar. Bundan ötürü, bu eserlerde, marksizmin temel ilkelerinin açıklanmasının yanısıra, belirli bir ölçüde, o zamanın somut devrimci durumunun bir muhtırasını buluyoruz. Öyleyse, kanımca en iyisi, bu eserlerin yazarlarının, 1848 - 1851 yılları deneyinden bazı sonuçlar çıkarmalarından hemen önce, devlet üzerine söylediklerini tahlil etmektir.

Marks, **Felsefenin Sefaletinde** şöyle yazar :

«İşçi sınıfı, gelişme seyrinde, eski uygar toplumun yerine, bütün sınıfları ve bunlar arasındaki çelişmeleri kendi dışında tutan bir birlik koyacaktır; ve uygar toplumdaki gelişmenin tam res-

mî ifadesi olan politik güç, bu anlamıyla artık mevcut olmayacaktır» (Almanca 1885 baskısı, S. 182). (6)

Sınıfların ortadan kalkmasından sonra devletin yokolmasıyla ilgili bu açıklama ile Mark ve Engels tarafından bundan birkaç gün sonra, Kasım 1847 de yazılmış olan **Komünist Manifesto'da** yapılan açıklamayı karşılaştırmak, öğretici bir şeydir.

«...Proleteryanın gelişmesinin en genel aşamalarını anlatırken, şimdiki toplumun içinde yürütülen az çok üstü örtülü iç savaşı, bu savaşın açıkça devrime döküldüğü ve burjuvazinin zora başvurularak devrilmesinin proleteryanın egemenliğinin temelini hazırladığı noktaya kadar izledik...»

«...Yukarıda gördük ki, işçi sınıfının devriminde ilk aşama, proleteryayı egemen sınıf durumuna getirmek» (kelimesi kelimesine : yükseltme) «ve demokrasiyi kurmaktır».

«Proleterya, politik üstünlüğünde, sermayeyi burjuvaziden dilim dilim koparıp almak için, bütün araçlarını devletin, yani egemen sınıf olarak örgütlenmiş proleteryanın elinde toplamak ve olabildiiğ kadar hızla, üretici güçlerin miktarını arttırmak için yararlanacaktır» (1906 tarihli almanca 7. baskı, S. 31, 37) (7).

Burada, marksizmin devlet konusundaki en ilginç ve en önemli fikirlerinden biri, Marks ve Engels'in Paris Komünü'nden sonra ifade edecekleri gibi) «proleterya diktatoryası» fikri formüle edilmiş bulunuyor. Gene burada, son derece ilginç

ve marksizmin «unutulmuş sözleri» arasında olan bir devlet tanımı buluyoruz : **«Devlet, yani egemen sınıf olarak örgütlenmiş proleterya.»**

Bu devlet tanımı, resmî sosyal - demokrat partilerde hâkim olan propaganda ve ajitasyon literatüründe asla işlenmemiştir. Dahası : Bu tanım reformizmle taş çatlasa uzlaşmaz cinsten olduğu için, düpedüz unutulmuştur; çünkü, «demokrasinin barışçı evrimi» üzerindeki mûtad oportünist önyargılar ve küçük - burjuva hayallerle taban tabana çatışır.

Proleteryanın devlete ihtiyacı vardır — bütün oportünistler, bütün sosyal — şovenler ve bütün kautskist'ler, Marks'ın öğretisinin böyle olduğunu temin ederek, bu sözü tekrarlarlar; ama eklemeyi «unuturlar» ki, Marks'a göre, ilkin, proleteryaya, ancak «yokolma» yolunda, yani derhal yokolmaya (sönmeye) başlamış ve yokolmadan edemiyecek biçimde kurulmuş bir devlet gerekir. İkinci olarak, emekçilerin, «egemen sınıf halinde örgütlenmiş» olan bir «devlet»e ihtiyaçları vardır.

Devlet, bir gücün özel örgütüdür; belirli bir sınıfın sırtını yere getirmeye mahsus bir şiddet örgütü. Peki, proleteryanın yenmek zorunda olduğu sınıf hangisidir? Sadece sömürücüler sınıfı elbette, yani burjuvazidir. Emekçilerin, ancak ve ancak, sömürücülerin direncini kırmak, onu baskı altına almak için devlete ihtiyaçları vardır; ama bu işi, sonuna kadar devrimci, burjuvaziyi iktidardan tamamen kovmak için ona karşı mücadelede bütün emekçileri ve bütün sömürülenleri bir-

leştirmeye yetenekli tek sınıf olarak, sadece ve sadece proleterya yapabilir.

Sömürücü sınıfların politik egemenliğe olan ihtiyaçları, sömürüyü sürdürmek, yani halkın büyük çoğunluğuna karşı, çok küçük bir azınlığın bencil çıkarlarını savunmak içindir. Sömürülen sınıfların politik egemenliğe olan ihtiyaçları ise, her türlü sömürüyü tamamen ortadan kaldırmak, yani modern köleciler olan büyük toprak sahipleri ile kapitalistler azınlığına karşı halkın büyük çoğunluğunun çıkarlarını savunmak içindir.

Sınıf mücadelesi yerine, sınıflararası uyuşma üzerindeki hayallerini koyan küçük-burjuva demokratları, şu sözde sosyalistler, sosyalist dönüşümü de, sömürücü sınıf egemenliğinin alaşağı edilmesi biçiminde değil, azınlığın, görevlerinin bilincine sahip çoğunluğa barışçı bir boyun eğmesi biçiminde, bir çeşit hayal olarak düşünüyorlardı. Sınıflar üzerinde yer alan bir devlet kavramına sıkısıkıya bağlı bu küçük-burjuva ütopyası, örneğin 1848 ve 1971 Fransız ihtilâlleri tarihinin gösterdiği gibi, örneğin 19. Yüzyıl sonu ve 20. Yüzyıl başında, İngiltere'de, Fransa'da, İtalya'da ve başka ülkelerde burjuva hükümetlere «sosyalist» bakanların katılması deneyinin gösterdiği gibi, pratik olarak, çalışan sınıfların çıkarlarına ihanet sonucunu verdi.

Rusya'da Devrimci Sosyalist ve Menşevik partiler tarafından günümüzde yeniden canlandırılmış bulunan bu küçük-burjuva sosyalizmine karşı hayatı boyunca mücadele eden Marks, politik iktidar doktrinine, devlet doktrinine ulaşmak için,

sınıf mücadelesi doktrinini tutarlı bir biçimde geliştirmiştir.

Burjuvazinin egemenliği ancak proleterya tarafından alaşağı edilebilir.. Proleterya, ekonomik varlık şartları bu alaşağı etme işini hazırlayan ve ona bu işi başarma imkânını ve gücünü veren biricik sınıftır. Burjuvazi, köylüleri ve bütün küçükburjuva tabakaları parçalayıp dağıttığı halde, proleteryayı biraraya getirir, birleştirir ve örgütler. Büyük üretimde oynadığı ekonomik rol nedeniyle, proleterya, burjuvazinin çoğunlukla proleterlerden daha çok sömürüp ezdiği ve kurtuluşları için **bağımsız** bir mücadeleye yeteneksiz bulunan **bütün** çalışan ve sömürülen yığınların yolgöstericisi olmaya yetenekli tek sınıftır.

Marks tarafından, devlet ve sosyalist devrime uygulanan sınıf mücadelesi doktrini, zorunlu bir biçimde proleteryanın politik **egemenliğinin,** yani onun kimseyle paylaşmadığı ve doğrudan doğruya yığınların silahlı gücüne dayanan bir iktidarın, kabul edilmesine götürür. Burjuvazi ancak, proleterya, burjuvazinin kaçınılmaz ve umutsuz direncini kırmaya ve bütün çalışan ve sömürülmüş yığınları yeni bir ekonomik rejim için örgütlemeye yetenekli **egemen sınıf** haline dönüşürse, alaşağı edilebilir.

Proleteryanın, sömürücülerin direncini kırmak için olduğu kadar, nüfusun büyük yığınını -köylüler, küçük-burjuvazi, yarı-proleterler-sosyalist ekonominin «kurulması» işinde yönetmek için de devlet gücüne, merkezî bir güç örgütüne, bir şiddet örgütüne ihtiyacı vardır. Marksizm, işçi

partisini eğiterek, iktidarı alıp **bütün halkı** sosyalizme götürmeye, yeni bir rejimi yönetip örgütlemeye, burjuvazi olmaksızın ve burjuvaziye karşı kendi toplumsal hayatlarının düzenlenmesi için, bütün emekçi ve sömürülenlerin eğiticisi, yolgöstericisi ve önderi olmaya yetenekli bir proleterya öncüsü yetiştirir. Yürürlükte bulunan oportünizm ise, tersine, işçi partisi içinde, yığından kopmuş, kapitalist rejime kendini oldukça iyi bir biçimde «uydurmuş» ve bir tabak mercimek için kardeşlerinin davasını satan, burjuvaziye karşı mücadelede halkın devrimci önderleri rollerinden cayan yüksek ücretli emekçi temsilcilerini yetiştirir.

«Devlet, yani egemen sınıf olarak örgütlenmiş proleterya», Marks'ın bu teorisi, proleteryanın tarihteki devrimci rolü üzerindeki doktrinini sıkı sıkıya bağlıdır. Bu rolün vardığı sonuç, proleterya diktatoryası, proleteryanın politik egemenliğidir.

Ama, eğer proleteryanın, burjuvaziye karşı **özel** şiddet örgütü olarak devlete ihtiyacı varsa, bu takdirde ortaya bir soru çıkar: böyle bir örgüt, daha önce burjuvazinin **kendisi için** meydana getirmiş bulunduğu devlet makinesi kırılmış, parçalanmış olmadan düşünülebilir mi? **Komünist Manifosta** bizi işte bu soruna götürür; ve Marks 1848 — 1851 devrim deneyini özetlerken bu sorundan söz eder.

2 — BİR DEVRİM BİLANÇOSU

LOUİS BONAPARTE'IN 18 Brumaire'inde, bi-

zi burada meşgul eden devlet sorununu işleyen Marks, 1848 — 1851 devriminin bilançosunu şöyle çıkarır:

«Ama devrim her şeyin özüne kadar gider. Henüz sadece arafatan geçiyor. O işini yolu-yordamıyla yürütür. 2 Aralık 1851'e kadar» (Louis Bonaparte'nin hükümet darbesi tarihi), «hazırlığının sadece yarısını tamamlamıştı, şimdi öbür yarısını tamamlıyor. Devrim, önce parlamenter iktidarı yetkinleştirir; daha sonra alaşağı etmek için. Bu ereğe ulaştıktan sonra, **yürütme gücünü** yetkinleştirir, olabildiği kadar yalınlaştırır onu, yalıtır; **bütün tahrip güçlerini onun üzerinde toplayabilmek için»** (altını biz çizdik) «dünyanın sitemini eder ona. Ve hazırlık çalışmasının ikinci yarısını tamamladığı zaman, Avrupa yerinden oynayacak ve bayram edecektir: «yerin dibine, ihtiyar köstebek!.»

«Muazzam bürokratik ve askerî örgütü ile, karmaşık ve yapay devlet makinesi, yarım milyonluk memur ordusu ve beşyüz bin askerlik öbür ordusu ile bu yürütme gücü, Fransız toplumunun vücudunu bir zar gibi kaplayan ve onun bütün gözeneklerini tıkayan bu korkunç asalak gövde, mutlak krallık çağında, yıkılmasında etkili olduğu feodalitenin batış devrinde kuruldu.» Birinci Fransız ihtilâli, merkeziyetçiliği, «ama ayni zamanda, hükümet iktidarının genişliği, niteliklerini ve aygıtını da» geliştirdi. «Napoleon, bu devlet mekanizmasını yetkinleştirme işini tamamladı.» Meşru monarşive Temmuz monarşisi, «bu mekanizmaya

daha büyük bir iş bölümü eklemekten başka bir şey yapmadılar...»

«... Devrime karşı mücadelesinde, parlamenter cumhuriyet, sonunda, eylem araçlarını ve hükümet iktidarının merkeziyetçiliğini, önleyici tedbirlerle güçlendirmek zorunda kaldı. **Bütün politik devrimler, bu makineyi parçalayacak yerde, daha da yetkinleştirmekten başka bir şey yapmamışlardır** (altını biz çizdik.) «Sırasıyla, iktidar için mücadele eden partiler, bu muazzam devlet yapısının fethini, galibin başlıca ganimeti saydılar» (Louis Bonaparte'ın 18 Brumaire'i, 4. Almanca baskı, Hambourg, 1907, S. 98 — 99) (8)

Bu ilginç **icmalde**, marksizm, devlet sorununun henüz çok soyut bir biçimde, en genel kavram ve terimlerle konmuş bulunduğu **Komünist Manifesto**'ya göre, büyük bir ilerleme gösterir. Burada, sorun, somut bir biçimde konmuştur ve sonuç son derece açık, kesin, adeta elle tutulur haldedir: bundan önceki bütün devrimler devlet makinesini yetkinleştirmişler, güçlendirmişlerdir; oysa, onu kırmak, parçalamak gerekir.

Marksist devlet doktrinindeki en önemli, en özlü şey, bu sonuçtur. Ve, hâkim resmî sosyal-demokrat partiler tarafından sadece tamamen **unutulmak**'la kalmayıp, ayrıca 2. Enternasyonalin en gözde teorisyeni Karl Kuutsky tarafından (daha ilerde göreceğimiz gibi) açıkça **tahrif edilen** de, işte bu en özlü şeydir.

Komünist Manifesto, devletin bir sınıf egemenliği örgütü olduğunu gösteren tarihten dersler çı-

karır ve şu zorunlu sonuca ulaşır: Proleterya, politik iktidarı ele geçirmeden, politik egemenliğini kurup «egemen sınıf olarak örgütlenmiş proleterya» devleti haline yükselmeden, burjuvaziyi alaşağı edemez; ve sınıf çelişmelerinin mevcut olmadığı bir toplumda devlet yararsız ve imkânsız bir hale geleceğinden, bu proleterya devleti, daha zafer kazandığı andan itibaren, yavaş yavaş yokolmaya (sönmeye) başlayacaktır. Tarihî gelişme bakımından, burjuva devlet yerine proleter devletin bu geçişi neye dayanmak zorunda olduğu sorunu, burada (Komünist Manifesto'da) henüz konmamıştır.

Marks bu sorunu 1852'de koyar ve çözümler. Ve, diyalektik materyalizm felsefesine sadık kalarak, 1848 — 1851 büyük devrim yıllarının tarihî deneyine dayanır. Bu temel üzerinde, Marks'ın doktrini, her zaman olduğu gibi, **yaşanmış deneyin**, derin bir felsefi anlayış ve geniş bir tarih bilgisiyle aydınlatılmış **bir bilançosunu çıkarır.**

Devlet sorunu somut bir biçimde konmuştur: Burjuva devlet, yani burjuvazinin egemenliği için zorunlu devlet makinesi, tarihî bakımdan nasıl doğmuştur? Bu devlet makinesi, burjuva devrimleri esnasında ve ezilen sınıfların bağımsızlık hareketleriyle çatıştığı zaman nasıl bir evrime, ne gibi dönüşümlere uğramıştır? Proleteryanın bu devlet karşısındaki görevleri nedir?

Burjuva topluma özgü merkezî devlet iktidarı, mutlakiyetin batış çağında ortaya çıkmıştır. Bu devlet makinesinin en karakteristik iki kuru-

mu, bürokrasi ve sürekli ordudur. Marks ve Engels, eserlerinde, birçok defalar, bu kurumları burjuvaziye bağlayan binlerce bağın sözünü ederler. Her işçinin deneyi, bu bağlılığı açıklıkla ve göze çarpar bir biçimde gösterir. İşçi sınıfı, kazık yiye yiye, bunu görmeyi öğrenir. Bu yüzden, işçi sınıfı, bu bağlılığın kaçınılmazlığını gösteren bilimi büyük bir kolaylıkla kavrar ve kolayca hazmeder. Oysa ayni bilimi, küçük-burjuva demokratlar, cahillikleri, hafiflikleri ve düşüncesizlikleri yüzünden inkâr ederler; tabiî bu bilimi «genel olarak» kabul edip, ondan pratik sonuçlar çıkarmayı unutmak gibi, daha da büyük bir hafifliğe düşmedikleri zaman!

Bürokrasi ve sürekli ordu, burjuva toplum gövdesi üzerindeki «asalak»lardır; bu toplumu rahatsız eden iç çelişmelerin doğurduğu, ama onun hayatî gözeneklerini «tıkayan» asalaklar. Bugün resmî sosyal-demokrasi akımı içinde ağır basan Kautskist oportünism, **asalak bir örgüt** olarak düşünülen bu devlet teorisinin, münhasıran anarşizme özgü bir şey olduğunu kabul eder. Marksizmin bu tahrifatı, açıkça, sosyalizmi, «vatan savunması» kavramına sarılarak emperyalist savaşı haklı göstermek gibi görülmemiş bir ayıbın içine atan küçük-burjuvalar için son derecede elverişlidir; ama onlar için elverişli olmakla, söz götürmez bir tahrifat olmaktan çıkmaz.

Feodalitenin batışından beri Avrupa'nın sahne olduğu sayısız burjuva ihtilâlleri boyunca, bu bürokratik ve askerî aygıt, gelişmeye, yetkinleş-

meye, sağlamlaşmaya devam eder. Köylülerin, küçük zanaatkârların, küçük tacirlerin vb. üst tabakalarını, nispeten elverişli, rahat ve itibarlı olup, sahiplerine halkın üstünde bir yer sağlayan görevler dışında bırakan bu aygıt aracıyla, özellikle küçük-burjuvazi, geniş bir ölçüde, büyük burjuvazi tarafından çekilmiş (cezbedilmiş) ve ona bağımlı bir duruma getirilmiştir. Rusya'da 27 Şubat 1917'yi izleyen altı ay esnasında olup bitene bakınız: Vaktiyle tercihan kara yüzlere (bağnaz gericiler) tahsis edilmiş bulunan memuriyetler, Kadet'lerin, Menşevik'lerin ve Devrimci Sosyalistlerin ganimeti haline geldi. Gerçekten artık ciddi reformlar düşünülmüyor; hepsinin «kurucu meclis'e kadar» ertelenmesine, Kurucu Meclis'inde, yavaş yavaş, savaş sonuna kadar ertelenmesine çalışılıyor. Ama, ganimet paylaşmak, kârlı bakanlık, müsteşarlık, genel valilik vb. vb. makamlarına kurulmak için zaman yoktur ve hiçbir Kurucu Meclis beklenmez. Hükümet kombinezonları oyunu, aslında, ülke ölçüsünde, bütün merkezî ve mahallî idarelerde, yukarıdan aşşağı yapılan bu yağma ve «ganimet» paylaşımının ifadesinden başka bir şey değildi. Sonuç, altı ay sonraki objektif sonuç -27 Şubat 1917'den 27 Ağustos 1917'ye kadar- inkâr olunamaz: Reformlar ertelenmiş, idarî arpalıklar dağıtılmış ve dağıtım «hataları» birkaç yeniden dağıtımla tashih edilmiştir.

Ama bürokratik aygıtın çeşitli burjuva ve küçük-burjuva partiler arasında (örneğin Rusya'da Kadet'ler, Devrimci Sosyalistler ve Menşevikler arasında) her «yeniden-üleşiminde» başta prole-

tarya olmak üzere, ezilmiş sınıflara, burjuva toplumun **tümüyle** olan önlenemez düşmanlıkları daha açık bir biçimde kendini gösterir. Bütün burjuva partiler, hattâ «devrimci demokratlar» dahil en demokratik olanlar için bile, devrimci proleteryaya karşı baskıyı arttırmak, bastırıcı aygıtı, yani devlet makinesini güçlendirmek zorunluluğu, bundan doğar. Olayların bu akışı, devrimi devlet iktidarına karşı, «bütün tahrip güçlerini toplamaya» zorlar; ona devlet makinesini, düzeltmek değil, tersine, kırma, parçalama görevini yükler.

Bunlar mantıkî istidlâller (tümden gelimler) değil, sorunu bu biçimde koymaya götüren olayların gerçek gelişmesi, 1848 — 1851 yıllarının yaşanmış Deneyidir. Mark'ın tarihî deney verilerine ne derece sıkısıkıya bağlı kaldığı, 1852'de, parçalanması gereken bu devlet makinesinin **ne ile** değiştirileceği somut sorununu henüz koymamış olmasıyla anlaşılır. Deney, tarihin daha sonra, 1871'de gündeme alacağı bu soruna cevap vermek için gerekli malzemeyi, o çağda henüz sağlamamıştı. 1852'de, sadece, tabiî bilimlere özgü belirlilikle, proleterya ihtilalinin şu işe **giriştiği** tespit edilebilirdi: Devlet iktidarına karşı «bütün tahrip güçlerini toplamak», devlet makinesini «parçalamak.»

Belki Marx'ın deney, gözlem ve vargılarını genellemesinin ve bunları bu üç yıllık (1848 — 1851) Fransa tarihinin sınırları ötesine uygulamasının doğru olup olmadığı sorulacak. Bu soruyu tahlil etmek için, önce Engels'in bir notunu hatır-

layalım. Olguların incelenmesine daha sonra geçeriz.

Engels, 18 Brumaire'in 3. baskısının önsözünde, şöyle yazıyordu:

«Fransa, sınıf mücadelelerinin, başka her yerden çok, sonuna kadar götürüldüğü ve bu yüzden, bu mücadelelerin içinde devinip içinde sonuçlandıkları değişken (kararsız) politik biçimleri en belirli çizgileri kazandığı ülkedir. Ortaçağda feodalizmin merkezi, Rönesanstan sonra ırsî hükümdarlığın klasik ülkesi olan Fransa, Büyük İhtilalinde feodalizmi yıktı ve burjuvazinin egemenliğine, Avrupada başta hiçbir ülkenin erişmediği klasik bir saflık karekteri verdi. Aynı biçimde, egemen burjuvaziye karşı devrimci proleteryanın mücadelesi, orada, başka yerde bilinmeyen, keskin biçimlere bürünür.» (1907 baskısı, s. 4).

1971'den bu yana Fransız proleteryasının devrimci mücadelesinde bir kesilme olduğuna göre, bu son düşünce eskimiş bulunuyor. Bununla birlikte, bu kesilme, ne kadar uzun sürerse sürsün, yarının proleter devriminde, sınıf mücadelesini sonuna kadar götüren klasik sınıf mücadelesi ülkesi olarak Fransa'nın, kendisini gösterme imkânını bertaraf etmez.

Ama ileri ülkelerin 19. Yüzyıl sonu ve 20. Yüzyıl başındaki tarihi üzerine topluca bir göz atalım şimdi. Göreceğiz ki, daha yavaş olmak üzere, çok daha geniş bir alanda, çok değişik biçimler altında, aynı süreç meydana gelmiştir: Bir yandan, cumhuriyetçi ülkelerde (Fransa, Amerika,

İsviçre) olduğu kadar, meşrutiyetçi ülkelerde de (İngiltere, bir dereceye kadar Almanya, İtalya, İskandinav Ülkeleri, vb.) «parlementer bir iktidar»ın hazırlanması; öte yandan, burjuva düzenin temelleri olduğu gibi kalmak şartıyla, idarî arpalıkları kendi aralarında paylaşmış ve yeniden paylaşmış bulunan çeşitli burjuva ve küçükburjuva partiler arasındaki iktidar mücadelesi; nihayet, «yürütme gücü»nün, bu gücün bürokratik ve askeri aygıtının yetkinleştirilip sağlamlaştırılması.

Bu çizgilerin, genel olarak kapitalist devletlerin modern evriminin tümüne hakim ortak çizgiler olduğuna hiç şüphe yoktur. Fransa, 1848'den 1851'e kadar, üç yılda, kapitalist dünyanın tümüne özgü bir gelişme sürecini, aşamaların hızla ardarda gelişi içinde, net ve derli-toplu bir biçimde yaşamıştı.

Emperyalizm-malî sermaye çağı, dev kapitalist tekeller çağı, tekelci kapitalizmin büyüme yoluyla tekelci devlet kapitalizmi haline dönüştüğü çağ-meşrutî ülkelerde olduğu kadar, en özgür cumhuriyetlerde de, daha özel bir biçimde, «devlet makinesinin» olağanüstü güçlendiğini, bürokratik ve askeri aygıtının, proleteryamn artan bir ezilmesiyle bağlılık halinde, görülmemiş biçimde genişlediğini gösteriyor.

Bugün, dünya tarihi, hiç şüphe yok ki, 1852'de olduğundan çok daha geniş bir ölçüde, devlet makinesinin «parçalanması» ereğiyle, proleter devrimin «bütün güçleri toplaması»na doğru gidiyor.

Proleterya onun yerine ne koyacak? Paris Komünü, bu konuda en öğretici belgelerden birini verir.

3. MARX 1852'DE SORUNU NASIL KOYUYORDU

MEHRİNG, 1907'de, **Neue Zeit**'te (9) (XXV, 2, 164), Marx'ın Weydemeyer'e yazdığı 15 Mart 1852 tarihli bir mektuptan parçalar yayınlamıştı. Bu mektupta, başka birçok dikkat değer düşünce arasında, şu düşüncede var:

«... Kendimle ilgili olarak şunu söyleyebilirim ki, modern toplumdaki sınıfların varlığını olsun, aralarındaki mücadeleyi olsun keşfetmiş olma şerefi bana ait değildir. Benden çok önce bazı burjuva tarihçiler, bu sınıf mücadelesinin tarihî gelişimini anlatmışlar, bazı burjuva iktisatçılarda bunun ekonomik yapısını ifade etmişlerdi. Yeni olarak yaptığım şundan ibaretti: **1) Sınıfların varlığının, sadece üretimin belirli tarihi gelişim evrelerine** (historische Entwicklungsphasen der Produktion) bağlı olduğunu; 2) Sınıf mücadelesinin zorunlu olarak **proleterya diktatoryasına** götüreceğini; 3) Bizzat bu diktatoryanın **bütün sınıfların ortadan kalkmasına ve sınıfsız bir toplumun** kurulmasına geçişten ibaret olduğunu göstermek...»

Bu metinde Marx, önce, kendi doktrinini burjuvazinin en bilgili ve en kavrayışlı düşünürlerinin doktrininden öz ve temelden ayıran şeyin ne

olduğunu, sonra da, kendi devlet doktrininin özünü hayranlık verici bir özellikle açıklamayı başarmıştır.

Marx'ın doktrininde aslolan şey, sınıf mücadelesidir. Durmadan söylenen ve durmadan yazılan şey budur. Ama, bu doğru değildir. Ve bu yanlışlık Marksizmin oportünist tahrifatlarının, onu burjuvazi için kabul edilebilir bir hale getirmeye yönelen tahrifatların sonucudur. Çünkü sınıf mücadelesi doktrini Marx tarafından **değil**, Marx'tan **önce** burjuvazi tarafından ortaya konmuştur; ve bu, genel olarak, burjuvazi için **kabul edilebilir** bir doktrindir. **Sadece** sınıf mücadelesini kabul eden biri, bunu kabul ettiği için bir marksist değildir; henüz burjuva düşüncesinin, burjuva politikasının çerçevesinden çıkmamış biri olabilir. Marksizmi sınıf mücadelesi doktrinine indirgemek, onun kolunu kanadını kırmak, tahrip etmek, onu burjuvazi için kabul edilebilir bir şeye indirmek demektir. Aslında, sınıf mücadelesinin kabulünü, **proleterya diktatoryasının** kabulüne kadar **genişleten** kişi bir marksisttir ancak. Marx'sisti âlelade küçük (ve büyük) burjuvadan temelden ayırd eden şey, işte budur. Marksizmin gerçekten anlaşılıp kabul edildiğini bu mihenk taşıyla ölçmek gerekir. Avrupa tarihi, işçi sınıfını bu soruna **pratik olarak** yanaşmaya götürünce, bütün oportünist ve reformistlerle birlikte, bütün «Kautskist«lerin de (yani reformizmle marksizm arasında tereddüt edenlerinde) acıması dar kafalı küçük-burjuva demokratlar olarak, proleterya diktatoryasının **inkârcıları** olarak ortaya çıkma-

ları, hiç de şaşılacak birşey değildir. Kautsky'nin, 1918 Ağustos'unda, yani bu eserin ilk baskısından çok zaman sonra yayınlanan Proleterya Diktatoryası broşürü, marksizmin, onu ikiyüzlülükle **sözde** kabul eden, ama **özde** alçakça ondan cayan küçük-burjuva tahrifatına bir örnektir. (Şu broşürüme bakınız: **Proleterya İhtilâli ve Dönek Kautsky,** Petrograd ve Moskova, 1918).

Çağdaş oportünizm en büyük temsilcisinin, eski-marksist K. Kaustky'nin kişiliğinde, **burjuva** davranışının Marx tarafından ortaya konmuş bulunan karakteristiğine tam bir uygunluk gösteriyor; çünkü sınıf mücadelesini, ancak burjuva ilişkiler sınırı içinde kabul ediyor. (Burjuva ilişkiler sınırı içinde, «prensip itibariyle», sınıf mücadelesini kabul etmeye razı olmayan bir tek bilgili liberal yoktur!) Oportünizm, sınıf mücadelesini kabulünü, aslolan şeye kadar, kapitalizmden komünizme **geçiş** dönemine kadar, burjuvazinin **alaşağı edilmesi** ve tamamen **ortadan kaldırılması** dönemine kadar genişletmiyor. Gerçekte, bu dönem, zorunlu olarak, son derecede keskin biçimlere bürünmüş ve o zamana kadar görülmemiş şiddette bir sınıf mücadelesinin damgasını taşır. Öyleyse, bu dönemin devleti, zorunlu olarak, **yeni bir tarzda** demokratik genel olarak proleter ve mülksüzler lehine) ve **yeni bir tarzda** diktatorya (burjuvazi aleyhine) olmak zorundadır.

Devam edelim. Marks'ın devlet üzerine doktrininin özünü, yalnız, **bir** sınıfın diktatoryasının. sadece genel olarak bütün sınıflı toplumlar için.

sadece burjuvaziyi devirecek olan **proleterya** için değil, ayrıca kapitalizmi «sınıfsız toplum»dan, komünizmden ayıran **tarihî dönemin** tümü için zorunlu olduğunu anlayanlar, yalnız onlar, iyice kavramışlardır. Burjuva devlet biçimleri son derecede çeşitlidir, ama nitelikleri hep aynıdır: Bütün bu devletler, son tahlilde, şu ya da bu biçimde, ama zorunlu olarak, **bir burjuva diktatoryasıdır.** Elbette kapitalizmden komünizme geçiş de, politik biçimler bakımından, büyük bir bolluk ve geniş bir çeşitlilik göstermekten geri kalamaz; ama hepsinin niteliği ayni kalacaktır: **Proleterya Diktatoryası.**

BÖLÜM 3

DEVLET VE DEVRİM

PARİS KOMÜNÜ (1871) DENEYİ. MARKS'IN TAHLİLİ

1. KOMÜNARLARIN GİRİŞİMİ NEDEN ÖTÜRÜ KAHRAMANCADIR?

KOMÜN'DEN bir kaç ay önce, 1870 sonbaharında, Marks'ın, Paris işçilerine herhangi bir hükümeti devirme girişiminin, umutsuzluğun ilham ettiği bir budalalık olabileceğini göstermeyi amaçlayan bir uyarıda bulunduğu bilinir. Ama, 1871 Mart'ında, kesin savaş işçilere dayatılıp, işçiler de bunu kabul ettikten sonra, ayaklanma bir olgu haline gelince, uygun olmayan şartlara rağmen, Marks, proleterya ihtilâlini büyük bir coşkunlukla selâmladı. Marksizmin hazin bir üne sahip Rus döneği Plekhanof'un yaptığı gibi, «sırasız» bir hareketi bilgiçlik taslıyarak mahkûm etmek için asla dikkafalılık etmedi. 1905 Kasım'ındaki yazıla-

rıyla işçileri ve köylüleri mücadeleye teşvik eden Plekhanof, 1905 Aralığı'ndan sonra, «silaıa sarılmamak gerekti» diye, liberallerle birlikte kafa şişiriyordu.

Marks, ayrıca, kendi deyimiyle «göğe hücuma kalkan» komünarların kahramanlığına hayranlıkla da yetinmedi. Ereğine ulaşmamış da olsa, yığınların devrimci hareketinde, Marks, çok önemli bir tarihî deney, dünya proleter devriminde ileriye doğru kesin bir adım, yüzlerce program ve kuru düşünceden çok daha önemli gerçek bir ilerleme görüyordu. Bu deneyi tahlil etmek, ondaı taktik dersleri çıkarmak, teorisini sıkı bir eleştiriden geçirmek için ondan yararlanmak: Marks'ın kendi için saptadığı görev işte budur.

Marks, **Komünist Manifesto'**da yapılmasını zorunlu gördüğü tek «düzeltme» yi, Paris'li komünarların ihtilâlci deneyinden esinlenerek yapmıştır.

Komünist Manifesto'nun yeni bir almanca baskısı için, iki yazarı tarafından imzalanmış son önsöz, 24 Haziran 1872 tarihini taşır. Karl Marks ve Friedrich Engels, bu önsözde, **Komünist Manifesto'**da ortaya konmuş programın «bazı ayrıntılarının artık eskimiz» olduğunu açıklarlar.

Ve devam ederler ki:

«Paris Komünü, özellikle bir şeyi, işçi sınıfının hazır bir devlet makinesini ele geçirip onu kendi hesabına kullanmakla yetinemiyeceğini ispat etmiştir». (10)

Bu metin-aktarımında tırnak içine alınmış

sözler, yazarları tarafından Marks'ın **Fransa'da Sivil Savaş** eserinden alınmıştır.

Şu halde, Marks ve Engels, Paris Komünü'nün bellibaşlı, temel derslerinden birine o kadar büyük bir önem veriyorlardı ki, onu esaslı bir düzeltme olarak **Komünist Manfesto**'ya sokmuşlardır.

Son derecede karakteristik bir şey: işte tam da bu esaslı düzeltme oportünistler tarafından tahrif edilmiştir; ve **Komünist Manifesto** okuyucularının onda dokuzu, hattâ yüzde doksan dokuzu şüphesiz bunun anlamını bilmez. Biraz daha ileride, özel olarak tahrifatlara ayrılmış bir bölümde, bu tahrifattan ayrıntılı olarak söz edeceğiz. Şimdilik, Marks'ın tarafımızdan aktarılan ünlü formülünün geçerli bulunan, alelâde «yorum»unun onun iktidarı ele geçirmeye değil, sözde yavaş bir evrim fikrine ağırlık verdiği merkezinde olduğunu belirtmek, bize yeter.

Aslında, Marks'ın fikri **bunun tam karşıtıdır.** Marks'ın fikri, işçi sınıfının «hazır devlet makinesini» kırmak, parçalamak ve onu ele geçirmekle yetinmemek zorunda olduğu merkezindedir.

12 Nisan 1871 günü, yani tam da komün sırasında, Marks, Kugelmann'a şöyle yazıyordu:

«Eğer tekrar okursan göreceksin ki, 18 Brumaire'in son bölümünde, Fransada bundan böyle gelecek ihtilâl girişiminin, şimdiye kadar olduğu gibi, bürokratik ve askerî makineyi başka ellere geçirmeye değil, onu **kırmaya** dayanmak gerektiğini not ediyorum (kırmaya kelimesinin altı Marks tarafından çizilmiştir; orijinalinde, kelime

zerbchendir). Bu, Avrupa'daki bütün gerçek halk devrimlerinin ilk şartıdır. Kahraman Paris'li arkadaşlarımızın girişmiş bulundukları şey de budur». (Neue Zoit, XX, 1, 1901-1902, s. 709). Marks'tan Kugelmann'a mektupların, biri benim tarafımdan düzenlemiş ve önsöz yazılmış, en az iki rusça baskısı vardır).

«Bürokratik ve askerî makineyi kırmak»: Marksizmin, ihtilâl sırasında proleteryanın devlet karşısındaki görevleri üzerine başlıca dersi, bu birkaç kelimede kısaca ifade edilmiş bulunuyor. Ve, marksizmin Kautsky'ye borçlu bulunduğumuz hâkim «yorumu» tarafından sadece tamamen unutulmuş olmakla kalmayan, ama açıkça tahrif de edilmiş olan şey, işte bu derstir!

Marks'ın sözünü ettiği 18 Brumaire'deki parçaya gelince, onu daha önce tamamen aktarmış bulunuyoruz.

Marks'ın bu parçasında, üzerinde özellikle durulması gereken iki nokta var. Önce, çıkardığı sonucu, Avrupa'yla sınırlandırıyor. Bu, 1871'de, İngiltere henüz salt kapitalist, ama hem militarizmi, hem de, geniş. bir ölçüde, bürokrasi olmayan bir ülke modeliyken, anlaşılır bir şeydi. Bundan dolayı, devrimin, hattâ halk devriminin mümkün göründüğü, ve, gerçekten «hazır devlet makinesi»nin önceden tahrip edilmeksizin de bu işin mümkün olduğu İngiltere için Marks bir istisna yapıyordu.

Bugün, 1917'de, birinci büyük emperyalist savaş çağında, Marks'ın bu sınırlaması artık ge-

çerli değildir. Amerika gibi İngiltere de, Anglo-sakson özgürlüğünün (militarizm ve bürokratizm yokluğu) dünyadaki bu en büyük ve son temsilcileri de, her şeyi kendilerine bağımlı kılan ve herşeyi kendi ağırlıkları altında ezen askerî ve bürokratik kurumların, kan ve çirkef dolu Avrupaî bataklığı içine boylu boyunca battılar. Şimdi, Amerika'da olduğu gibi İngiltere'de, de, «bütün gerçek halk devrimlerinin ilk şartı» (bundan böyle bütün emperyalist ülkelerde olduğu gibi, bu ülkelerde'de, 1914'den 1917'e kadar, «Avrupaî» bir yetkinliğe eriştirilmiş bulunan) «hazır devlet makinesini» **kırmak, parçalamaktır.**

İkinci olarak, üzerinde özel bir dikkatle durulması gereken şey, Marks'ın, askerî ve bürokratik devlet makinesinin parçalanması «bütün gerçek halk devrimlerinin ilk şartı»dır, biçimindeki o çok derin düşüncesidir. Bu «halk» devrimi kavram Marks'ın ağzından şaşırtıcı görünebilir; ve Rusya'da, Plekhanof'un çömezleri ile Menşevikler, yani Struve'nin şu marksist geçinen çırakları, Marks'ın bu ifadesini pek hâlâ bir «dil sürçmesi» olarak nitelendirebilirler. Onlar marksizmi öylesine yavanca liberal bir doktrine indirgemişlerdir ki, onlar için, burjuva devrimi ve proleter devrimi anti tezi dışında hiçbir şey yoktur; üstelik, bu anti tezi de en skolastik bir biçimde anlarlar.

Örnek olarak 20. yüzyıl devrimleri alınırsa, Portekiz ve Türk devrimlerini (1908 devrimi kastediliyor.) burjuva devrimleri olarak kabul etmek besbelli kaçınılmaz birşey olacaktır. Ama bu dev-

rimlerin her ikisi de «halk» devrimi değildir; çünkü halk yığınları, halkın geniş çoğunluğu, kendine özgü ekonomik ve politik taleplerle, aktif, bağımsız ve hissedilir bir biçimde, bu devrimler içinde görünmezler. Buna karşılık, 1905-1907 Rus burjuva devrimi, Portekiz ve Türk devrimlerinin, zaman zaman kazandıkları kadar «parlak» başarılar kazanmış olmaksızın, söz götürmez bir biçimde «gerçek bir halk» devrimi oldu. Çünkü halk yığınları, halk çoğunluğu, halkın baskı ve sömürü altında bunalmış en derin «aşağı» toplumsal tabakaları, kendiliklerinden ayaklanmış ve devrimin bütün gidişi üzerinde, kendi isteklerinin, yıkılmakta olan eski toplum yerine kendi gönüllerince yeni bir toplum kurma **girişimlerinin** izini bırakmışlardır.

1871'de, proleterya, Avrupa kıtası ülkelerinden hiçbirinde halk çoğunluğunu teşkil etmiyordu. Devrim, ancak proletterya ve köyleri kapsayarak «halk» devrimi olabilir ve çoğunluğu gerçekten harekete sürükleyebilirdi. Halk, işte bu iki sınıf, «bürokratik ve askerî makine» onları horladığı, ezdiği, sömürdüğü için birleşmişti. «Halk»ın, halk çoğunluğunun, işçilerin ve köylü çoğunluğunun çıkarı, gerçekten bu makineyi **kırmak**'ta, onu **parçalamaktadır;** yoksul köylülerle proleterler arasındaki özgür ittifakın «ilk şartı» budur; ve bu ittifak olmazsız«ın, sağlam dèmokrasi olmaz, sosyalist dönüşüm olmaz.

Paris Komünü, bilindiği gibi, bu bağlaşmaya yolaçıyordu. Çeşitli iç ve dış nedenlerle ereğine uluşamadı.

Öyleyse, Marx, «gerçek bir halk devriminden» söz ederken, (sık sık gözünü ettiği) küçük-burjuvazinin özelliklerini asla unutmaksızın, 1871 Avrupa'sında kıta devletlerinin çoğundaki gerçek sınıf ilişkilerini en büyük bir kesinlikle hesaba katıyordu. Öte yandan, devlet makinesinin «parçalanması» nın, işçi ve köylülerin çıkarları tarafından zorlandığını; devlet makinesinin işçileri ve köylüleri birleştirerek, onlara ortak bir görev verdiğini tespit ediyordu: Bu «asalak»ın ortadan kaldırılması ve yeni bir şeyle değiştirilmesi.

Ama neyle?

2. PARÇALANMIŞ DEVLET MAKİNESİNİN YERİNE NE KOYMALI?

MARX, BU SORUYA, 1847'de, Komünist Manifesto'da henüz sadece tamamen soyut, yada daha çok, sorunları belirten, ama çözüm yollarını göstermeyen bir cevap veriyordu. Devleti «proleteryanın eğemen sınıf olarak örgütlenmesi», ile, «demokrasinin fethi» ile değiştirmek: Komünist Manifosto'nun cevabı buydu.

Proleteryanın bu eğemen sınıf olarak örgütlenmesinin hangi somut biçimleri alabileceği, bu örgütlenmenin, demokrasinin en tam, en tutarlı fethiyle hangi belirli tarzda uyuşabileceği sorusuna cevabı, Marx, ütopyaya düşmeden yığın hareketi deneyinden bekliyordu.

Komün deneyi ne kadar sınırlı olursa olsun, Marx bu deneyi Fransa'da Sivil Savaşında çok dik-

katli bir tahlile tâbi tutar. Bu yazıdan en önemli parçaları aktaralım:

19. Yüzyılda, ortaçağdan müdevver «merkezî devlet iktidarı, her yerde hâzır ve nâzır örgütleri olan, sürekli ordu, polis bürokrasi, din adamları, ve, idâri, politik ve adlî yüksek görevli takımıyla birlikte» gelişti. Sermaye ile emek arasındaki sınıf karşıtlığının gelişmesi nedeniyle, «devlet iktidarı gittikçe artan bir biçimde toplumsal kölelik amacıyla örgütlenmiş bir kamu gücü, bir sınıf eğemenliği aygıtı karakterini alıyordu. Sınıf mücadelesinde bir ilerlemeyi gösteren her ihtilalden sonra, devlet gücünün baskı altında tutucu karekteri, gitgide daha açık bir biçimde ortaya çıkıyordu.» 1848-1849 ihtilalinden sonra, devlet gücü «sermayenin emeğe karşı milli savaş âleti» haline gelir. İkinci İmparatorluk, bu durumu daha da güçlendirmekten başka bir şey yapamaz.

«İmparatorluğun dolaysız antitezi Komün oldu.» «Komün, sınıf egemenliğinin bizzat kendisini ortadan kaldırması gereken bir cumhuriyetin olumlu biçimiydi...»

Proleter sosyalist cumhuriyetin bu «olumlu biçimi açıkça neye dayanıyordu? Kurmaya başladığı devlet nasıl bir şeydi?

«...Komünün ilk kararnamesi... sürekli ordunun ortadan kaldırması ve onun yerine silahlanmış halkın konması oldu...»

Bu talep, şimdi, sosyalist olduğunu söyleyen bütün partilerin programlarında yer alıyor. Ama bu partilerin proğramlarının kaç para ettiğini,

en iyi, 27 Şubat İhtilalinden hemen sonra, bu talebe uymayı reddetmiş bulunan bizim, Devrimci Sosyalistlerimizle Menşeviklerimizin tutumu gösterir!

«...Komün, şehrin çeşitli mahallelerinden genel oyla seçilmiş belediye üyelerinden meydana gelmişti. Bu üyeler sorumluydular ve her an azilleri mümkündü. Elbette ki, Komün üyelerinin çoğu, işçiler, ya da işçi sınıfının ünlü temsilcileriydi...»

«...Merkezî hükümetin âleti olmakta devam etmekten çıkan polis, politik niteliklerinden derhal yoksun bırakıldı ve Komün'ün sorumlu ve her an azli mümkün bir âleti haline dönüştürüldü... idarenin bütün öteki kollarındaki memurlar içinde aynı şey oldu... Komün üyelerinden en alt kademeye kadar, kamu görevi, işçilerin aldığı ücretlerinin düzeyinde ücretlerle görülmek zorundaydı. Devlet komandolarının geleneksel rüşvet ve temsil ödenekleri, bizzat bu kodamanlarla birlikte yok oldu. Eski hükümet iktidarının maddi âletleri olan sürekli ordu ve polis ortadan kaldırıldıktan sonra, Komün, baskı ve zulmün manevî âletini, papazların iktidarını yıkma görevini yüklendi... Adlî memurların yalancı bağımsızlıklarına son verildi... seçimle işbaşına geçer, sorumlu ve azledilir duruma getirildiler...) (II).

Böylece, Komün, sürekli orduyu ortadan kaldırma, ayrıcasız bütün memurların seçilerek işbaşına gelme ve her an işten azledilebilme usulünün kabulü yoluyla, «sadece» daha tam bir demokrasi kurarak, parçalanmış devlet makinesini değiştir-

mişe benziyordu. Ne var ki, bu «sadece», aslında muazzam bir eser koyuyordu ortaya: kurumların adamakıllı farklı başka kurumlarla değiştirilmesi. Bu bir «niceliğin niteliği dönüşümü» durumunun ta kendisidir: Böylece, tasarlanması mümkün en tam ve en yöntemli biçimde gerçekleşmiş bulunan demokrasi, burjuva demokrasisinden proleterya demokrasisi haline gelir; devlet (belirli bir sınıfı baskı altında tutmaya yarıyan özel güç) halinden, asıl anlamıyla, artık devlet olmayan bir şey haline dönüşür.

Ama, bu böyledir diye, burjuvaziyi yenmek ve direncini kırmak zorunluluğu da ortadan kalkmaz. Komün, özellikle bu zorunlulukla karşı karşıyordı; ve, Komün'ün bozguna uğrama nedenlerinden biri, bu işi gereği kadar gözü pek bir biçimde yapmamış olmasıdır. Ama burada, baskı altında tutma örgütü, artık kölecilik, şerflik ve ücretli kölelik çağlarında her zaman olduğu gibi, nüfüsun azınlığı değil, çoğunluğudur. Ama, kendisini baskı altında tutanları; bizzat yendiği anda da, halk çoğunluğunun «özel bir baskı gücü»ne artık ihtiyaç yoktur. İşte bu anlamdadırki, devlet yavaş yavaş yokolmaya başlar. İmtiyazlı bir azınlığın (imtiyazlı memurlar, sürekli ordu şefleri) özel kurumları yerine, bu işleri doğrudan doğruya çoğunluğun kendisi görebilir; ve devlet gücünün görevleri halkın tümü tarafından ne ölçüde yerine getirilirse, bu güç o derecede zorunlu olmaktan çıkar.

Bu bakımdan, Komün tarafından alınan ve Marx'ın önemle belirttiği tedbirlerden biri son derece dikkate değer: bütün temsil ödeneklerinin,

memur zümresine tanınmış bütün nakdî imtiyazların kaldırılması; bütün memur aylıklarının «işçi ücretleri» düzeyine indirilmesi. Burjuva demokrasisinden proleterya demokrasisine, ezenlerin demokrasisinden ezilen sınıfların demokrasisine, belirli bir sınıfı baskı altında tutmaya yarıyan «özel güç» olarak devletten, halk çoğunluğunun, işçi ve köylülerin genel iktidarı tarafından eziciler üzerine uygulanan baskıya dönüş, en göze çarpar biçimde, işte burada ortaya çıkar. Ve, işte tam da devlet sorunuyla ilgili belki bu en çarpıcı ve en önemli nokta üzerindedir ki, Marx'ın öğrettiği şeyler, en çok unutulan şeyler olmuştur. Basitleştirilmiş açıklamalarda-sayısızdır bunlar-bundan hiç söz edilmez. İnançları devlet dini haline geldikten sonra, ilkel hıristiyanlığın «saflıklarını», devrimci demokratik ruhuyla birlikte unutmuş bulunan hıristiyanlar gibi, bu nokta üzerinde bir «saflık» mış gibi susmak, «usuldendir».

Yüksek devlet memurları aylıklarının indirimi, «sadece» saf, ilkel bir demokratizm davasıymış gibi görünür. Modern oportünizmin «kurucularından» biri, sabık sosyal demokrat Ed. Bernstein, «ilkel» demokratizme karşı yavan burjuva alaylarını tekrarlamayı alışkanlık haline getirmiştir. Bütün oportünistler gibi, günümüzün bütün, Kautskist'leri gibi, o da, ilk olarak, «ilkel» demokratizme belirli bir ölçüde bir «dönüş» olmaksızın, kapitalizmden sosyalizme geçmenin imkansız olduğunu (çünkü, nihayet devlet görevlerinin çoğunluk tarafından yapılması, başka türlü nasıl mümkün olabilir?) ve ikinci olarak kapitalizm ve ka-

pitalist kültür üzerine dayanmış—«ilkel demokratizm»in eski, yada kapitalizm-öncesi çağların ilkel demokratizmi olmadığını, hiçmi hiç anlamamıştır. Kapitalist, kültür, büyük üretimi, fabrikaları, demiryollarını, postayı, telefonu, vb. yaratmıştır. Ve, bu temel üzerinde, eski «devlet iktidarı» görevlerinin büyük çoğunluğu öylesine basitleştirmiş ve öylesine basit kayıt-kuyut, denetim işlerine indirilebilmişlerdir ki, ilköğretimden geçmiş bulunan herkes bu işleri yapabilir; basit bir de işçi ücreti» ile bütün bu işler pek ala yapılabilir; öyleyse, bu işlerden her türlü imtiyazlı, «hiyerarşik» karakter kaldırılabilir (kaldırılmalıdır da).

İstisnasız bütün memurların her işe seçimle gelip, her an azledilebilmelerinin mümkün olması, aylıklarının normal bir «işçi ücreti» düzeyine indirilmesi gibi, işçilerle köylü çoğunluğunun çıkarlarını son derecede dayanışık duruma getiren bu basit ve «anlaşılması kolay» demokratik tedbirler, aynı zamanda kapitalizmden sosyalizme götüren köprü hizmetinide görürler. Bu tedbirler, devletin yeniden-örgütlenmesini, toplumun salt politik yeniden-örgütlenmesi ilgilendirirler; ama tabiî bü tün anlam ve bütün değerlerini, ancak «istimlâkçilerin istimlâki»nin gerçekleşmesine ya da hazırlanmasına bağlı olarak, yani üretim araçları üzerindeki kapitalist özel mülkiyetin sosyalist mülkiyet haline dönüşmesiyle, kazanırlar.

Marx, «Komün, iki büyük masraf kaynağını, sürekli ordu ve memurculuğu ortadan kaldırarak, bütün burjuva ihtilallerin parolası olan ucuz hükümeti gerçekleştirdi» diye yazıyordu.

Küçük-burjuvazinin bütün öteki tabakaları gibi, köylülerin sadece çok küçük bir azınlığı, kelimenin burjuvaca anlamıyla «yükselir», «başarı kazanır»; yani sadece birkaç birey, ya hâli-vakti yerinde kişiler haline, burjuvalar, ya da teminatlı ve imtiyazlı memurlar haline gelir. Köylüleri bir **sınıf** olarak mevcut olduğu bütün kapitalist ülkelerde (ve bu ülkeler çoğunluktadır), köylülerin **büyük** çoğunluğu, hükümet tarafından ezilir ve onu alaşağı etme özlemini taşır; «ucuz» bir hükümet özlemi çeker. Bu görevin üstesinden sadece proleterya gelebilir; ve bunu yaparak, aynı zamanda devletin sosyalist yeniden-örgütlenmesine doğru bir adım atmış olur.

3. PARLAMENTARİZMİN ORTADAN KALDIRILMASI

MARKS, şöyle yazıyordu: «Komün, parlamenter bir örgüt değil, aynı zamanda hem yürütücü hem de yasamacı hareketli bir vücut olmak zorundaydı.»

«Genel oy hakkı, her üç, ya da altı yılda bir, Parlamentoda halkı yönetici sınıfın hangi üyesinin «temsil edeceği»ni ve ayaklar altına alacağını kararlaştırmak yerine, komünler halinde örgütlenmiş halka-herhangi bir işverenin kişisel seçimi gibi-, bu işletmeler (komünler) için işçiler, sürveyanlar, muhasebeciler teminine yaramalıydı.»

Parlamentarizmin 1871'de formüle edilmiş

bulunan bu dikkate değer eleştirisi, sosyal-şovenizm ve oportünizmin egemenliği nedeniyle marksizmin «unutulmuş sözleri» arasında, bugün de dikkate değer. Profesyonel bakan ve parlamenterler, proletarya düşmanları ve «pratik» sosyalistler, parlamentarizmi eleştirme işini artık tamamen anarşistlere bırakmış bulunuyorlar; bu nedenle de, şaşırtıcı bir mantıkla, parlamentarizmin her eleştirisini, «anarşist»likle nitelendiriyorlar. Scheidemann, David, Legien, Sembat, Renaudel, Henderson, Vandervelde, Stauning, Branting, Bissolati ve kumpanyası gibi «sosyalist«leri görerek midesi bulanan «ileri» parlamenter ülkelerdeki proleteryanın, aslında oportünizmin ikiz kardeşi olan anarko sendikalizme gitgide daha çok sempati göstermesine şaşmamak gerekir.

Ama, Marks için devrimci diyalektik, bugün moda olan bu boş lâfazanlıktan, Pleknanof, Kautsky ve başkalarının çocuk oyuncağı haline getirdikleri bu saçma gevezelikten bambaşka bir şeydi. Marks, özellikle şartların devrim için uygun olmadığı durumlarda, burjuva parlamentarizmi «ahır»ından yararlanmaktaki yetersizliği yüzünden, anarşizmle arayı iyice açmış; ama aynı zamanda, parlamentarizmi gerçekten proleter ve devrimci bir eleştirisini yapmayı bilmişti.

Belirli bir süre için parlamentoda halkı yönetici sınıfın hangi bölümünün ayaklar altına alacağına, ezeceğine dönem dönem karar vermek: sadece meşrutî parlamenter monarşilerde değil, en demokratik cumhuriyetlerde de burjuva parlamentarizminin gerçek özü budur.

Ama, devlet sorunu, proleteryanın bu alandaki görevleri bakımından konur ve parlamentarizm devlet kurumlarından biri olarak kabul edilirse, bu takdirde parlamentarizmden kurtulmanın yolu nedir? Ondan nasıl vazgeçilebilir? Şunu tekrar tekrar söylemek zorundayız: Marks'ın, Komünü inceleyerek çıkardığı dersler o kadar unutulmuştur ki, günümüzün «sosyal-demokratı» (günümüzün sosyalizm hainini okuyunuz), parlamentarizmin anaşist ya da gerici eleştirisinden, başka bir eleştirisini anlamak yeteneğinden adamakıllı yoksundur.

Parlamentarizmden kurtulma yolu, temsilî örgütleri ve seçim ilkesin yıkmak değil, lâf değirmenleri olan bu temsilî örgütleri «hareketli» kurumlar haline dönüştürmektir. «Komün parlamenter bir örgüt değil, aynı zamanda hem yürütücü, hem de yasamacı, hareketli bir vücut olmak zorundaydı.»

«Parlamenter olmayan, ama hareketli» bir örgüt; bu söz, modern parlamenterlerle bütün sosyal-demokrasi parlamenterlerine hiçbir şey söyliyemez! Amerika'dan İsvişre'ye, Fransa'dan İngiltere'ye, Norveç'e vb. kadar herhangi bir parlamenter ülkeyi düşününüz; asıl devlet işleri hep kulislerde yapılır; bu işler hep devlet daireleri, bakanlıklar, kurmay heyetleri tarafından yürütülür. Parlamentolarda, sadece, «saf halk»ı aldatmak ereğiyle, gevezelikten başka birşey yapılmaz. Bu o kadar doğrudur ki, burjuva demokratik cumhuriyeti olan Rus Cumhuriyetinde bile, hattâ gerçek bir

parlamento kuracak zamanı bile bulmadan önce, parlamentarizmin bütün bu kusurları hemen ortaya çıktı. Çürümüş burjuva darkafalılığının kahramanları-Skobelefve Çereteliler, Çernof ve Avksentiyef'ler-, en iğrenç burjuva parlamentarizmi modeli üzere kısır laf değirmenlerine çevirdikleri Sovyetleri bile kangrene etmeyi başardılar. Sovyetlerde, «sosyalist» bakan efendiler, lâfazanlıkları ve karar tasarılarıyla, saf köylüleri aldattılar. Hükümet içinde ise, bir yandan, «yağ tabağı»nın, yani kazançlı ve itibarlı arpalıkların etrafına, sırayla, mümkün olduğu kadar çok Devrimci Sosyalist ve Menşevikleri oturtmak, öte yandan da, halkın «dikkatini dağıtmak» için sürekli bir oyun oynanır. Bu arada, kurmay heyetlerinde, bakanlıklarda, «devlet işi» görülür.»

Yönetici partinin, «Devrimci Sosyalistler»in organı Diyelo Naroda, (12) bir başyazıda, «herkes»in kendini politik fuhşa verdiği «kibar sosyete»deki insanların o eşsiz içtenliğiyle, henüz yakın zamanlarda itiraf ediyordu ki, hattâ «sosyalistler»e (kelimeyi bağışlayınız) ait bulunan bakanlıklarda bile, bütün eski bürokratik aygıt esas bakımından aynı kalmıştır, geçmişte olduğu gibi işler ve devrimci tedbirleri tam bir «özgürlük» içinde baltalar. Ama bu itiraf olmaksızın bile, Devrimci Sosyalistlerle Menşeviklerin hükümete katılmaları hikâsi, bunun böyle olduğunun somut kanıtı değil midir? Bu durumda karakteristik olan şey, Kadet'lerle (Anayasacı-Demokratlar) birlikte hükümette yer alan Çernof, Rusanof, Zenzinof efendilerin ve Diyelo Naroda'nın öteki yazarlarının, «onlarda»,

onların bakanlıklarında, her şeyin eskisi gibi gittiğini, önemsiz birşey gibi, alenen ve yüzleri kızarmadan anlatana kadar küstahlığı ileri götürmeleridir! Saf köylüyü aldatmak için devrimci demokratik lâfazanlık, kapitalistleri «zevkten dört köşe etmek» in bürokratik ve kırtasiyeci hinoğluhinlikler: işte «namuslu» koalisyonun içyüzü.

Burjuva toplumun iliklerine kadar kokmuş satılık parlamentarizmi yerine, Komün, kanaat özgürlüğü ve tartışmanın yutturmaca halinde yozlaşmadığı örgütleri koyar. Bu örgütlerde, kanaat özgürlüğü ve tartışma yutturmaca halinde yozlaşmaz: çünkü parlamenterler (bu örgütlere seçilenler) bizzat çalışmak, yasalarını bizzat uygulamak, bu yasaların etkilerini bizzat denetlemek, bunlar hakkında seçmenlerine karşı, doğrudan doğruya, bizzat cevap vermek zorundadırlar. Temsilî örgütler kalır; ama, özel sistem olarak, yasama ve yürütme arasındaki işbölümü olarak, milletvekilleri için imtiyazlı durum olarak parlamentarizm, artık yoktur. Bir demokrasiyi, hattâ bir proleterya demokrasisini temsilî örgütler olmaksızın düşünemeyiz; ama, bizim için burjuva toplumunun eleştirisi boş bir lâf değilse, eğer bizim burjuvaziyi alaşağı etme isteğimiz, Monşevik ve Devrimci Sosyalistlerde olduğu gibi, Scheidemann'lar ve Legien'lerde, Sembat'lar ve Vandervelde'lerde olduğu gibi, işçilerin oylarını avlamaya özgü «seçimlik» bir söz değil de, ciddi ve içten bir talepse, demokrasiyi parlamentarizm olmaksızın düşünebiliriz ve düşünmek zorundayız da.

Marks'ın, proleterya demokrasisi için olduğu gibi, Komün için de gerekli olan bu idarî personelin görevlerinden söz ederken, karşılaştırma terimi olarak «herhangi bir işverenin» personeli terimini kullanması, yani «işçileri, sürveyanları ve muhasebecileri» ile alelâde bir kapitalist, işletmeyi alması, son derecede anlamlıdır.

Marks'ta ütopyacılığın zerresi yoktur; o «yeni» bir toplum tasarlamaz, «yeni» bir toplum icad etmez. Hayır, o sadece, yeni toplumu eskisinin içinden doğuşunu, eski toplumdan yeni topluma geçiş biçimlerini, doğal bir süreç olarak inceler. Proleter yığın hareketi deneyini ele alır ve ondan pratik dersler çıkarmaya çalışır. Marks, Komün «okulundan ders alır»; tıpkı bütün büyük devrimci düşünürlerin, («silaha sarılmamak gerekti» diyen Plekhanof, ya da «bir sınıf özlemlerini bizzat sınırlandırmasını bilmelidir» diyen Çereteli örneği) asla ukalâca bir «ahlâk» açısından yanaşmaksızın, ezilen sınıf hareketlerinin büyük okulundan ders almakta tereddüt etmedikleri gibi.

Memurculuğu birdenbire, her yerde ve tamamen ortadan kaldırmak söz konusu edilemez. Bu bir ütopyadır. Ama, giderek bütün memurculuğun ortadan kalkmasını sağlayacak yeni bir yönetim makinesinin vakit geçirmeksizin kurulmasına başlamak için, eski yönetim makinesini hemen kırmak, bir ütopya değil, Komün deneyinin ta kendisi, devrimci proleteryanın geciktirilmez ilk görevinin ta kendisidir.

Kapitalizm, idârî devlet görevlerini basitleş-

tirir; bu da, «tepeden buyurma yöntemleri»nin reddini, ve, her şeyin toplumun tümü adına, «işçilere, sürveyanlara, muhasebecilere» işveren bir proleterler (egemen sınıf) örgütüne bağlanmasını mümkün duruma getirir.

Biz ütopyacı değiliz. Bütün idare makinesinden, bütün devlet kademelerinden bir anda vazgeçmeyi «hayal» etmiyoruz; proleterya diktatoryasına düşen görevlerin anlaşılmamasına dayanan bu anarşist hayaller, marksizme tamamen yabancıdır; ve gerçekte, sosyalist devrimi insanların değişecekleri güne kadar ertelemekten başka bir işe yaramaz. Bize gelince, biz, sosyalist devrimi, astın üste bağımlılığından, denetiminden, «sürveyan ve muhasebecilerden» vazgeçmeyecek olan bugünkü insanlarla yapmak istiyoruz.

Ama, buyruğu altına girilmesi gereken şey, bütün sömürülenlerin, bütün emekçilerin öncü ordusu olan proleteryadır. Devlet memurlarına özgü «tepeden buyurma yöntem»lerini daha bugünden şehirli halkın çoğunun mükemmelen yapabileceği, dolayısıyla «işçi ücretleri» karşılığı pekalâ yapılabilecek olan çok basit işlerle, basit bir «gözetim ve muhasebe» uygulanmasıyla değiştirmeye, daha şimdiden, bugünden yarma, başlanabilir ve başlanmalıdır da.

Biz işçiler, kapitalizm tarafından daha önce yaratılmış bulunan şeyi hareket noktası alıp, kendi işçi deneyimize dayanarak, sert bir disiplin, silahlı işçilerin devlet iktidarı tarafından korunan demirden bir disiplin kurarak, büyük üretimi, biz-

zat kendimiz örgütleyeceğiz; devlet memurlarını, (tabiî her cins, her nevi ve her kademedeki uzmanları muhafaza ederek), direktiflerimizin basit uygulayıcıları rolüne, sorumlu, azli mümkün ve mütevazi bir para alan «sürveyan ve muhasebeciler» durumuna indirgeyeceğiz: İşte bizim proleterce görevimiz budur; işte proleter devrimi yaparken, kendisinden başlanması mümkün olan ve kendisinden başlanması gereken şey budur. Büyük üretim temeline dayanan bu ilk tedbirler, kendiliğinden, bütün memurculuğun giderek «yokolması» na; gitgide basitleşen sürveyans (gözetim) ve muhasebe görevlerinin, zamanla bir alışkanlık haline gelerek, ve nihayet özel kategoride kimselerin özel görevleri olarak ortadan kalkmak üzere, bunların sırayla herkes tarafından yapılacağı bir düzenintırnak içinde olmayan ve ücretli köleliğe hiç benzemiyen bir düzenin-giderek kurulmasına götürecektir.

70 yıllarının spiritüel bir alman sosyaldemokratı, **posta**'nın örnek bir sosyalist işletme olduğunu söylemişti. Bundan daha doğru birşey yoktur. Posta bugün kapitalist devlet tekeli örneğine göre örgütlendirilmiş bir işletmedir.? Emperyalizm, bütün tröstleri giderek bu tipten örgütleri haline dönüştürüyor. Aç ve ihtiyaçtan bunalmış «basit» emekçiler, bu tip örgütlerde burjuve bürokrasisinin pençesinde kıvranırlar. Ama toplumsal yönetim mekanizması, bu örgütlerde daha şimdiden hazır durumdadır. Kapitalistler alaşağı edildikten, bu sömürücülerin direnci silâhlı işçilerin demir pençesiyle kırılıp da bugünkü bürokratik devlet maki-

nesi parçalandıktan sonra, karşımıda, «asalaklık» tan kurtulmuş, teknik bakımdan hârikulâde biçimde araçlanmış-ve birleşmiş işçilerin tıpkı bütün «kamu» memurlarına olduğu gibi, emekleri karşılığı bir işçi ücreti ödedikleri teknisyen, sürveyan ve muhasebecileri çalıştırarak, pekalâ işletebilecekleri-bir mekanizma var demektir. Bütün tröstler bakımından hemen gerçekleştirilmesi mümkün, pratik, somut, ve, Komün tarafından özellikle devlet örgütlenmesi alanında pratik olarak daha önce başlatılmış bulunandeneyi hesaba katarak, emekçileri sömürüden kurtarmaya yetenekli görev, işte budur.

Millî ekonominin tümünün, posta gibi, teknisyenlerin, sürveyanların, muhasebecilerin, silahlı proleteryanın kontrolü ve yönetimi altında, bütün memurlar gibi, «işçi ücretleri»ni geçmeyen bir aylık alacakları biçimde örgütlenmesi: İlk ereğimiz budur. İşte, ihtiyacımız olan devlet ve onun ekonomik temeli. İşte, bir yandan parlamentarizm ortadan kaldırılırken, bir yandan da temsil' örgütlerin muhafazasının vereceği sonuç,-işte, çalışan sınıfları, bu örgütlerin burjuvazi tarafından bozulmasından kurtaracak olan şey.

4. ULUS BİRLİĞİNİN ÖRGÜTLENMESİ

«KOMÜN'ÜN, geliştirmek için zaman bulamadığı, kısa bir millî örgütlenme denemesinde, hattâ en küçük köylerin bile politik biçiminin ko-

mün olması gerektiği açıkça ifade edilmiştir...» Ayni biçimde, Paris «millî delegasyonu»nu seçecek olanlar da bu komünlerdir.

«...Henüz merkezî bir hükümete kalmış bulunan, sayıca az, ama önemli görevler, yanlışlığı biline biline söylendiği gibi, ortadan kaldırılmamalı, ama komün memurlarına, sıkı sıkıya sorumlu memurlara tevdi edilmeliydi...»

«...Ulusun birliği parçalanmamalı, tersine komün kuruluşuyla örgütlendirilmeliydi; ulus birliği, bu birliğin devamı olduğunu iddia eden, ama asalak bir urdan başka birşey olmadığı halde, ulustan bağımsız ve ondan üstün olmak isteyen devlet gücünün parçalanması yoluyla, bir gerçek haline gelmeliydi ...Önemli olan, eski hükümet iktidarının sırf baskıcı nitelikteki organlarının budanması, kesilip atılmasıydı; bu iktidarın meşru görevleri, toplumun üstünde yer aldığını iddia eden bir otoriteden sökülüp alınmalı ve toplumun sorumlu görevlilerine verilmeliydi.»

Marks'ın bu düşüncelerini çağdaş sosyal- demokrasi oportünistlerin ne derecede anlamadıklarını-anlamak istemediklerini demek belki daha uygun olur-en iyi gösteren şey, dönek Bernstein'a Erostrat'vari (X) bir ün kazandıran kitaptır: Sosyalizmin öncüleri ve sosyal - demokrasinin görevleri. Tam da Marks'ın yukarıda aktarmış bulunduğumuz parçası hakkında, Bernstein şöyle yazıyordu:... bu program «politik özü bakımından, bütün anahatlarında, Proudhon'un federalizmiyle çarpıcı bir benzerlik gösterir... Marks ile 'küçük-

burjuva' Proudhon arasında (Bernstein, dolga geçmek için, 'küçük - burjuva'yı tırnak içinde yazıyor) ötesi bütün ayrılıklara rağmen, bu noktalarda görüş tarzları birbirine son derece benzemektedir.» Bernstein şöyle devam eder: «Şüphesiz, belediyelerin önemi büyür, ama, demokrasinin ilk görevinin, Marks ve Proudhon'un tasavvur ettikleri gibi, modern devletlerin bu ortadan-kalkmasındaki (Auflösung, dağılma) ve örgütlenmelerindeki bu temelli değişme (Ummondlung, değişim): yani, bütün eski millî temsil biçimlerinin tamamen kaybolacakları tarzda kendileri de komün delegelerinden meydana gelen bölge ya da şehir meclisleri delegelerinden bir millî meclis teşkili olduğunu sanmıyorum.» (Bernstein, a.g.e., 1889 almanca baskısı, s. 134 ve 136).

İşte düpedüz acayip bir şey: Marks'ın «asalak devlet gücünün parçalanması» üzerindeki görüşlerini, Proudhon'un federalizmiyle karıştırmak! Ama bu bir tesadüf sonucu değildir: çünkü Marksın burada, merkeziyetçiliğe karşıt olarak foderalizmi ele almaktan çok uzak, bütün burjuva ülkelerde mevcut olan eski burjuva devlet makinesinin parçalanmasından söz ettiği. oportünistin aklına bile gelmez.

Oportünistin aklına, etrafında, kendi küçükburjuva darkafalılık ve «reformist» durgunluk ortamında gördüğü şeyden, yani sadece «belediye»lerden başka birşey gelmez! Proletarya ihtilâline gelince, oportünist onu düşünmeyi bile unutmuştur.

Bu gülünçtür. Ama bu nokta üzerinde Bernstein'la tartışılmamış olunması da dikkate değer. Birçokları, özellikle Rus yazarları arasında Plekhanof, batı Avrupa yazarları arasında Kautsky, bunu çürütmüşlerdir; ama ikisi de: Marks'ın Bernstein tarafından bu tahrifatı üzerine hiçbir şey söylememişlerdir.

Oportünist' devrimci olarak düşünmeyi ve devrimi düşünmeyi öylesine unutmuştur ki, anarşizmin kurucusuyla, Prodhon'la böylesine karıştırdığı Marks'ta «federalizm» görür. Ve ortodoks marksistler olduklarını ve marksizmin devrimci doktrini savunmak istediklerini iddia eden Kautsky'de, Plekhanof'da, bu konuda susarlar. Burada, anarşizm ile marksizm arasındaki farkla ilgili o son derece büyük görüş yoksulluğunun köklerinden biri ortaya çıkıyor. Marksizm ile anarşizm arasındaki farkla ilgili bu büyük görüş yoksulluğu, oportünistleri olduğu kadar Kautskist'leri de karakterze eder; ve, bu konuda daha söyleyeceklerimiz olacaktır.

Marks'ın, Komün deneyi üzerine aktarmış bulunduğumuz düşüncelerinde, federalizmin izi bile yoktur. Marks, Proudhon'la, sadece oportünist Bernstei'in farketmediği bir nokta üzerinde uzlaşır. Bernstein'ın onların uzlaşmış gördüğü yerde ise, Marks, Proudhon'la uzlaşmazlık halindedir.

Marks, Proudhon'la şu anlamda uzlaşır ki, her ikiside mevcut devlet makinesinin «parçalanması»ndan yanadırlar. Marksizmin anarşizmle (Baaku-

nin'le olduğu gibi Proudhon'la da) bu benzeşmesini ne oportünistler görmek isterler, ne de Kautskist'ler; çünkü onlar, bu nokta üzerinde, marksizmden uzaklaşmışlardır.

Marks, fedoralizm konusunda (proletorya diktatoryasından ayrı olarak), Proudhon ve Bakunin'le uzlaşmazlık halindedir. Federalizm ilkeleri, anarşizmin küçük-burjuva fikirlerinden çıkar. Marks merkeziyetçidir. Ve ondan aktarılan parçalarda, merkeziyetçiliğe en ufak bir ayrılık yoktur. Sadece devlete karşı boş bir küçük-burjuva «imanı» ile dolu kimseler, burjuva makinesinin tahribini(merkeziyetçiliğin tahribi olarak anlayabilirler!

Ama proleterya ve yoksul köylüler, eğer devlet gücünü ellerine alır, komünler içinde tamamen özgür bir biçimde örgütlenir ve sermayeyi vurmak, kapitalistlerin direncini kırmak, demiryollarının, fabrikaların, toprağın vb. özel mülkiyetini ulusun tümüne, toplumun tümüne devretmek için, bütün komünlerin eylemini birleştirirse, bu, merkeziyetçilik olmayacak mıdır? Bu, en tutarlı demokrati kmerkeziyetçilik, üstelik de proleter merkeziyetçilik olmayacak mıdır?

Bernstein, serbest onaya dayanan bir merkeziyetçilik imkânını, komünlerin ulus halinde özgürce bir birleşme imkânını, proleter komünlerin burjuva egemenliğini ve burjuva devlet makinesini parçalamak amacıyla gönüllü kaynaşma imkânını idrake muktedir değildir. Bütün darkafalılar gibi, Bernstein de, merkeziyetçiliği, ancak tepe-

den, bürokrasi ve militarizm tarafından dayatılarak muhafaza edilebilen bir şey olarak tasavvur eder.

Marks, doktrininin bu tahrifat imkânını sanki önceden görmüş gibi Komünü ulusal birliğin tahrip ve merkezî iktidarı ortadan kaldırmak istemiş olmakla suçlamanın, bile bile bir yanlışlık yapmak olduğunu özellikle belirtir. Marks, askerî, bürokratik burjuva merkeziyetçiliğine karşı, bilinçli, demokratik proleter merkeziyetçiliğini koymak için, «ulus birliğini örgütleme» terimini isteye isteye kullanır.

Ama... duymak istemiyenden daha kötü sağır yoktur. Ve çağdaş sosyal- demokrasi oportünistleri, devlet gücünün yıkılmasından, bu asalağın kesilip atılmasından söz edilmesini, hiç mi hiç duymak istemiyorlar.

5. ASALAK DEVLETİN YIKILMASI

MARKS'IN bu konuyla ilgili parçalarını daha önce aktarmıştık; şimdi onları tamamlıyacağız. Marks, şöyle yazıyordu: «Genellikle, tamamen yeni tarihî kuruluşların kaderi, haksız yere, kendileriyle az-buçuk bir benzerlik gösterdikleri toplumsal hayatın daha eski, hattâ kaybolup gitmiş biçimlerinin kopyası olarak kabul edilmektir. Böylece, modern delvet gücünü kıran **(bricht)** bu yeni komün'de de, ortaçağ komünlerinin bir canlanışı... Montesquieu ve Girondin'lerin hayallerine uygun bir küçük devletler federasyonu... merkeziyet-

çiliğin aşırılıklarına karşı eski mücadelenin mübalâğalı bir biçimi görülmek istendi...»

«Komünal kuruluş, o zamana kadar toplumun sırtından geçinen ve onun serbest hareketini felce uğratan asalak ur tarafından, yani devlet tarafından sahip çıkılan bütün güçleri, toplumsal bünyeye geri verecekti. Sadece bu olgudan dolayı, komünal kuruluş, Fransa'nın yeniden-canlanmasının hareket noktası olabilirdi...»

«...Komünal kuruluş, tarım üreticilerini şehirlerin entellektüel ynöetimi altına koyacak, onlara, şehir işçilerinin kişiliğinde, çıkarlarının tabiî kefillerini bulmak güvencesini getirecekti. Bizzat Komün'ün varlığı, apaçık bir şey olarak, beledî özgürlüğü içeriyordu; ama bu özgürlük, artık ortadan kaldırılmış bulunan devlet iktidarı için bir engel değildi.»

«Devlet gücünün», bu «asalak urun tahribi»; bu gücün «budanması», «yıkılması»; artık ortadan kaldırılmış bulunan devlet iktidarı» - işte Komün deneyini değerlendiren ve tahlil eden Marks, devletten bu terimlerle söz eder.

Bütün bunlar, yarım yüzyıldan daha az bir süre önce yazıldı; ve bugün, tahrif edilmemiş bir marksizmi yeniden bulmak ve onu geniş halk yığınlarının bilincine yerleştirmek için, arkeolojik kazılara girişmek gerekiyor. Marks'n yaşamış olduğu son büyük devrim üzerindeki gözlemlerinden çıkardığı sonuçlar, tam da proletaryanın yeni bir büyük devrimler çağı başladığı anda unutulmuş bulunuyor.

«Bütün öteki hüküm et biçimleri, o zamana kadar baskı unsuru üzerine ağırlık vermişlerdi; oysa, Komün üzerine yapılan yorumlarını va Komün'den sağlanan çıkarların çokluğu, Komün'ün yayılmaya adamakıllı elverişli bir politik biçim olduğunu gösterir. Komün'ün gerçek sırrı şudur: Komün, esas itibariyle bir işçi sınıfı hükümeti, ürünlere-sahip-çıkanlar sınıfına karşı üreticilerin sınıf mücadelesi sonucu, emeğin ekonomik kurtuluşunu gerçekleştirmek için, nihayet bulunmuş bir politik biçimdi...»

«Bu son şart olmaksızın, komünal kuruluş imkânsız bir şey bir aldatmaca olurdu...»

İçinde toplumun sosyalist yeniden-örgütlenmesinin meydana gelmesi gereken politik biçimleri« keşfetmek» için, ütopyacılar büyük çabalar göstermişlerdir. Anarşistler, politik biçimler sorununu toptan biryana atmışlardır. Çağdaş sosyaldemokrasi oportünistleri, burjuva parlamenter demokratik devletin politik biçimlerini, aşılmaması gereken bir sınır olarak kabul etmişler ve bu biçimleri kısmayı gözeten her girişime anarşizm adını vererek, bu «model» önünde secdeye kapanmak için, cepheyi parçalamışlardır.

Marks, bütün sosyalizm ve politik mücadele tarihinden, devletin ortadan kalkması gerektiği ve bu ortadan kalkışın geçici biçiminde (devletten devlet olmayan'a geçiş) «egemen sınıf olarak örgütlenmiş proloterya» olacağı sonucunu çıkarmıştır. Bu geleceğin politik biçimlerine gelince, Marks onları keşfetmek için kendini yormadı. Sadece,

Fransa tarihini gözönünde tutarak onu tahlil etmekle ve 1851 yılının Fransa tarihini götürdüğü şu sonucu çıkarmakla yetindi: işler, olaylar, burjuva devlet makinesinin parçalanmasına doğru gitmektedir.

Ve, proleteryanın devrimci yığın hareketi patlak verdiği zaman, bu hareketin başarısızlığına, kısalığına ve apaçık güçsüzlüğüne rağmen, Marks, onun ortaya koyduğu biçimleri incelemeye koyulur.

Komün, emeğin ekonomik kurtuluşunu gerçekleştirmeyi sağlamak için, proleter ihtilâli tarafından «nihayet bulunmuş» bir biçimdir.

Komün, proleter ihtilâl tarafından, burjuva devlet makinesini kırmak için yapılmış ilk girişimdir; kırılmış olan şeyin yerine geçmesi mümkün ve gerekli olan, «nihayet bulunmuş» bir politik biçimdir.

Daha ilerde, 1905 ve 1917 Rus ihtilâllerinin, farklı bir çerçeve ve başka şartlar içinde, Komün'ün eserini sürdürüp Marks'ın dahiyane tarihî tahlilini doğruladıklarını göreceğiz.

BÖLÜM 4

DEVAM. ENGELS'İN TAMAMLAYICI AÇIKLAMALARI

KOMÜN DENEYİNİN önemi üzerine söyleneceklerin esasını Marks söylemiştir. Engels, Marks'ın tahlil ve yargılarını açıklayarak, birçok kere bu konu üzerine gelmiş ve bazen meselenin başka yönlerini öylesine bir güçlülük ve öylesine bir özgelikle aydınlatmıştır ki, bu açıklamalar üzerinde özel olarak durmak zorundayız.

1. «KONUT SORUNU»

ENGELS, ta konut sorununu inceleyen eserinde (1872), devrimin devlet karşısındaki görevleri üzerinde her duruşunda, Komün deneyini hesaba katar. Bu somut konu üzerinde, bir yandan, proleter devletle bugünkü devlet arasındaki - her iki durumda da devletten söz edilmesi imkanını sağlayan-benzer çizgilerin, öte yandan da, onları birbirinden ayıran ve devletin ortadan kalkmasına

geçişi gösteren çizgilerin nasıl açıkça ortaya çıktıklarını görmek çok ilginçtir.

«Öyleyse, konut sorununu nasıl çözmeli? Bu sorun, bugünkü toplum içinde, bütün öteki toplumsal sorunlar nasıl çözümlenirse, öyle çözümlenir; arz ve talep arasında, giderek bir ekonomik denge kurarak. Ama, sorunun durmadan yeniden konulmasına engel teşkil etmeyen bu çözüm, aslında bir çözüm değildir. Bir toplumsal devrimin bu sorunu ne tarzda çözebileceği meselesine gelince, bu sadece o devrimin, içinde meydana geleceği şartlara değil, ayrıca çok daha geniş meselelere de bağlıdırki, bu meselelerin en esaslılarından biri, şehirle köy arasında ki karşıtlığın ortadan kaldırılmasıdır. Gelecekteki toplumun örgütlenmesi için ütopik sistemler kurmakla uğraşmıyacağımıza göre, bu konu üzerinde daha fazla durmamız, yararsız olmaktanda öte bir şey olabilir. Şurası kesindir ki, büyük şehirlerde, daha şimdiden, rasyonel bir biçimde kullanılmak şartıyla, bütün gerçek «konut buhranını» hemen önlemeye yetecek kadar konut vardır. Tabiî bu iş ancak bugünkü mülk sahiplerinin istimlâkiyle, evsiz-barksız, ya da evlerinde balık istifi gibi yaşayan emekçiler tarafından binalarının işgaliyle yapılabilir; ve, proleteryanın politik iktidarı elde edeceği andan itibaren, kamu yararının gerektirdiği bu tedbir, bugün konutlar devlet tarafında ne kadar kolay istimlâk ediliyor ve savaş salmasma **(tekâlifi harbiye)** tabî tutulabiliyorsa, o kadar kolay gerçekleşecektir. (1887 almanca baskı, s.22) (13)

Burada, devlet gücünün bir biçim değişikliği

değil, sadece devlet faaliyetinin özü düşünülüyor. Bugünkü devlet, konutları kamulaştırma ve savaş salmasına tabî tutma emrini verebilir. Biçim bakımından, proleter devlet te, konutların savaş salmasına tabî tutulmasını ve binaların kamulaştırılmasını «emredecektir». Ama, eski yürütme aygıtının, yani burjuvaziye bağlı bürokrasinin, proleter devletin niyetlerini uygulamaya düpedüz elverişsiz olacağıda açıktır.

«...Kaydetmek gerekir ki, bütün çalışma âletlerinin, bütün sanayiinin çalışan nüfuz tarafından **«fiilî temellükü»,** Proudhoncu «satın-alma»nın tamamen karşıtıdır. Proudhoncu çözüme göre, her işçi, evinin, tarlasının, çalışma âletlerinin sahibi haline gelir. Öteki çözüme göreyse, «çalışan nüfus», evlerin, fabrikaların ve çalışma âletlerinin kollektif mülk sahibi olarak kalır; ve hiç olmazsa bir geçiş dönemi süresince, masraflar tanzim edilmeksizin, bunun tasarrufunu fertlere ve özel topluluklara kolay kolay bırakmaz. Tıpkı toprak mülkiyetinin ortadan kalkmasının, toprak rahtının ortadan kalkması değil, değişik bir biçim altında da olsa, topluma mal edilmesi demek olduğu gibi. Demek ki, bütün çalışma araçlarının çalışan nüfus tarafından fiilî temellükü, kiralama vermenin devamını asla ortadan kaldırmaz.» (s.68)

Burada değinilen meseleyi, devletin yokolmasının ekonomik temelleri meselesini, bundan sonraki bölümde inceliyeceğiz. Engels, proleter devletin, «hiç olmazsa bir geçiş dönemi süresince,» kira ödenmeksizin konutları «kolay kolay» dağıta-

mıyacağını söyleyerek, düşüncesini büyük bir ihtiyatla ifade ediyor. Bütün halkın mülkü olan konutların kira karşılığı, şu ya da bu aileye kiralanması, konut dağıtımı için bazı kuralların konmasını ve belirli bir denetimi gerektirdiği gibi, bu kira-bedelinin toplanmasını da gerektirir. Bütün bunlar, belirli bir devlet biçimini şart koşar; ama, imtiyazlı bir durumdan yararlanan memurlar dahil, özel bir askerî ve bürokratik aygıtı hiç mi hiç gerektirmez. Oysa, konutların bedava sağlanabileceği bir duruma geçiş, devletin tamamen «yokolması»na bağlıdır.

Engels bu arada, Blanguist'lerin, Komün'den sonra ve Komün deneyinin etkisi altında kalarak, marksizmin esas tutumunu benimsemelerinden söz ederken, onların bu tutumunu şöyle tanımlar:

«Sınıfların ve sınıflarla birlikte devletin ortadan kaldırılmasına geçiş olarak, proleteryanın politik eylem ve diktatoryası zorunluğu...» (s.55).

Kelimeler üzerinde eleştiri heveslileri, ya da «marksizmin yıkıcısı» burjuvalar, «devletin ortadan kaldırılmasının» bu kabulü ile, Anti-Dühring'in yukarıda aktarılmış bulunulan parçasında, bu formülün anarşistçe sayılarak reddedilmesi arasında belki bir çelişme göreceklerdir. Oportünist'lerin Engels'i de anarşistler arasında saydıklarını görmekte şaşılacak bir şey yoktur; enternasyonalistleri anarşizmle itham etmek, günümüzde, sosyal-şovenler arasında gitgide yayılan bir usûldür.

Sınıfların ortadan kalkmasıyla devletin orta-

dan kalkmasıda gerçekleşecektir; marksizmin daima öğrettiği şey budur. Anti-Dühring'in «devletin yok olması» (sönmesi) üzerindeki ünlü parçası, anarşistleri, devletin ortadan kaldırılmasından yana oldukları için değil, devletin ortadan kalkmasının «bugünden yarına» mümkün olduğunu vâzettikleri için itham eder.

Bugün görünüşüyle «sosyal - demokrat» doktrin, devletin ortadan kaldırılması sorununda, marksizmin anarşizm karşısındaki tutumunu tamamen tafrif ettiği için, burada Marx ve Engels'in anarşistlerle bazı tartışmalarını hatırlatmak çok yararlı olacak.

2. ANAŞİSTLERLE TARTIŞMA

BU TARTIŞMALARIN başlangıcı 1873'e kadar çıkar. Marx ve Engels, bu tarihte «otonomist» (özerkçi, muhtariyetçi), ya da «anti-otoriter» (tepeden inmeciliğe karşı) Proudhon'culara karşı, sosyalist bir İtalyan dergisinde bazı yazılar yayınlamışlardı; bu yazıların almanca çevirisi, Neue Zeit'te (14), ancak 1913'de çıktı.

Marx, anarşistlerle ve onların politikayı reddetmeleriyle alay ederek, şöyle yazıyordu:

«...Eğer işçi sınıfının politik mücadelesi devrimci biçimlere bürünürse, eğer burjuvazinin diktatoryası yerine, işçiler kendi devrimci diktatoryalarını kurarlarsa, ilkelere karşı korkunç bir suç işlemiş olurlar; çünkü, silahları bırakmak ve dev-

leti ortadan kaldırmak yerine, günlük sefil ve kaba ihtiyaçlarını tatmin etmek ve burjuvazinin direncini kırmak için, devlete devrimci ve gerici bir biçim verirler...» (Neue Zeit, 1913 - 1914, 32. yıl, C.L. s. 40).

Marx, anarşitleri çürüttüğü zaman, sadece devletin bu «o biçim ortadan kalkmasına» karşı çıkıyordu. Asla, devletin sınıflarla birlikte kaybolacağı, ya da sınıfların ortadan kalkmasıyla ortadan kalkacağı fikrine karşı değil. İşçiler adına, silah kullanılmasının, örgütlendirilmiş şiddetten, yani, «burjuvazinin direncini kırmaya» yaraması gereken devletten, yararlanmanın muhtemel bir reddine karşı çıkıyordu.

Marx anarşizme karşı mücadelesinin gerçek anlamının tarif edilmemesi için, proletarya için zorunlu olan devletin «devrimci bir geçici biçimi» ni kesin olarak belirtir. Proleteryanın, sadece bir zaman için devlete ihtiyacı vardır. Erek olarak devletin ortadan kalkması konusunda anarşistlerle en küçük bir uzlaşmazlık halinde değiliz. Biz, bu erege erişmek için, sömürücülere karşı, devlet gücü âletlerinin, devlet gücü araçlarının, devlet gücü usullerinin geçici olarak kullanılmasının zorunlu olduğunu söylüyoruz; tıpkı, sınıfları ortadan kaldırmak için, ezilen sınıfın geçici diktatoryasını kurmanın kaçınılmaz bir şey olduğunu söylediğimiz gibi. Marx, meseleyi anarşist'lere karşı koymanın en keskin, en açık biçimini seçer: kapitalistlerin boyunduruğundan kurtulduktan sonra, işçilerin, «silahları bırakmaları»mı gerekir, yoksa

kapitalistlerin dirençlerini kırmak için bu silahları onları karşı kullanmaları mı? Öyle olunca, eğer bir sınıf başka bir sınıfa karşı sistemli olarak silahlarını kullanırsa, bu, devletin «geçici bir biçimi» değildir de nedir?

Her sosyal-demokrat kendi kendine sorsun: anarşistlerle tartışmada, devlet sorununu, kendisi böyle mi koyuyordu? II. Enternasyonaldaki resmî sosyalist partilerin ezici çoğunluğu bu sorunu böylemi koyuyordu?

Engels, aynı fikirleri, çok daha ayrıntılı ve daha da popüler bir biçimde açıklar. Her şeyden önce, kendi kendilerine «anti-otoriter ünvanını veren yani her türlü otoriteyi, her türlü astlık-üstlük (hiyerarşi) ilişkisini, her türlü iktidarı inkar eden Proudhon'culardaki fikir karşıtlığını alaya alır. Bir fabrikayı, bir demir yolunu, açık denizdeki bir gemiyi alınız, belirli bir altlık-üstlük ilişkisi, yani belirli bir otorite ya da güç olmaksızın, makinelerin kullanılmasına ve bir çok insanın yöntemli olarak işbirliğine dayanan bu karmaşık teknik yapılardan hiçbirinin işlemesine imkan olmadığı apaçık ortada değilmidir, der Engels.

Ve, şöyle yazar:

«...En aşırı Anti-otoriterlerin karşısına bu kanıtlara çıksam, şu tek cevabın arkasına sığınırlar: Ah! doğru; ama burada bizim, delegelerimize vereceğimiz bir otorite söz konusu değildir, biz onlara sadece belirli bir görev veriyoruz... «Bu adamlar, bir şeyin adını değiştirerek, o şeyin kendisinide değiştirebileceklerini sanıyorlar...»

Engels, otorite ve özerkliğin izafi kavramlar olduklarını; uygulama alanlarının, toplumsal evrimin değişik safhalarına göre değiştiğini; bu kavramları mutlak şeyler olarak kabul etmenin saçmalığını gösterdikten; ve bunlara makinelerin kullanıldığı alanın ve büyük sanayiin gitgide genişlediğini de ekledikten sonra, otorite üzerindeki genel düşüncelerden devlet sorununa geçer.

«...Eğer özerkçiler, diye yazar, geleceğin toplumsal örgütlenmesinin, otoriteye ancak o zamanın üretim şartları tarafından çizilen sınırlar içinde göz yumacağını söylemekle yetinselerdi, onlarla anlaşabilirdik; ama onlar otoriteyi zorunlu hale sokan bütün gerçeklere gözlerini yumuyorlar ve otorite kelimesine karşı çılgınca bir mücadele yürütüyorlar.

«Anti-otoriterler neden politik otoriteyi, devleti, kınamakla yetinmezler? Bütün sosyalistler, devletin ve onunla birlikte politik otoritenin, gelecek sosyal devrimden sonra ortadan kalkacağını kabul etmekle mutabıktırlar; yani, kamu görevleri politik karekterini kaybedecek ve toplum çıkarlarını gözeten basit idarî görevler haline dönüşeceklerdir. Ama anti-otoriterler, politik devletin, hattâ kendisini yaratmış olan toplumsal şartlar ortadan kaldırılmadan önce, derhal ortadan kaldırılmasını isterler. Sosyal ihtilâlin ilk işinin, otoritenin ortadan kaldırılması olmasını isterler.

«Bu baylar hiç ihtilal görmüşler midir hayatlarında? İhtilal, her halde mümkün olan en otoriter şeydir. İhtilal, nüfusun bir kısmının tüfek,

süngü ve top gibi, söz uygun düşerse, otoriter araçlar kullanarak, kendi arzusunu nüfusun öteki kısmına zorla kabul ettirdiği bir eylemdir. Yenen taraf, eğemenliğini, silahlarının reaksiyoner'lerde uyandırdığı korkuyla sürdürmek zorundadır. Eğer Paris Komünü, burjuvaziye karşı, silahlanmış bir halkın, otoritesini kullanmasaydı, bir günden fazla tutunabilir miydi? Tersine, onu, bu otoriteyi çok az kullanmış olmakla kınayamaz mıyız? Öyleyse, iki ihtimalden biri: ya anti-otoriterler nedediklerini kendileride bilmiyorlar, bu taktirde, karışıklık yaratmaktan başka birşey yapmıyorlar; ya da biliyorlar, bu taktirde proleterya davasına ihanet ediyorlar. Böylece, her iki halde de, sadece gericiliğin değirmenine su taşıyorlar.» (s.39).

Bu parçada, devletin yok olması esnasında politika ve ekonomi arasındaki ilişkiler sorunuyla birlikte incelenmesi uygun olan meselelere değinilmiş bulunuluyor (bu konu, bundan sonraki bölümde incelenecektir): Kamu görevlerinin, politik görevler halinden basit idarî görevler haline dönüşümü meselesi gibi; «politik devlet» meselesi gibi. Yanlış anlaşılmaya çok elverişli bulunan bu son ifade, aslında devletin yokolma sürecine bir imadır: bir an gelirki, yokolma yolunda bulunan devlet, o zaman politik-olmayan bir devlet olarak adlandırılabilir.

Engels'in bu parçasında bulunan en dikkate değer şey, onun, meseleyi anarşistlere karşı koyuş tarzıdır. Engels'in çömezi olmak isteyen sosyal demokratlar, 1873'den bu yana, anarşistlerle milyon-

larca defa tartışmışlardır; ama gerçek odur ki, bu işi marksistlerin yapabileceği ve yapmaları gerektiği gibi yapmamışlardır. Anarşistlerde, devletin ortadan kaldırılması fikri, karışık ve devrimci olmayan bir durumdadır: İşte Engels meseleyi böyle koyuyordu. Açıkçası, anarşistlerin görmek istemedikleri şey, devrimdir; devrimin doğuşu ve gelişmesi, şiddetle, otoriteyle ve devlet gücüyle ilgili özgül görevleridir.

Bugünkü sosyal-demokratlar için anarşizmin eleştirisi, mutad olduğu üzere, şu katıksız küçükburjuva bayağılığından ibarettir: «Biz devleti kabul ediyoruz, anarşistler etmiyor!» Şüphesiz böylesine bir bayağılık, düşüncesi ne kadar kıt, devrimciliği ne kadar yetersiz olursa olsun, işçilerde bir iğrenme duygusu uyandırmaktan geri kalmaz. Engels'in dediği başkadır: o, devletin ortadan kalkmasını, bütün sosyalistlerin, sosyalist devrimin bir sonucu olarak kabul ettiklerini belirtir. Sonrada somut devrim sorununu, yani sosyal-demokratların, söz uygun düşerse, «inceleme» işini sadece anarşistlere bırakarak, oportünizm gereği, mutad olduğu üzere bir kenara attıkları sorunu, koyar. Ve böylece Engels, boğayı boynuzlarından yakalar (meselenin bam teline dokunur): Komün, devletin devrimci gücünü, yani egemen sınıf olarak silahlanmış, örgütlenmiş proleteryayı, daha çok kullanmamalı mıydı?

Her taşın altından çıkan resmî sosyal-demokrasi, ya sadece bir dar kafalı burjuva - istihzası, ya da, en iyi ihtimalle, şu «sonra görürüz» tarzın-

daki kaçamaklı safsatayla, proleteryanın devrimdeki somut görevleri sorununu genellikle geçiştiriyordu. Ve anarşistler, bu sosyal-demokrasinin, görevini yapmadığını, işçilerin devrimci eğitimi görevini yapmadığını söylemekte yerden göğe kadar haklıydılar. Engels, proleteryanın, aynı zamanda hem bankalar hem de devlet ile ilgili olarak yapmak zorunda olduğu şeyi ve bunu nasıl yapması gerektiğini, ne somut bir biçimde incelemek için, son proleter ihtilali deneyinden yararlanmıştır.

3. BEBEL'E MEKTUP

MARX VE ENGELS'İN eserlerinde bulduğumuz devletle ilgili en dikkate değer düşüncelerden biri —eğer en önemlisi değilse— Engels'in Bebel'e yazdığı, 18 — 28 Mart 1875 tarihli mektubun aşağıdaki parçasındadır. Parantez içinde belirtelim ki, bizim bildiğimize göre, bu mektup ilk olarak, Bebel'in 1911 de çıkmış bulunan anılarının (Hayatımdan Anılar) ikinci cildinde yer almıştır; yani yazılıp gönderilmesinden 36 yıl sonra.

Engels, Bebel'e, Gotha Program taslağını eleştirmek için yazıyordu (yani programı, Beracke'ye yazdığı ünlü mektubunda Marks'da eleştirdi). Özellikle devlet sorunundan söz ederek, Engels, şöyle diyordu:

«... Özgür halk devleti, özgür bir devlet oldu. Özgür bir devlet, bu terimlerin grammer anla-

mına göre, yurttaşları karşısında özgür bir devlet, yani despotik hükümetli bir devlettir. Devlet üzerindeki bütün bu gevezelikleri, özellikle, gerçek anlamda artık bir devlet olmayan Komün'den sonra, bırakmak yerinde olurdu. Anarşistler halk devletini yeteri kadar kafamıza kaktılar; her ne kadar daha önce Marks'ın Proudhon'a karşı yazdığı kitap (Felsefenin Sefaleti), sonra Komünist Manifesto, sosyalist toplumsal rejimin kurulmasıyla, devletin kendiliğinden dağılıp ortadan kalkacağını açıkça söylemişlerse de. Devlet, proleteryanın hasımlarına karşı kuvvete dayanarak baskıyı örgütlemek için, mücadelede, devrimde kullanmak zorunda bulunduğu geçici bir kurumdan başka bir şey olmadığına göre, özgür bir halk devletinden söz etmek adamakıllı saçma birşeydir; proleterya ihtilalinden sonra da devleti ihtiyaç duyacaksa, bu ihtiyacı asla özgürlük adına değil, fakat hasımlarını baskı altında tutmak için duyacaktır. Ve, özgürlükten söz etmenin mümkün olduğu gün, devlet, devlet olarak varolmaktan çıkar. Bundan dolayı ,devlet kelimesinin yerine, her yerde, fransızca «komün» kelimesini çok iyi karşılayan o nefis eski almanca kelimeyi, «komünote» (Gemeinwesen, ortaklık) kelimesinin konmasını teklif edebiliriz.» (almanca aslının 321 — 322. sayfaları).

Bu mektubun, Marks tarafından bundan sadece birkaç hafta sonra yazılan bir mektupta (Marks'ın mektubu 5 Mayıs 1875 tarihlidir) eleştirilen parti programını konu edindiği ve o zaman Engels'in Londra'da Marks'la birlikte yaşadığı gözden kaçırılmamak gerekir. Bundan dolayı, son

cümlede «bizi» diyerek, Engels, hiç şüphe yok ki, hem kendi adına hem de Marks adına, Alman işçi partisi başkanına, devlet kelimesini programdan çıkarmak ve onun yerine «Komünote» kelimesini koyma teklifinde bulunuyor.

Eğer kendilerine böylesine bir program değişikliği teklif edilseydi, oportünistlerin paraleline girmiş modern «marksizm» önderliğinin, bu «anarşizm»e karşı nasıl hırladıkları duyardık.

Varsın hırlasınlar. Bundan dolayı burjuvazi onlara minnettar kalacak.

Bize gelince, biz işimize devam edeceğiz. Hakikate daha yakın olmak; marksizmi bütün tahrifatlardan arındırarak yeniden-kurmak; işçi sınıfını kurtarıcı mücadelesi içinde daha iyi yöneltmek için, partimizin programını gözden geçirerek, Marks ve Engels'in öğüdünü mutlaka hesaba katmak zorundayız. Marks ve Engels'in öğütleri, şüphesiz Bolşevikler arasında hasım bulmayacaktır. Sadece kullanılacak terim bakımından güçlükle karşılaşacağını sanıyoruz. Almancada, «komünote» anlamına gelen iki kelime var; ve Engels, bunlardan kendi başına, ayrı bir komünoteyi değil, bir bütünü, bir komünoteler sistemini belirtenini seçiyor. Rusça'da bu kelime yoktur; ve belki de, bazı özürlerine rağmen, fransızca «komün» kelimesini seçmek gerekecektir.

«Komün, gerçek anlamda, artık bir devlet değildi»; Engels'in teorik bakımdan çok önemli olan önermesi bu merkezdedir. Kendinden önceki açıklamadan sonra, bu önermede anlaşılmayacak hiç-

bir şey yoktur. Komün, kendisi için, artık nüfusun çoğunluğunu değil, bir azınlığı (sömürücüleri) ezmek gerektiği ölçüde devlet olmaktan çıkıyordu; burjuva devlet makinesini kırmıştı; özel bir baskı gücü yerine, sahneye bizzat halk kalabalığı giriyordu. Bütün bunlar, kelimenin gerçek anlamında devlete aykırı şeylerdir. Ve, eğer Komün devam etseydi, komün içinde varlığını sürdürmekte bulunan devlet kalıntıları kendiliklerinden «yokolurlardı»; Komün, bu kalıntı kurumları «ortadan kaldırmak» için bir ihtiyaç duymazdı: Bu kurumlar, artık yapacak hiçbir şeyleri kalmadığı ölçüde, işlemez hale gelirlerdi.

«Anarşistler 'halk devleti'ni kafamıza kaktılar.» Engels, böyle söylerken, özellikle Bakunin'i ve onun Alman sosyal-demokratlarına karşı saldırılarını düşünür. Engels, «halk devleti»nin, tıpkı «özgür halk devleti» gibi, bir anlamsızlığı, sosyalizme bir aykırılığı olması ölçüsünde, bu saldırıların haklılığını kabul eder. Alman sosyal-demokratlarının anarşistlere karşı mücadelesindeki hataları gidermeye, bu mücadeleyi ilkeleri bakımından doğru bir mücadele haline getirmeye, onu «devlet» üzerindeki oportünist önyargılardan kurtarmaya çalışır. Ama heyhat! Engels'in mektubu otuzaltı yıl boyunca, bir çekmecede gizli kalmıştır. Hattâ bu mektubun yayınlanmasından sonra bile, Engels'in o zamanki uyarılarının nedeni olan hataları, gerçekte Kautsky'nin tekrarlamakta direndiğini, daha aşağıda göreceğiz.

Bebel, 21 Eylül 1875'de, bir mektupla Engels'e cevap verir. Bu mektupta, başka şeyler arasında,

Engels'in program taslağı üzerindeki görüşünü «tamamen paylaştığını» ve Liebnecht'i fazla uzlaştırıcı davranışı için kınamış olduğunu bildirir (Bebelin Anıları, almanca bas. C. 11 s. 334). Ama Bebelin Ereklerimiz aldı broşürüne bakarsak, orada devlet üzerine kesin yanlış düşünceler buluruz:

«Bir sınıfın egemenliği üzerine kurulmuş olan devlet, halk devleti haline dönüştürülmelidir» (Unsere Ziele, almanca baskı, 1884, s. 14).

İşte Bebel'in dokuzuncu (dokuzuncu!) baskısında yer almış şey! Engels'in devrimci uyarıları bir çekmece içine tıkılıp kaldığına, ve, bizzat hayat, zamanla devrim «alışkanlığını yitirdiğine» göre, Alman sosyal-demokrasisinin, devlet üzerine o kadar inatla tekrarlanan oportünist fikirlerin etkisinde kalmış olmasında şaşılacak hiçbir şey yoktur.

4. ERFURT PROGRAM TASLAĞININ ELEŞTİRİSİ

MARKSİZMİN devlet doktrini tahlil edilirken Engels tarafından 19 Haziran 1891 de Kautsky'ye gönderilen - ve Neue Zeit'de ancak on yıl sonra yayınlanmış bulunan - Erfurt program taslağı eleştirisinin (15) sözü edilemeden geçilemez; çünkü bu yazı, özellikle, sosyal-demokrasinin devlet örgütüyle ilgili sorunlardaki oportünist fikirlerinin eleştirisine ayrılmıştır.

Engels'in modern kapitalizmdeki dönüşümleri

nasıl bir düşünce derinliğiyle izlediğini, ve böylece, emperyalist çağımızın sorunlarını, belirli bir ölçüde, nasıl sezebildiğini gösteren, ekonomik sorunlar üzerinde çok değerli bir gösterge-bilgi verdiğini de bu arada kaydedelim. Bu bilgi şudur: Program taslağında kapitalizmi karakterize etmek için kullanılmış bulunulan «plan yokluğu» kelimeleri konusunda, Engels şöyle yazar:

«Eğer hisse senetli şirketlerden sanayiin bütün kollarını eğemenliği altına alan ve tekelleştiren tröstlere geçersek, bunun sadece özel üretimin değil ama «plan yokluğunun» da sonu olduğunu görürüz. (Neue Zeit, 20. yıl 1901 — 1902, C. 1, s. 8).

Burada modern kapitalizmin yani emperyalizmin, teorik değerlendirilmesinde varolan en önemli şeyi, yani, kapitalizmin tekelci kapitalizm haline dönüştüğü gözlemini buluyoruz. Bunun altını çizmek gerekir; çünkü, tekelci kapitalizmin, ya da tekelci devlet kapitalizminin, artık kapitalizm olmadığını, bundan böyle «devlet sosyalizmi» diye nitelendirilebileceğini vb. iddia eden burjuva reformist önermesi, en yaygın düşünce durumundadır. Elbetteki tröstler, ne şimdiye kadar tam bir planlama yapmışlardır, ne de yapabilirler. Bununla birlikte, belirli bir planlamayı da kabul ettirirler; sermaye babaları, üretim hacmını, milli, hatta milletlerarası ölçekte önceden hesaplarlar ve bu üretimi bir plana göre düzenlerler. Ama gene de kapitalist rejim içerisinde kalırız; onun yeni bir safhasında, evet, ama inkâr edilemez bir tarzda kapitalist rejim içerisinde. Bu kapitalizmin sosyaliz-

me «yakın» olduğu gerçeği, proleteryanın gerçek temsilcileri için, sosyalist devrimin yakınlığı, kolaylığı, imkânı ve acilliği yararına bir kanıt teşkil etmelidir; yoksa, bütün reformsitlerin yaptığı gibi, asla bu devrimin inkârına ve kapitalizmin allanıp pullanması girişimlerine göz yummak için kullanılan bir kanıt değil.

Ama şimdi gene devlet sorununa dönelim. Engels, burada: 1) Cumhuriyet sorunu üzerine; 2) Milli mesele ile devlet örgütü arasında varolan ilişki üzerine, 3) Mahallî idarî özerklik üzerine, son derece değerli üç gösterge-bilgi veriyor.

Cumhuriyet sorununu, Engels, Erfurt program taslağı eleştirisinin ekseni haline getirmiştir. Ve, Erfurt programının bütün enternasyonal sosyal demokrasi içinde kazandığı önem hatırlanırda, bu programın bütün II. Enternasyonale örnek olduğu düşünülürse mübalağaya düşmeksizin, Engelsin burada bütün II. Enternasyonal oportünizmini eleştirdiği söylenebilir.

«Taslağın politik talepler kısmında büyük bir eksiklik var» diye yazar Engels, «asıl söylenmesi gerekli olan şey söylenmemiş bulunuluyor.» (Altı Engels tarafından çizilmiştir.)

Engels, sonra, Alman anayasasının, uyarınca söylemek gerekirse, 1850 aşırı gerici anayasasının (Prusya anayasasının -ç-) bir kopyası olduğunu; Reichstag'ın, Wilhelm Liebknecht'in deyimine göre, «mutlakıyetin (apış arasındaki -ç-) asma yaprağı»ndan başka birşey olmadığını ve «çalışma araçlarının ortak mülk dönüşümünü» - küçük dev-

letlerin ve bir küçük Alman Devletleri konfederasyonunun varlığını meşrulaştıran bir anayasa temeli üzerinde - gerçekleştirmek istemenin, «açıkça saçma» bir tutum olduğunu gösterir.

Almanyada, cumhuriyet talebinin, programa kanuni olarak yazılamayacağını çok iyi bilen Engels, «ona (bu konuya) dokunmak tehlikeli olurdu» diye ekler. Bununla birlikte Engels, «herkesin» hoşlandığı bu apaçık düşünceye kayıtsız şartsız uymaz, şöyle devam eder:

«Ama ne olursa olsun, olaylar ileriye doğru zorlanmalıdır. Bunun ne kadar gerekli olduğunu, bugün sosyal-demokrat basının büyük bir kısmında yayılmaya başlayan oportünizm apaçık gösterir. Partinin, sosyalistlere karşı kanunun yenilenmesi konusu içinde, ya da bu kanun yürürlükteyken mevsimsiz olarak yayılmış bazı fikirleri hatırlayarak, şimdi, bütün taleplerini barışçı yoldan gerçekleştirmek için, Almanyada mevcut kanuni düzeni yeterli olarak kabul etmesi isteniyor..»

Alman sosyal-demokratlarının olağanüstü kanunun yenilenmesi korkusuyla hareket etmeleri, Engelsin birinci plana koyduğu ve tereddüt etmeksizin oportünizm olarak suçlandırdığı esaslı bir olgudur. Almanya'da ne cumhuriyet, ne de özgürlük olduğu için, «barışçı» bir yol hayal etmenin, sağduyuya kesinlikle aykırı birşey olduğunu söyler. Engels, elini-kolunu bağlamamak için, hayli ihtiyatlıdır. Cumhuriyetin ya da çok büyük özgürlüğün var olduğu ülkelerde, sosyalizme doğru barışçı bir evrimin «tasarlanabileceğini» (sadece «ta-

sarlamak»!) kabul eder. Ama Almanya'da diye tekrarlar.

«... hükümetin hemen herşeye kadir olduğu, Reichstag ve bütün öteki temsili kurumların gerçek bir güçleri olmadığı Almanya'da, böyle şeyler ilan etmek ve üstelik bunu bir zorunluluk da olmadan yapmak, mutlakiyetin (apış arasındaki -ç-) asma yaprağını kaldırmak ve onun çıplaklığını kendi vucuduyla örtmek demektir...»

Mutlakiyetin çıplaklığını örtenler, aslında büyük çoğunlukları içinde bu bilgileri «künk altına» koyan (saklayan) Alman sosyal-demokrat partisinin resmî şefleridir.

«Böylesine bir politika, uzun vadede, Partiyi yanlış bir yola sürüklemekten başka bir sonuç veremez. Genel ve soyut politik meseleler birinci plana konur, ve böylece, ilk önemli olaylarda, ilk politik buhranda, kendiliğinden birinci plana çıkan en acil somut meseleler saklanır. Bundan karar anında partinin fenersiz yakalanması ve önemli noktalar üzerinde bu meselelerin hiç tartışılmamış olması yüzünden, karışıklık ve birlik yokluğunun hüküm sürmesinden başka ne sonuç çıkabilir?..

Bu geçici günlük çıkarlar karşısında büyük temel düşüncelerin unutuluşu, bu geçici başarılar peşinde koşma ve daha sonraki sonuçlarını hesaba katmadan geçici başarılar etrafında girişilen bu mücadele, bu, hareketin yarınının bugüne feda edilerek terkedilişi... - bütün bunların belki na-

muslu dürtüleri vardır. Ama bütün bunlar oportünizmdir. Ve oportünizm olarak kalır. Oysa «Namuslu oportünizm, belkide bütün oportünizmlerin en tehlikelisidir...

Partimizin ve işçi sınıfının, egemenliğe ancak demokratik bir cumhuriyet biçimini altında ulaşabileceği, son derecede açık bir şeydir. Demokratik Cumhuriyet, büyük Fransız İhtilâlinin daha önce göstermiş bulunduğu gibi proleterya diktatörlüğününde özgül biçimidir...»

Engels burada, Marx'ın bütün eserlerini kırmızı bir çizgi gibi işaretleyen o temel fikri, yani demokratik cumhuriyetin proleterya diktatoryasına götüren en kısa yol olduğu fikrini özellikle belirgin bir duruma koyarak ele alıyor. Çünkü böyle bir cumhuriyet, sermaye egemenliğini, dolayısıyla yığınların ezilmesini ve sınıf mücadelesini hiçbir zaman ortadan kaldıramadığı halde kaçınılmaz bir biçimde, mücadelenin genişlemesine, gelişmesine depreşmesine şiddetlenmesine götürür; öyle ki, ezilen yığınların hayatî çıkarlarını tatmin imkânı bir kere ortaya çıktıktan sonra, bu imkân, ancak ve sadece proleterya diktatörlüğünde, bu yığınların proleterya tarafından yönetiminde gerçekleşir. Bütün II. enternasyonal için, bunlarda marksizmin «unutulmuş sözleridir». Ve bu unutulmuş Menşevik partisi tarihinde, 1917 Rus ihtilâlinin (Şubat ihtilâli -ç-) ilk altı ayı esnasında çok belirgin bir biçimde ortaya çıkmış bulunuyor.

Federatif cumhuriyeti, nüfusun milli birleşimiyle ilişki halinde ele alan Engels şöyle yazar:

«Neyi gerçekleştirmek gerekir bugünkü Al-

manya'da?» (Gerici monarşik anayasası ve daha az gerici olmayan küçük devletler halindeki bölünmesiyle; ki bu bölünme, «Prusyacılık» özelliklerinin, bir tüm teşkil eden Almanya içinde erimesini önler, bu özelliklerin devamını sağlar). «Bana kalırsa, proleterya tek ve bölünmez cumhuriyetten başka bir biçimden yararlanamaz. Birleşik Devletlerin muazzam toprakları üzerinde, federatif cumhuriyet, bundan böyle doğuda bir engel olmaya başlamasına rağmen, bugünde, tümü itibariyle, bir zorunluluktur. Federatif cumhuriyet, iki ada üzerinde dört ulusun yaşadığı ve tek parlementoya rağmen, bugün bile yanyana üç farklı mevzuatın varolduğu İngiltere'de bir ilerleme teşkil edebilir. Küçük İsviçre'de, bu ülke sadece Avrupa devletler sistemi içinde salt pasif bir üye olmakla yetindiği için, federatif cumhuriyet uzun zamandan beri, göz yumulması mümkün olmayan bir engel teşkil ediyor. İsviçre tarzında bir federatif örgütlenme, Almanya için büyük bir gerileme teşkil edebilir. Federal bir devleti merkeziyetçi bir devletten iki nokta ayırt eder. Önce, her federe devletin, her kantonun, kendi öz medeni hukuk ve ceza mevzuatına, kendi öz adli örgütüne sahip olması; sonrada, halk meclisinin yanısıra, büyük ya da küçük her kanton'un, kanton olarak oy verdiği bir federe devletler temsilcileri meclisinin varlığı». Federal devlet Almanya'da tamamen merkeziyetçi bir devlete geçişi teşkil eder. Ve 1866 ve 1870'de yapılmış olan, «yukarıdan aşağı devrimi» geriletmek değil, tersine onu «aşağıdan yukarı bir hareketle» tamamlamak gerekir.

Engels, devlet biçimleriyle ilgilenmeyi yararsız bulmaktan uzak, fakat tersine, üzerinde durulan geçici biçimin hareket ve varış noktasını, her belirli durum içinde, bu durumun tarihî ve somut özelliklerine göre tayin etmek için, geçici biçimleri büyük bir özenle tahlile çalışır.

Engels'de, tıpkı Marks gibi, proleterya ve proleter devrim açısından, demokratik merkeziyetçiliği, tek ve bölünmez cumhuriyeti savunur. Federatif cumhuriyeti ya bir istisna ve gelişmeye bir engel olarak, ya da monarşiden merkezileştirilmiş cumhuriyete bir geçiş olarak, fakat bazı şartlarda bir «ilerleme» olarak düşünür. Ve bu özel şartlar arasında, milli meseleye ilk planda yer verir.

Marx'da olduğu gibi Engels'tede, her ikiside küçük devletlerin gerici niteliğini ve bazı somut durumlarda bu gerici niteliği gizlemek için milli meseleden yararlanılmasını amansızca eleştirmiş olmalarına rağmen, eserlerinin hiç bir yerinde, bir arzu belirtisi halinde de olsa, milli meselenin öneminin küçümsendiği, geçiştirildiği görülmez; oysa Hollanda'lı ve Polonya'lı marksistler, «kendi» küçük devletlerinin dar burjuva milliyetçiliğine karşı son derecede haklı mücadeleden hareket, çoğunlukla milli meselenin önemini küçümseme, onu geçiştirme hatasını işliyorlar.

Hatta, coğrafi şartların, dil birliğinin ve yüzlerce tarihin, ülkenin küçük parçalara bölünmesiyle ilgili olarak milli meseleye «son vermesi» gerektiği gibi görünen İngiltere'de bile, Engels, milli meselenin henüz bir sonuca bağlanmamış olması açık gerçeğinin hesaba katar, ve bu yüzden, fe-

deral cumhuriyeti bir «ilerleme» olarak düşünür. Şüphesiz, bunda ne federal cumhuriyetin kusurlarını eleştirmekten, ne de birlikçi, demokratik ve merkeziyetçi cumhuriyet yararına propağanda ve kararlı mücadeleden bir vazgeçme belirtisi vardır.

Ama bu demokratik merkeziyetçiliği, Engels, hiç bir zaman, burjuva ve aralarında anarşistlerinde bulunduğu küçük burjuva ideologlarının ona verdikleri brokratik anlamda anlamaz. Engels bakımından, merkeziyetçilik, «Komün'ler» ve bölgelerin devlet birliğini tamamen kendi arzularıyla savunmaları şartıyla, her türlü bürokratizm, her türlü yukardan «buyurma»yı söz götürmez biçimde ortadan kaldıran geniş bir mahallî idarî özerkliği asla bertaraf etmez.

Devlet üzerine, marksist bir programın temelinde bulunması gereken görüşlerini geliştirerek, «... o halde, merkezci cumhuriyet» diye yazar Engels. «Ama, 1798'de kurulmuş, imparatorsuz imparatorluktan başka bir şey olmayan bugünkü Fransız cumhuriyeti anlamında değil. 1792 den 1798'e kadar, her Fransız ili, her komün, Amerikan modeline göre, tam idarî özerkliğine sahiptir. Bizimde aynen sahip olmamız gereken şey budur. Bu özerkliğin nasıl örgütleneceğini ve bürokrasiden nasıl vaz geçileceğini, Amerika ve I. Fransız cumhuriyeti bize göstermiş bulunuyor. Ve bugünde, Avusturalya, Kanada ve öteki İngiliz kolonileri, bize aynı şeyi gösterir. Böylesine bir bölgesel ve Komünal özerklik, örneğin, Kanto'nun Bunt (yani konfederal devletin tümü -L-) karşı-

sında, ama aynı zamanda il ve Komün karşısında da, gerçekten çok bağımsız bulunduğu İsviçre Federalizminden çok. daha fazla özgürlük kaldırır. Kantonal hükümetler, illerin genel yöneticilerini ve valilerini tayin ederler; bu usul ingilizce konuşulan ülkelerde hiç bilinmez ve biz de, gelecekte, Prusyalı Lantrâte ve Regierungsrate'lerden (komüserler, yönetim çevresinin polis şefleri, yöneticiler, ve genel olarak, yukardan tayin edilen memurlar -L-) kurtulmakta ne kadar kararlıysak, bu usulden kurtulmakta da okadar kararlı olmalıyız. «Bundan dolayı Engels, programın özerklikle ilgili maddesinin şöyle formüle edilemesini önerir: «İl, ilçe bucaklarda, genel oyla seçilmiş memurlar aracıyla, tam özerk yönetim. Devlet tarafından tayin edilmiş bütün mahallî ve bölgesel otoritelerin ortadan kaldırılması.»

Kerenski ve öteki «sosyalist bakanlar hükümeti tarafından yasaklanan Pravda'da (16) (28 Mayıs 1917 tarihli 68. sayısında), bizim sözde devrimci bir sözde demokrasinin sözde sosyalist temsilcilerinin, bu noktada-tabiî sadece bu noktada değil, nerde o günler- demokratizmden göze batar bir biçimde ayrıldıklarını göstermek fırsatını daha önce bulmuştum. «Koalisyon»larıyla emperyalist burjuvaziye bağlanmış bulunan adamların, bu söylenenlere sağır kalmalarında anlaşılmayacak bir şey yoktur.

Engels'in özellikle küçük burjuva demokratları arasında çok yaygın bulunan bir önyargıyı, olaylara dayanarak mükemmel bir belirginlikle

çürüttüğünü kaydetmek büyük bir önem taşıyor. Bu önyargıya göre, federatif bir cumhuriyet, merkezi bir cumhuriyetten çok daha özgürlük içerir. Bu yanlıştır. Engels tarafından zikredilen, 1792 — 1798 merkezî Fransız cumhuriyeti ve federatif İsviçre cumhuriyeti ile ilgili olgular, bu iddiayı çürütür. Gerçekten demokratik merkezi cumhuriyet, federatif cumhuriyetten daha fazla özgürlük sağlıyordu. Başka bir deyişle, tarihin gördüğü azamî mahallî bölgesel vb. özgürlükler, federatif cumhuriyet tarafından değil, merkezî cumhuriyet tarafından sağlanmıştır.

Partimiz, bütün federatif ve merkezi cumhuriyet sorunu ile mahallî idari özerklik sorununa olduğu gibi, bu olguya da, propaganda ve ajitasyonunda yeteri kadar dikkat göstermemiş ve halen de göstermemektedir.

5. MARX'IN SİVİL SAVAŞININ 1891 ÖNSÖZÜ

ENGELS, Fransa'da Sivil Savaşının üçüncü baskısına yazdığı önsözde —18 Mart 1891 tarihini taşıyan ve ilk defa Neue Zeit'de basılan önsöz— devlet karşısındaki tutum üzerine çok yararlı bazı düşüncelerin yanısıra Komünden çıkan dersleri dikkate değer bir belirginlikle özetler. Yazarını komünden ayıran yirmi yıllık dönemin bütün deneyleriyle zenginleşmiş bulunan bu özet, özellikle Almanya'da çok yaygın bulunan «devlete körükörüne iman»a karşı yöneltilmiştir. Haklı olarak bu

mesele üzerine marksizmin son sözü olarak kabul edilebilir.

Fransa'da, her ihtilâlden sonra işçiler silahlanmışlardır, diye kaydeder Engels; «Öyleyse, iktidarda bulunan burjuvalar için, işçilerin silahsızlandırılması ilk görevdi. Bundan ötürü, işçilerin kanı pahasına başarılan her ihtilâlden sonra işçilerin yenilgisiyle biten yeni bir savaş patlar.

Burjuva ihtilalleri deneyinin bilançosu, anlamlı olduğu kadar özlüdürde. Meselenin esası (ezilen sınıf silaha sahip mi?), devlet meselesinde de olduğu gibi mükemmelen kavranmıştır. Küçük-burjuva demokratları gibi, burjuva ideolojisi etkisinde kalan profesörlerde, çoğunlukla, bu esas üzerinde hiç söz etmiyorlar. 1917 Rus ihtilalinde (Şubat İhtilali -ç-) burjuva ihtilallerinin bu sırrını teslim etmek görevi bir (Cavaignac'ın görevi), «kendisi ve Marksist» olan, «menşevik» Çeretelliye düştü, Çeretelli, 11 Haziran'daki «tarihi» söylevinde burjuvazinin Petrograt işçilerini silahsızlandırmaya kararlı olduğunu ilan etmek ihtiyatsızlığını da bulundu. Bu kararı açık açık aynı zamanda kendi kararı olarak ve daha genel biçimde, bir «devlet» zorunluluğu olarak sunuyordu.

Çeretelli tarafından 11 Haziranda verilen tarihi söylev, 1917 devriminin bütün tarihçileri için, şüphesiz, Çeretelli efendi tarafından yönetilen Devrimci Sosyalistler ve Menşevikler blokunun, devrimi proleteryaya karşı nasıl burjuvaziden yana çıktığını en iyi gösteren örneklerden biri olacaktır.

Engels'in gene devlet meselesine bağlı bir başka düşüncesi dinle ilgilidir. Alman Sosyal demokrasisinin kangren yayılıp gitgide daha çok oportünistleştikçe, kendi ünlü, «din özel bir meseledir» formmülünün yanlış ve burjuvaca bir yorumuna gitgide daha fazla kaptırdığı bilinir. Bilindiği gibi bu formül din sanki devrimci proleteryanın partisi içinde özel bir meseleymiş gibi yorumlanıyordu! Engels proleteryanın devrimci programına bu kesin ihanete karşı isyan etti. 1891'de, partisi içinde ancak çok güçsüz oportünizm tohumları müşahede edebilen Engels, düşüncelerini aşırı bir ihtiyatla açıklıyordu:

«Komün'de hemen hemen münhasıran işçiler, ya da işçilerin ünlü temsilcileri yer alıyorlardı; bu yüzden, alınan kararlar açıkça proleter bir karakter taşıyordu. Komün, ya devlete nazaran dinin özel bir meseleden başka birşey olmadığı ilkesinin gerçekleşmesi gibi, cumhuriyetçi burjuvazinin düpedüz korkaklıktan savsakladığı, fakat işçi sınıfının özgür eylemi için zorunlu bir temel teşkil eden reformları kararlaştırıyor; ya da doğrudan doğruya işçi yararına alınmış ve bir yandan da, eski toplumsal düzende derin yarıklar açan kararları resmen yayınlıyordu...»

Engels, «devlete nazaran» kelimelerinin altını kasten çizmiştir. Bunu yaparak, Alman oportünizmine bir darbe indiriyordu. Alman oportünizmi, dinin partiye nazaran özel bir mesele olduğunu söylüyor, ve böylece, devrimci proleteryanın partisini, hiçbir dinden olunmamasını kabule razı, fa-

kat dine karşı mücadeleden el çeken alalede «küçük-burjuva hür düşünürü» düzeyine düşüyordu. Oysa partinin bir görevide, halkı alıklaştıran din afyonuyla savaşmaktı.

Bu partinin 1914'deki utanç verici iflasının nedenlerini araştıran Alman sosyal-demokrasisinin müstakbel tarihçisi, bu mesele üzerinde, partinin ideolojik önderi Kautsky'nin yazılarındaki oportünizme kapıyı ardına kadar açan kaçamaklı beyanlardan, bu partinin, 1913'de, Lon-von-Kirche Bewegung (kiliseden ayrılma hareketi) karşısındaki tutumuna kadar, yüklü ve ilginç belgeler bulacaktır.

Ama şimdi, Engels'in, Komünden yirmi yıl sonra, mücadele halindeki proleteryaya Komün'ün sağladığı dersleri nasıl özetlediğini görelim.

İşte ilk plana koydukları:

«... Az zaman önce merkezileştirilmiş bulunan hükümetin bastırıcı gücüne yani 1798'de Napoleon tarafından kurulmuş ve o zamandan bu yana, her yeni hükümet tarafından minnetle devralınıp hasımlarına karşı kullanılmış olan ordu, siyasi polis ve bürokrasiye gelince, bu güç, şimdi Pariste Alaşağı edilmiş olduğu gibi, her yerde alaşağı edilmiş olmalıydı. Komün işçi sınıfının, iktidara geçtikten sonra eski devlet makinesiyle yönetmeye devam edemeyecegini hemen kabul etmek zorunda kaldı; henüz elegeçirmiş bulunduğu egemenliği yeniden yitirmemek için, bu işçi sınıfı, bir yandan, o zamana kadar kendisine karşı kullanılmış eski baskı makinesini yoketmek, ama öte yandanda, kendi öz vekil ve memurlarına karşı, onların her zaman

ve ayrıcasız azledebilir olduklarını ilân ederek, tedbir almak zorundaydı....»

Engels, gene ve daima belirtiyor ki, yalnız monarşi rejiminde değil, ama demokratik cumhuriyettede, devlet, devlet kalır; yani, memurları «toplumun hizmetkârları» halinden, toplumun efendileri haline dönüştürmek olan başlıca ayırdedici karakterini korur.

«... Devlet önceki bütün rejimlerde, başlangıçta toplumun hizmetkârları olan devlet ve devlet örgütlerinin, toplumun efendileri haline bu kaçınılmaz dönüşümünden sakınmak için, komün iki sağlam araç kullandı. İlk olarak bütün idarî, ve öğretim işlerinde görevlendirilecek kimselerin, bu işlerle ilgili herkesin oy verdiği seçimlerle seçilmesi, ve tabiî bütün görevlilerin, aynı ilgililerce her an azledilebilmesi usulünü kabul etti. Ve ikinci olarak, en aşağısından en yükseğine, bütün görevler için, ancak işçilerin aldığı kadar bir para ödedi. Ödediği en yüksek görevli ücreti 6.000 franktı. (1) Böylece, üstelik temsilî kurullar delegelerinin emredici vekâletleri (2) bir yana, makam ve ikbal avcılığına bir son veriliyordu...»

---

(1) Bu para, nominal kurdan 2.400 ruble civarındadır, carî kurdan ise, 6.000 ruble kadar tutar. Devletin tümü itibariyle en çok 6.000 ruble - yeterli meblâğ - yerine, örneğin belediyelerde 9.000 rublelik ücretler teklif eden Bolşevikler, bağışlanmaz bir hata işliyorlar.

(2) Emredici vekâlet: Seçilenin, kendisine vekâlet verenlerin talimatı yönünde davrandığı, o yönde oy kullandığı politik temsil sistemi.

Engels burada, tutarlı demokrasinin, bir yandan sosyalizme dönüştüğü, öteyandanda sosyalizmi gerekli kıldığı o ilginç sınıra varıyordu. Gerçekten, devletin-ortadan kalkması için devlet hizmetlilerinin büyük çoğunluğu tarafından, giderek bütün halk tarafından yapılabilecek kadar basit kayıt-muyut ve denetim işlemleri haline gelmesi şarttır. Ve, ikbâl avcılığının tamamen ortadan kalkması ise, devlet hizmetindeki «fahri» görevlerin, en özgür kapitalist ülkelerde bile sık sık olduğu gibi, banka ve anonim şirketlerdeki yüksek kazançlı mevkilere kadar erişmek için basamak hizmeti görmekten çıkmasına bağlıdır.

Ama Engels, örneğin, ulusların kaderlerini tayin hakkı konusunda bazı marksistlerin düştükleri hataya düşmez: Bazı marksistler, bu hak kapitalist rejimde gerçekleşmesi mümkün olmayan bir şeydir, sosyalist rejimde ise gereksiz bir hale gelir, derler. Görünüşte zekice, ama aslında hatalı olan bu düşünce, bütün demokratik kurumlara, bu arada memurların mütevazi ücretlerine de uygulanabilir; çünkü sıkı sıkıya tutarlı bir demokratizm, kapitalist rejimde gerçekleşmesi mümkün olmayan bir şeydir; sosyalist rejimde ise, tüm demokrasi yavaş yavaş yokolarak son bulacaktır.

Bu safsata, şu eski şakaya benzer: Saçından bir kıl dökülürse insan dazlak olur mu?

Demokrasiyi sonuna kadar geliştirmek, bu gelişmenin biçimlerini araştırmak, bu biçimleri pratiğin deneyinden geçirmek vb. sosyal devrim mücadelesinin en önemli görevlerinden biri de

budur. Tekbaşına alındığı takdirde, hangisi olursa olsun, hiçbir demokratizm sosyalizmi sağlamaz; ama gerçek hayatta, demokratizm asla «tekbaşına» değil, «tümün içinde» alınacaktır; demokratizm, bir yandan ekonomik gelişmenin etkisine maruz kalacak, ama bir yandan da, dönüşümünü uyardığı ekonomi üzerinde etkide bulunacaktır vb... Yaşayan tarihin diyalektiği böyledir.

Engels devam eder:

«... Şimdiye kadarki biçimiyle devlet gücünün bu yıkılması (Sprengung) ve yerini, yeni, gerçekten demokratik bir iktidara bırakması, Sivil Savaş'ın üçüncü bölümünde ayrıntılı bir biçimde anlatılmıştır. Ama orada anlatılan şeylerden birkaçı üzerinde burada kısaca durmak zorunluydu; çünkü, Almanya'da, devlete karşı aşırı bağlılık, felsefeden ortak bilince, burjuvazinin, hattâ birçok işçinin ortak bilincine geçmiş bulunuyor, Filozofların kafasında, devlet, «Fikrin gerçekleşmesi», ya da Tanrının dünya üzerindeki egemenliğinin felsefe diline aktarılmış biçimidir; hakikat ve ilahî adaletin gerçekleştiği, ya da gerçekleşmesi gereken alandır. Devlet'e ve devletle ilgili herşeye karşı beslenen o boş dindarca saygı bu anlayıştan doğar; ve insanlar, daha beşikten beri bütün işlerin ve bütün toplum çıkarlarının, ancak şimdiye kadar nasıl çekilip çevirilmişlerse öyle, yani ancak devlet ve işi tıkırında devlet memurları tarafından çekilip çevrilebileceğini ne kadar düşünmeye alışmışlarsa, bu körü körüne saygı o kadar kolay yerleşir. Ve, ırsî monarşiye beslenen imandan kur-

tulup da, artık demokratik cumhuriyet üzerine ant içmekten aşağısı kurtarmadığı zaman, çok cüretkâr bir adım atıldığı sanılır. Ama gerçekte, devlet, bir sınıfın bir başka sınıfı baskı altında tutmasına yarıyan bir makineden başka birşey değildir. Ve bu monarşide ne kadar böyleyse, demokratik cumhuriyette de o kadar böyledir; bu konuda söylenebilecek tek şey, devletin, sınıf egemenliği mücadelesinde galip proleterya tarafından devralınmış bir kötülük olduğu, ve proleteryanın, yeni ve özgür toplumsal şartlar içinde büyümüş bir kuşak bütün bu devlet hurdasından kurtulacak duruma gelinceye kadar, tıpkı Komün gibi, onun en zararlı taraflarını derhal ve azamî derecede budamaktan geri kalamıyacağıdır.»

Engels, Almanları, monarşinin yerine cumhuriyeti geçirecekleri sırada, genel olarak devlet meselesinde sosyalizmin ilkelerini unutmamaları için uyarır. Engels'in uyarmaları, bu gün, doğrudan doğruya, «koalisyon» uygulamalarında boş devlet inançlarını, devlete karşı boş dindarca saygılarını açığa vuran Çeretelli ve Çernof efendilere yönelmiş bir ders gibi görünüyor.

İki şey daha ekleyeceğim: 1 — Engels, tıpkı bir monarşide olduğu «kadar» demokratik bir cumhuriyette de, devletin «bir sınıfın bir başka sınıfı baskı altında tutmasına yarıyan bir makine»den başka birşey olmadığını söylerken, bu sözleriyle asla, bazı anarşistlerin «tedris ettikleri» gibi, baskı biçiminin şöyle ya da böyle olmasının proleterya bakımından önem taşımadığını anlat-

mak istemez. Sınıf mücadelesinin ve sınıfları baskı altında tutmanın daha geniş, daha serbest, daha özgür bir biçimi, proleteryanın, genel olarak sınıfların ortadan kalkması için yürüttüğü mücadeleyi önemli derecede kolaylaştırır. 2 — Neden bütün bu devlet hurdasından yalnız yeni bir kuşak kurtulabilecektir? Bu sorun, şimdi sözünü edeceğimiz demokrasinin aşılması sorununa bağlanır.

6. ENGELS, VE DEMOKRASİNİN AŞILMASI

Engels, «sosyal-demokrat» adlandırmasının bilimsel yanlışlığını gösterirken, bu nokta üzerindeki düşüncesini açıklamıştır.

1870 — 1880 yılları arasında, esas itibariyle «enternasyonal» konulara olmak üzere (x), çeşitli konulara tahsis edilmiş yazılarından meydana gelen derlemenin üç Ocak 1894 tarihli önsözünde, yani ölümünden bir buçuk yıl önce, Engels, yazılarında «sosyal-demokrat» deyil, «komünist» kelimesini kullandığını, çünkü bu dönemde, Fransa'da Proudhon'cuların, Almanya'da Lasselle'cıların kendilerine sosyal-demokrat dediklerini yazar.

Ve şöyle devam eder:

«... Marks için de, benim için de, kendi öz görüşümüzü ifade etmek için, bu kadar lastikli bir

(x) Halk devleti içinde ele alınmış enternasyonal nitelikteki konular.

deyimi kullanmakta mutlak bir imkânsızlık vardı. Bugün durum değişmiştir; ve bu kelime, gene de elverişsiz kalmasına rağmen, ekonomik programı sadece genel olarak sosyalist değil, ama açıkça komüst olan bir parti için, nihaî politik ereği tüm devletin, dolayısıyla demokrasinin ortadan kaldırılması olan bir parti için, gerektiğinde pek alâ kullanılabilir. Ayrıca, hakikî (altı Engels tarafından çizilmiştir) politik partilerin adları hiçbir zaman kendilerine tam olarak uymaz; parti gelişir, adı olduğu gibi kalır.»

Diyalektikçi Engels, hayatının son günlerinde de diyalektiğe sadık kalır. Marks ve ben, der, parti için mükemmel, bilimsel bakımdan doğru bir ada sahiptik, ama o zamanlar hakikî proleter partisi, yani proleter yığın partisi yoktu. Şimdi (19. yüzyılı sonu), hakikî bir parti var, ama adı bilimsel bakımdan doğru değil. Ne gam; bu ad kullanılabilir; yeter ki, parti gelişsin; yeter ki, adının bilimsel bakımdan doğru olmadığı aklından çıkmasın ve onu doğru yönde gelişmekten alıkoymasın!

Ben ki bazı şaka yapma heveslileri biz Bolşevikleri de, Engels tarzında teselli etmeye kalkabilir: Hakikî bir partiye sahibiz; hayran olunacak biçimde gelişiyor; öyleyse, şu saçma ve barbar «Bolşevik» kelimesi, 1903 Brüksel Londra kongresinde çoğunluğu kazanmış olmamız gibi tamamen tesadüfî bir olgudan başka hiçbir şey ifade etmemesine rağmen, pek ala kullanılabilir... Cumhuriyetçiler ve «ihtilâlci» küçük-burjuva demokrasisi tarafından, Temmuz Ağustos 1917'de partimize yapılan zulümlerin, «Bolşevik» kelime-

sini halkın gözünde o kadar şerefli bir duruma getirdiği şu anda; bu zulümlerin, ayrıca, partimiz tarafından gerçek gelişmesi içinde başarılan muazzam tarihî ilerlemenin bir belirtisi olduğu şu anda, belki ben bile, Nisan'da yapmış olduğum teklifi, partimizin adını değiştirme teklifini, ileri sürmeye çekinebilirim. Belki, arkadaşlara bir «kompromi» (uzlaşma) teklif edebilirim: «Bolşevikler» kelimesini parantez içinde muhafaza ederek, partimize Komünist Partisi adını vermek biçiminde bir kompromi.

Ama partinin adlandırılması meselesi, devrimci proleteryanın devlet karşısındaki tutumu meselesinin yanında son derecede önemsiz kalır.

Devlet üzerindeki alışılmış düşüncelerde, Engels'in burada sözü edilen önsözünde dikkati çektiği ve yukarıda geçerken değinmiş bulunduğumuz hataya sık sık düşülüyor; devletin ortadan kalkmasının, demokrasinin de ortadan kalkması olduğu; devletin yavaş yavaş yokolmasının demokrasinin de yavaş yavaş yokolması olduğu sık sık unutuluyor.

Böyle bir iddia, ilk bakışta çok garip ve anlaşılmaz görünüyor; belki de azınlığın çoğunluğa boyun eğmesi ilkesine uyulmadığı bir toplumsal düzenin kurulmasını istediğimize inananlar çıkacaktır; çünkü nihayet, demokrasi bu ilkenin kabulü değil midir?

Hayır. Demokrasi ile azınlığın çoğunluğa boyun eğmesi özdeş şeyler değildir. Demokrasi, azınlığın çoğunluğa boyun eğmesini kabul eden, tanıyan bir devlettir; başka bir deyişle, demokrasi,

bir sınıf tarafından bir başka sınıfı, nüfusun bir kısmı tarafından nüfusun bir başka kısmına, karşı, sistemli şiddet uygulamasını sağlamaya yarıyan bir örgüttür.

Biz, devletin, yani tüm örgütlenmiş ve sistemli şiddetin, genel olarak insanlar üzerine uygulanan her türlü şiddetin ortadan kalkmasını nihayî erek olarak alıyoruz. Biz, azınlığın çoğunluğa boyun eğmesi ilkesine uyulmayacağı bir toplumsal düzenin zuhurunu beklemiyoruz. Ama biz, sosyalizmi yürekten dileyerek inanıyoruz ki, sosyalizm, evreni içinde, komünizme varacak ve sonuç olarak insanlara karşı şiddete baş vurma zorunluluğu, tamamen ortadan kalkacaktır; çünkü insanlar, şiddet ve boyun eğme olmaksızın toplum halinde yaşamanın basit şartlarına uymaya alışacaklardır.

Engels, işte bu alışma unsurunun altını çizmek için, «yeni ve özgür toplumsal şartlar içinde büyümüş», ve demokratik cumhuriyetinki dahil, bütün devletten, «bütün bu devlet hurdasından kurtulacak durumda» olacak yeni bir kuşaktan söz eder.

Bu noktayı aydınlatmak için, devletin yokolmasının ekonomik temellerini tahlil etmek gerektir.

BÖLÜM 5

DEVLETİN YOKOLMASININ EKONOMİK TEMELLERİ

BU SORUNUN en derinleştirilmiş incelemesi, Marks'ın Gotha Programının Eleştirisinde yapmış olduğu incelemedir. Bu ilginç eserin Lassalle'cılığın bir eleştirisini teşkil eden tartışma yönü, söz uygun düşerse, eserin olumlu tarafını, yani, Komünizmin gelişmesi ve devletin yokoluşu arasındaki karşılıklı ilişkinin tahlilini gölgede bırakmıştır.

1. MARKS SORUNU NASIL KOYAR

MARSK'IN Bracke'ye yazdığı 5 Mayıs 1875 tarihli mektupla, Engels'in Bebel'e yazdığı yukarda incelenmiş bulunan, 28 Mart 1875 tarihli mektup kabaca karşılaştırılırsa Marks'ın Engels'ten daha «devletçi», ve bu iki yazarın devlet üzerindeki düşünceleri arasındaki farkın çok belirli olduğu sanılabilir.

Engels, Bebel'i, devlet üzerindeki bütün gevezeliği kesmeye, programdan devlet kelimesinin tamamen atılıp, yerine «Komünote» kelimesinin konmasına davet eder; Komün'ün artık gerçek anlamda bir devlet olmadığını söylemeye kadar gider. Buna karşılık, Marks'da «Komünist toplumun müstakbel devleti» devletinden söz etmeye kadar varır; yani Komünist rejimde bile devletin zorunluluğunu kabul etmişe benzer.

Ama bu görüş tarzı adamakıllı hatalıdır. Daha dikkatli bir inceleme Marks ve Engels'in devlet ve devletin yokoluşu üzerindeki fikirlerinin mükemmelen uyuştuğunu ve Marks'tan aktarılan ifadenin doğrudan doğruya yokolma yolundaki devletle ilgili birşey olduğunu gösterir.

Mutlaka uzun süreli bir süreç teşkil edeceği için bu müstakbel yok olmanın zamanının elifi elifine belirlemenin sözkonusu olamayacağı açıktır. Marx ve Engels arasında göze çarpan fark, işledikleri konular ve izledikleri erekler arasındaki farkla açıklanabilir. Engels'in niyeti, devlet üzerindeki (Lassalle tarafından önemli ölçüde paylaşılmış olan) câri görüşlerin bütün saçmalığını ana hatlarıyla, çarpıcı, kesin bir biçimde Bebel'e göstermekti. Bu sorunun, Mark ancak ancak şöyle bir inceleyip geçiyordu; çünkü onun dikkatini bir başka konu çekiyordu: Komünist toplumun evrimi.

Marx'ın teorisinin tümü, evrim teorisinin, en tutarlı, en tam, en düşünülmüş ve özlü biçimiyle çağdaş kapitalizme uygulanmasıdır. Öyleyse,

Marxın bu teoriyi kapitalizmin gelecekteki iflasını olduğu gibi müstakbel komünizmin müstakbel evrimine de uygulama sorununu düşünmek zorunda kalmasında anlaşılmayacak birşey yoktur.

Müstakbel komünizmin müstakbel evrimi sorunu, hangi verilere dayanarak konulabilir?

Komünizmin kapitalizmden doğduğu, tarihi olarak kapitalizmden itibaren geliştiği, kapitalizm tarafından meydana getirilen bir toplumsal gücün eylemi sonucu olduğu olgusuna dayanarak. Marx'ta, ütopyalar icat etmek, bilinmiyecek birşey üzerine boş şeyler tasarlamak girişiminin izi bile bulunmaz. Marx, komünizm sorununu, örneğin bir doğa bilimcisinin kökeni ve değişikliklerinin yönü bilinen yeni bir biyolojik türün evrim sorununu koyacağı gibi koyar.

Herşeyden önce, Marx, devlet ve toplum arasındaki ilişkiler sorununda Gotha programı tarafından getirilen karışıklığı ortadan kaldırır.

Marx şöyle yazar:

«...bugünkü toplum, bütün uygar ülkelerde varolan, ortaçağdan kalma unsurlardan azçok arınmış her ülkenin özel tarihi evrimi tarafından az çok değişikliğe uğramış, az çok gelişmiş kapitalist toplumdur. «Bugünkü devlet» ise, tersine, ülke sınırlarına göre değişir. Prusya-Alman İmparatorluğunda İsvişrede'kinden, İngiltere'de Birleşik Devletler'dekinden başkadır. Öyle ise, bugünkü devlet, hayali bir yapıntı bir fictiondur.

«Bununla birlikte, biçimlerindeki büyük çeşitliliklere rağmen, çeşitli uygar ülkelerdeki çeşitli devletlerin hepsinde ortak olan şey şudur ki hepside, kapitalist açıdan azçok gelişmiş bulunan modern-burjuva toplumu temeline dayanırlar. Bundan dolayı, bazı esaslı karakterler, hepsinde ortaktır. Bu anlamda, bu gün kendisine kök hizmeti gören burjuva toplumunun varolmaktan çıkacağı gelecek bir karşıtlık içinde, jenerik bir deyim olarak, «bugünkü devlet»ten söz edilebilir.

«Öyleyse, ortaya şu sorun çıkıyor: Komünist bir toplumda devlet nasıl bir dönüşüme uğrayacak? Başka bir deyişle: hangi toplumsal görevler, devleti bu günkü görevlerinin benzeri olarak kalacak? Bu soruna, ancak ve ancak bilim cevap verebilir. Ve halk kelimesinin devlet kelimesiyle çeşitli biçimlerden çifleştirerek, sorun bir parmak bile çözüme götürülemez.» (18)

Halk devleti üzerindeki bütün gevezelikleri böylece alaya aldıktan sonra, Marx, sorunun nasıl konması gerektiğini gösterir; ve ancak sağlam bilimsel veriler üzerine dayanarak bu soruna bilimsel bir cevap verilebileceğine işaret ederek, bir çeşit uyarınada bulunur.

Bütün evrim teorisi tarafından ve genellikle bilim tarafından şaşmaz bir biçimde ortaya konan ilk nokta-ütopyacıların unutmuş bulundukları ve sosyalist devrimden korkan oportünistlerin bugün unuttukları nokta-, tarahi bakımdan, hiç şüphesiz, kapitalizmden komünizme özel bir geçiş döneminin ya da evresinin varolması gerektiğidir.

2. KAPİTALİZMDEû KOMÜNİZME GEÇİŞ

«...Kapitalist toplumla komünist toplum arasında-diye devam eder Marx-, kapitalist toplumdan komünist topluma devrimci dönüşümler dönemi yer alır. Buna, devletin, proleter yanın devrimci diktatoryasından başka bir şey olamayacağı bir politik geçiş dönemi tekabül eder.»

Bu sonuç, Marx'ta, proleteryanın bugünkü kapitalist toplumda oynadığı rolün tahliline, bu toplumun gelişmesiyle ilgili verilere ve proleteryayla burjuvazinin karşıt çıkarları arasındaki uzlaşmazlığa dayanır.

Eskiden, sorun şöyle konuyor idi: Proleterya, kurtuluşunu sağlamak için burjuvaziyi alaşağı etmek, politik iktidarı fethetmek, devrimci diktatörlüğünü kurmak zorundadır.

Şimdi, sorun biraz başka türlü konuyor: Komünizme doğru giden kapitalist toplumdan komünist topluma geçiş, «politik bir geçiş dönemi» olmaksızın imkânsızdır; ve bu dönemin devleti de, proleteryanın devrimi diktatoryasından başka birşey olamaz.

O halde, bu diktatoryayla demokrasi arasındaki ilişkiler nedir.

Komünist Manifesto'nun şu iki kavramı, «proleteryanın egemen sınıf haline dönüşümü «demokrasinin fethi» kavramlarını açıkça birbirine yaklaştırdığını görmüş bulunuyoruz. Daha önce bütün söylenenler, demokrasinin, kapitalizmden komü-

nizme geçiş esnasında maruz kaldığı değişiklikle-rin daha doğru bir biçimde belirlenmesini sağlar.

En elverişli gelişme şartları içinde düşünülen kapitalist toplum, demokratik cumhuriyet halinde az çok tam bir demokrasi görünümündedir. Ama bu demokrasi, daima kapitalist sömürünün dar çerçevesi içine sıkışıp kalmıştır; bu yüzden, sonuç-ta, daima azınlık için, sadece mülk sahibi sınıflar, sadece zenginler için bir demokrasi olarak kalır. Özgürlük, eski Yunan cumhuriyetlerinde neyseyse, kapitalist toplumda da, aşağı yukarı o kaldı: köle sahipleri için bir özgürlük, köle sahiplerinin öz-gürlüğü. Kapitalist sömürü sonucu, bugünün üc-retli köleleri, ihtiyaç ve sefalet yüzünden öylesine bunalmış, öylesine bitkin bir durumda bulunuyor-lar ki, «demokrasiye boşveriyorlar», «politikaya boşveriyorlar»; ve olayların normal, sakin akışı içinde, nüfusun büyük çoğunluğu politik ve top-lumsal hayatın dışına atılmış bulunuyor.

Bu söylenenlerin doğruluğu, belki de en iyi bi-çimde, Almanya tarafından gösterilmiş bulunuyor. Çünkü bu ülkede, anayasal legalite, yarım yüzyıl-lık bir süre (1871-1914) esnasında, şaşırtıcı bir sa-bır ve süreklilikle muhafaza edilmiş, ve çünkü, bu dönem boyunca, sosyal-demokrasi, «ligaliteden ya-rarlanmak» ve işçileri, dünyanın hiçbir yerinde görülmemiş bir genişlikte, bir politik parti halin-de örgütlemek için, öteki ülkelerde yapılanlardan çok daha fazlasını yapmasını bilmiştir.

Peki, politik bakımdan bilinçli ve aktif olan bu ücretli kölelerin kapitalist toplumda müşahede edilen en yüksek-genişliği nedir? 15 milyon ücretli

işçi üzerinden bir milyon sosyal-demokrat parti üyesi; 15 milyon üzerinden 3 milyon sendikalı!

Çok küçük bir azınlık için demokrasi; zenginler için demokrasi; kapitalist toplumun demokratizmi işte budur. Kapitalist demokrasi mekanizması daha yakından incelendiği takdirde, her yerde, seçim mevzuatının «ufak» (sözde ufak) ayrıntılarında (ikâmet şartları, kadınlara oy hakkı tanınmaması, vb.) temsilî kurulların işleyişinde, toplanma hakkına koyulan fiilî engellerde (kamu binaları «sefiller»in toplantı yeri değildir), günlük basının kapitalistçe örgütlenmesinde vb. vb.-her yerde, demokratizme kayıt üstüne kayıt konduğu görülecektir. Yoksullar için konmuş bu kısıtlamalar, bu elemeler, bu yoksun-bırakmalar, bu engeller, özellikle ezilen sınıfların, yığınların yaşayışını yakından tanımak ihtiyacını hayatında ne duymuş, ne de bu sınıfları tanımış olanların gözlerine ufak görünürler (ve burjuva gazetecilerinin, politika adamlarının onda dokuzu, hata yüzde doksandokuzu bu durumdadır); ama bir arada, bu kısıtlamalar, yoksulları politika dışına atar, demokrasiye etkin bir biçimde katılmaktan yoksunbırakırlar.

Marks, Komün deneyi üzerine yaptığı tahlilde: «ezilenlere, muntazaman, ezenler sınıfının temsilcileri arasından, birkaç yıl için, parlamentoda kendilerini kimin temsil edeceğini ve ayaklar altına alacağını kararlaştırma izni verilir!» dediği zaman, kapitalist demokrasinin bu ana çizgisini mükemmelen kavramıştı.

Ama, bu-kaçınılmaz biçimde dar, yoksulları

sinsice ezen ve sonuç olarak ikiyüzlü ve yalancı-demokrasiden hareketle elerlemek, burjuva profesörlerle küçük-burjuva oportünistlerin iddia ettikleri gibi, dolambaçsız, dosdoğru ve çatışmasız bir biçimde «gitgide daha mükemmel bir demokrasi» ye götürmez. Hayır. İleriye, yani komünizme doğru gidişle, proleterya diktatörlüğü aracıyla yapılır; başka türlü yapılamaz, çünkü sömürücü kapitalistlerin direncini kırabilecek başka hiçbir sınıf ve araç yoktur.

Ne var ki, proleterya diktatoryası, yani ezilen sınıflar öncüsünün ezenlerin sırtını yere getirmek için egemen sınıf halinde örgütlenmesi, demokrasinin basit bir genişlemesiyle yetinemez. İlk defa olarak zenginler için değil, yoksullar için, halk için demokrasi haline gelmiş bulunan demokrasideki önemli bir genişlemeyle birlikte, proleterya diktatoryası, ezenler, sömürenler, yani kapitalistler için bir dizi kısıtlamalar da getirir. İnsanlığı ücretli kölelikten kurtarmak için bunların sırtını yere getirmek zorundayız; bu adamların direncini zorla, şiddetle kırmak gerekir; ve baskının, şiddetin olduğu yerde, özgürlüğün, demokrasinin olmadığı apaçık birşeydir.

Engels, Bebel'e yazdığı mektupta bunu hayranlık uyandıracak bir biçimde ifade etmiştir; okuyucunun hatırlayacağı gibi, mektupta şöyle yazıyordu: «...proleterya artık özgürlük için değil, hasımlarına karşı baskıyı örgütlemek için devlete ihtiyaç duyar. Ve özgürlükten söz etmenin mümkün hale geldiği gün, devlet, devlet olarak varolmaktan çıkar.»

Halkın muazzam çoğunluğu için demokrasi ve sömürücüler için şiddet aracıyla baskı, yani demokrasinin dışına atılmak: kapitalizmden komünizme geçiş sırasında demokrasinin maruz kaldığı değişiklik, böyle bir değişikliktir.

Ancak komünist toplumda, kapitalistlerin direnci kesin olarak kırıldığı, kapitalistler ortadan kalktığı ve sınıflar yokolduğu (yani toplumsal üretimin araçlarıyla ilişkileri konusunda toplum üyeleri arasındaki farklılık silindiği) zaman, ancak ve ancak o zaman, «devlet ortadan kalkar ve özgürlükten söz etmek mümkün hale gelir». Ancak ve ancak o zaman gerçekten tam, gerçekten hiç bir istisna tanımayan bir demokrasi mümkün hale gelecek ve uygulanacaktır. Ancak ve ancak o zaman demokrasi yavaş yavaş yok olmaya başlayacaktır-şu basit nedenle ki, kapitalist kölelikten kapitalist sömürünün sayısız dehşet, vahşet , saçmalık ve namussuzluğundan kurtulduktan sonra, insanlar, toplum halinde yaşamanın yüz yıllarda beri bilinen bin yıllar boyunca bütün ahlaki buyruklarda tekrarlana basit kurallarına uymaya ve hiç bir şiddet hiç bir baskı, hiç bir bağımlılık olmaksızın, devlet adı verilen o özel baskı aygıtı olmaksızın uymaya yavaş yavaş alışacaklardır.

«Devlet yavaş yavaş yok olur» deyimi, çok uygun bir deyimdir; çünkü, aynı zamanda hem sürecin korteli (tedrici) bir süreç olduğunu, hem de kendiliğindenliğini ifade eder. Böyle bir sonucu ancak alışkanlık meydana getirebilir ve elbette o getirecektir; çünkü, sömürü olmadığı, öfke uyan-

dıran memnuniyetsizlik ve isyana yol açan, baskıyı gerektiren hiç bir şey olmadığı zaman, insanların, toplum halinde yaşamanın zorunluluk kurallarına uymaya ne kadar büyük bir kolaylıkla alıştıklarını çevremizde binlerce defa görüyoruz.

Böylece, kapitalist toplumda, demek ki sadece kolu-kanadı kırpılmış, sefil, tahrif edilmiş bir demokrasiye sadece zenginler için, azınlık için bir demokrasiye, sahip bulunuyoruz. Proleterya diktatoryası, yani komünizme geçiş dönemi ,ilk defa olarak sömürücü bir azınlığın baskı altına alınmasının yanı sıra, halk için, çoğunluk için bir demokrasi meydana getirecektir. Ancak komünizm, gerçekten tam bir demokrasiyi gerçekleştirmeye yeteneklidir; ve demokrasi, ne kadar tam olursa, o kadar gereksiz bir hale gelecek, ve kendiliğinden, yavaş yavaş yok olacaktır.

Başka bir deyişle.: kapitalist rejimde, kelimenin gerçek anlamında devlete, yani bir sınıfın başka bir sınıfı, azınlığın çoğunluğu baskı altında tutmasına yarıyan özel bir makineye sahip bulunuyoruz. Anlamak kolaydırki, sömürülen bir çoğunluğa karşı, sömürücü bir azınlık tarafından uygulanan sistemli bir baskının yürümesi, bu işte büyük bir yırtıcılık, büyük bir kan dökücülük ister; insanlığın, kölelik, serflik ve esirlik (ücretlilik) rejimleri altında yoluna devam ederken, içinden geçtiği kan deryalarını şart koşar.

Sonra, kapitalizmden komünizme geçiş döneminde, baskı gene zorunludur; ama bu defa sömürülen bir çoğunluk tarafından sömürücü bir azın-

lığa karşı kullanılır. Özel aygıt, özel baskı makinesi, yani «devlet» gene zorunludur; ama bu artık gerçek anlamda bir devlet değil bir geçiş devletidir; çünkü ücretli köleler tarafından sömürücü bir azınlığa karşı uygulanan baskı, nispeten öyle kolay birşeydirki, bu, köle, serf ve ücretli işçi ayaklanmalarından çok daha az kana mal olacaktır. Bu baskı, demokrasinin, o kadar büyük bir halk çoğunluğuna yayılmasıyla bağdaşan bir şeydir ki, özel bir baskı makinesi zorunluluğu ortadan kalkmaya başlar. Sömürücüler, çok karmaşık ve bu işe ayrılmış bir makine olmaksızın elbette halkın sırtını yere getirecek durumda değildirler; oysa halk, çok basit bir «makine»neyle bile hemen hemen «makine»siz özel aygıtsız denebilecek bir biçimde, sadece silahlanmış yığınların örgütlenmesiyle (bir öne alınayla işçi ve asker sovyetleri gibi diyeceğiz), sömürücülerin sırtını yere getirebilir.

Nihayet, ancak komünizm, devleti tamamen gereksiz kılar; çünkü o zaman sırtı yere getirilecek hiç kimse, hiçbir sınıf anlamında «hiç kimse» yoktur. Nüfusun belli bir kısmına karşı sistemli bir mücadele yoktur artık. Biz ütopyacı değiliz. Bireysel aşırılıkların, mümkün ve kaçınılmaz şeyler olduklarını hiçbir zaman inkâr etmiyoruz. Ama bu aşırılıkları önlemenin zorunlu olduğunu da hiçmi hiç inkâr etmiyoruz. Nedir ki, herşeyden önce, bunun için özel bir makine, özel bir baskı aygıtı hiçte gerekli değildir; silahlanmış halk, herhangi bir uygar insan topluluğunun, hatta bugünkü toplumda bile, dövüşen insanları ayırması, ya da bir kadına kötü davranılmasına gözyummaması kadar basit

ve kolay bir biçimde, bu görevi bizzat üstlenecektir. Sonra, biliyoruz ki, toplum halinde yaşama kurallarına bir saldırı teşkil eden aşırılıkların derindeki toplumsal nedeni, yoksulluğa, sefalete mahkum edilmiş yığınların sömürülmesidir. Bu temel neden, bir kere ortadan kaldırıldıktan sonra, aşırılıklar mutlaka «yokolmaya» başlayacaklardır. Hangi hız ve hangi sırayla onu bilmiyoruz ama biliyoruz ki, yokolacaklardır. Ve bu aşırılıklarla birlikte devlette giderek yokolacaktır.

Marx, ütopyaya düşmeden, bu gelecek hakkında şimdiden belirlenebilecek şeyi, yani, komünist toplumun alt ve üst evresi arasındaki farkı, en ayrıntılı biçimde belirlemiştir.

3. KOMÜNİST TOPLUMUN İLK EVRESİ

GOTHA PROGRAMININ ELEŞTİRİSİ'nde, Marx, Lassale'in, sosyalist rejimde işçinin, «budanmamış» ürünü, ya da «çalışmanın tüm ürünün» alacağı yolundaki fikrini inceden inceye çürütür. Gösterir ki, sosyal fonların tümünden, bir ihtiyaç fonu, üretimi arttırmaya tahsis edilmiş bir fon, «kullanılmış» makinelerin değiştirilmesine tahsis edilmiş bir fon vb. çıkarmak gerekir. Sonra, tüketim eşyalarından da, yönetim masrafları, okullar, hastaneler, ihtiyar yurtları vb. için bir fon çıkarmak gerekir.

Lassale'in («çalışmanın tüm ürünü işçiye» biçimindeki) bulanık, karanlık ve genel formülü yerine, Marx, sosyalist toplumun işleri nasıl yöne-

teceğini açıklıkla gösterir. Marx, kapitalizmin varolmayacağı bir toplumdaki yaşama şartlarının somut tahliline girişir ve düşüncesini şöyle açıklar:

«Burada (işçi partisi programının incelenmesinde) uğraştığımız şey, kendine özgü temeller üzerinde gelişmiş bulunduğu biçimiyle değil, tersine, kapitalist toplumdan çıkmış bulunduğu biçimiyle bir komünist toplumdur; o halde, ekonomik, ahlâkî, entellektüel, bütün ilişkilerinde, henüz bağrından çıktığı eski toplumun izlerini taşıyan bir toplum.»

İşte kapitalizmin bağrında henüz çıkmış bulunan ve bütün alanlarda eski toplumun izlerini taşıyan bu komünist toplumu, Marx, komünist toplumun «ilk», ya da alt (aşağı) evresi olarak adlandırır.

Üretim araçları, daha şimdiden, artık bireylerin özel mülkiyetinde değildir. Bütün topluma aittir. Toplumsal bakımdan gerekli çalışmanın belirli bir parçasını tamamlayan her toplum üyesi, toplumdan sağladığı çalışmanın miktarını (niceliğini) gösteren bir belge alır. Bu belge ile, kamusal tüketim eşyaları mağazalarından, çalışmasına tekabül eden bir miktarda eşya alma hakkını elde eder. O halde, toplumsal fona ödenen çalışma miktarı çıktıktan sonra, her işçi, toplumdan, ona vermiş olduğu kadarını alır.

«Eşitlik»in hükümdarlığı denebilir buna.

Ama, (çoğunlukla sosyalizm denilen ve Marx'ın komünizmin ilk evresi adını verdiği) bu toplumsal düzenden söz eden Lassale, bu düzende

«hakkaniyetli bölüşüm», «eşit çalışma ürününe herkesin eşit hakkı» olduğunu söylerken yanılır; ve, Marx bu yanılmanın nedenini açıklar:

Marx, «eşit hak»der; gerçekten burada eşit hak vardır; ama burada söz konusu olan şey, henüz «burjuva hukuku»dur; bütün hukuk gibi, eşitsizliğe dayanan, eşitsizliği önceden varsayan burjuva hukuku. Bütün hukuk, farklı insanlara, aslında ne özdeş ne de eşit olan farklı insanlara, tek bir kuralın uygulanmasından ibarettir. Bundan ötürü, «eşit hak,» aslında eşitliğe bir saldırı, bir adaletsizlik demektir. Gerçekte, herkes toplumsal hasılanın, kendisi tarafından sağlanan toplumsal çalışmanın eşit bir parçası için, (yukarıda belirtilen çıkarmalarla) eşit bir pay alır.

Ama, bireyler birbirine eşit değillerdir: Biri daha güçlü, öteki daha güçsüzdür; biri evli, öteki değildir; birinin çocuğu çok, ötekinin azdır vb.

«...çalışma eşitliğinde ve dolayısıyla toplumsal tüketim fonuna katılma eşitliğinde, demek aslında ötekinden çok alır, biri ötekinden daha zengindir vb... Bütün bu sakıncalardan kaçınmak için hakkın eşit değil, eşitsiz olması gerekirdi» diye bağlar Marx.

O halde komünizmin ilk evresi, adalet ve eşitliği gerçekleştiremez; zenginlik bakımından insanlar arasındaki adaletsiz farklılıklar devam edecektir. Ama insanın insan tarafından sömürülmesi de imkânsız olacaktır. Çünkü üretim araçlarını, yani fabrikaları, makineleri, toprağı vb. özel mülkiyet olarak kimse kendine mal etmiyecektir. Lassalle'-

nin genel olarak «eşitlik» ve «adalet» üzerindeki karışıklık ve küçük-burjuva formülünü çürüterek, Marx, yalnız üretim araçlarının bireyler tarafından temellükü «haksızlığını» yıkmakla başlamak zorunda olan, ama öteki haksızlığı, tüketim eşyalarının (ihtiyaçlara göre değil) «çalışmaya göre» üleşimi haksızlığını, birdenbire yıkmakta yeteneksiz bulunan, komünist toplumun gelişme seyrini gösterir.

Kötü iktisatçılar, ve onlar arasında, «bizim» Tougan dahil, burjuva profesörler, sosyalistleri sık sık insanlar arasındaki eşitsizliği unutmak ve onun ortadan kaldırılmasını «hayal» etmekle kınarlar. Bu kınamanın, sadece ve sadece, burjuva ideolog efendilerin aşırı cehaletini kanıtladığı görülüyor.

Marx sadece insanlar arasındaki kaçınılmaz eşitsiz'liği değil, ayrıca üretim araçlarının toplumun tümünün ortak mülkü haline dönüşümünün (kelimenin alışılmış anlamında «sosyalizm»in), tekbaşına üleşimdeki kusurları, ve, ürünler «çalışmaya göre» dağıtıldığına göre, hükümferma olmakta devam eden «burjuva hukuku»nun eşitsizliğini ortadan kaldırmayacağı gerçeğini de, sıkı sıkıya hesaba katar.

«...Ama, diye devam eder Marks, bu kusurlar, uzun ve sancılı bir doğum döneminden sonra, kapitalist toplumdan henüz çıkmış bulunduğu biçimiyle, komünist toplumun ilk evresinden kaçınılmaz şeylerdir. Hukuk, tekabül ettiği ekonomik durum ve uygarlık derecesinden asla daha yüksek bir düzeyde olamaz...»

Demek ki, (genellikle sosyalizmadı verilen) komünist toplumun ilk evresinde, «burjuva huku» ku» tamamen değil, sadece kısmen, sadece ekonomik devrimin, yani sadece üretim araçlarıyla ilgili devrimin yapılmış bulunduğu ölçüde yürürlükten kaldırılmıştır. «Burjuva hukuku», bireylerin üretim araçları üzerindeki özel mülkiyetini tanıyordu. Sosyalizm, bunu ortak mülkiyet haline getirir. İşte bu ölçüde, ama sadece bu ölçüde, «burjuva hukuku» yürürlükten kaldırılmış olur.

Ama bunun dışında, ürünlerin üleşimi ve çalışmanın toplum üyeleri arasındaki dağılımın düzenleyicisi olmak bakımından (burjuva hukuku) yürürlükte kalır. «Çalışmayan yemez»: Bu sosyalist ilke, işmdiden (komünist toplumun ilk evresinde) gerçekleşmiştir; «eşit miktarda çalışmaya, eşit miktarda ürün»: bu öteki sosyalist ilke de, şimdiden gerçekleşmiştir. Bununla birlikte, bu henüz komünizm değildir, ve henüz, eşit olmayan insanlara eşit olmayan (gerçekte eşit olmayan) bir miktardaki çalışma için, eşit bir miktarda ürün veren «burjuva hukuku»nu ortadan kaldırmaz.

İşte bu bir «sakınça»dır, der Marks; ama bu sakınca, komünizmin ilk evresinde kaçınılmaz bir şeydir; çünkü, kapitalizm yıkıldıktan hemen sonra, insanların, hiçbir çeşit hukuk kuralı olmaksızın, birden toplum için çalışmayı öğrenecekleri, ütopyaya düşmeden düşünülemez; kaldı ki, kapitalizmin ortadan kaldırılması, böylesine bir değişikliğin ekonomik öncüllerini hemencecik vermez.

Oysa, mevcut hukuk kuralları, «burjuva hu-

kuk» kurallarıdır. Bu nedenle, bir yandan üretim araçlarının ortak mülkiyetini korurken bir yandan da çalışma eşitliğini ve ürünlerin üleşimdeki eşitliği korumakla yükümlü bir devletin zorunluluğu devam eder.

Bundan böyle, kapitalistler olmadığı, sınıflar ve dolayısıyla tepesine binilecek bir sınıf olmadığı için devlet yokolur.

Ama, fiilî eşitsizliği onaylayan «burjuva hukuku» korunmaya devam edildiğine göre, devlet henüz tamamen yokolmamıştır. Devletin tamamen yokolması için, eksiksiz komünizmin gerçekleşmesi gerekir.

4. KOMÜNİST TOPLUMUN ÜST EVRESİ

MARKS, devam eder: «...Komünist toplumun üstün bir aşamasında, bireylerin işbölümüne köleleştirici bağımlılığı ve onunla birlikte kol ve kafa emeği arasındaki karşıtlık kaybolacağı zaman; çalışmanın sadece bir yaşama aracı olmaktn çıkıp, bir ilk hayatî ihtiyaç haline geleceği zaman; bireylerin çok yönlü gelişmesiyle, üretim güçlerinin de artacağı ve bütün kollektif zenginlik kaynaklarının bollukla fışkıracağı zaman; ancak o zaman burjuva hukukunun sınırlı ufku kesin olarak aşılabilecek, ve toplum, bayrakları üstüne «herkesten yeteneğine göre, herkese ihtiyacına göre» diye yazabilicektir»

İnsafsız alaylarıyla «özgürlük» ve «devlet» kelimeleri arasındaki o saçma çiftleşmeyi toz eden

Engels'in düşüncelerinin bütün doğruluğunu ancak şimdi değerlendirebiliriz. Devlet varoldukça, özgürlük yoktur. Özgürlük olacağı zaman, devlet olmayacaktır.

Devletin tamamen yokolmasının ekonomik temeli, kafa emeğiyle kol emeği arasındaki bütün karşıtlığın, dolayısıyla, bellibaşlı çağdaş toplumsal eşitsizlik kaynaklarından birinin kaybolacağı kadar yüksek bir gelişme derecesine erişmiş Komünizmdir; sadece üretim araçlarının sosyalizasyonu, sadece kapitalistlerin istimlâki, çağdaş toplumsal eşitsizlik kaynağını hiçbir biçimde derhal kurutamaz.

Bu kamulaştırma, üretim güçlerinde büyük bir gelişmeyi mümkün hale getirecektir. Ve, kapitalizmin daha şimdiden bu gelişmeyi ne kadar engellediğini ve şu anda erişilmiş bulunan modern teknik sayesinde ne büyük bir gelişme sağlanabileneceğini gördükten sonra, kapitalistlerin istimlâkinin, toplumdaki üretim güçlerinde zorunlu olarak büyük bir gelişme sonucunu vereceğini mutlak bir kesinlikle iddia etmek hakkına sahip bulunuyoruz. Ama bu gelişmenin hızı ne olacak, işbölümünün son bulmasına, kafa ve kol emeği arasındaki karşılığın ortadan kalkmasına, çalışmanın «ilk hayatî ihtiyaç» haline dönüşümüne ne zaman ulaşacak. İşte bunu bilmiyoruz; ayrıca bilemeyiz de.

Bundan dolayı, sadece devletin kaçınılmaz yokoluşundan söz etmek hakkına sahibiz; ve bunu yaparken, bu sürecin süresini, komünizmin üst ev-

resinin gelişme hızıyla olan bağımlılığını belirtmek, ve bu yokoluşun mühlet ya da somut biçimleri meselesini tamamen askıda bırakmak zorundayız. Çünkü bu türlü meseleleri çözümlememizi sağlayabilecek veriler mevcut değildir.

Toplum, «herkesten yeteneğine göre, herkese ihtiyacına göre «ilkesini gerçekleştirmiş olacağı zaman, insanlar yeteneklerine göre isteye isteye çalışacak kadar toplum halinde temel kurallarına uymaya alışacakları, çalışmalarının bunu sağlayacak kadar üretken bir hale geleceği zaman, devlet tamamen yokolacaktır. Bir Shylock (x) açgözlülüğüyle, «acaba komşudan yarım saat fazla çalışmıyor muyum? Onun kinden daha az ücret almıyor muyum?» biçiminde hesaplaşmaya zorlayan «burjuva hukukunun sınırlı ufku» o zaman aşılmış olacaktır. O zaman, ürünler, artık herkesin topluma verdiği ürünlere göre üleştirilmeyecek, herkes, «ihtiyacına göre», serbestçe alacaktır.

Burjuva açısından, böylesine bir toplumsal rejimi «ütopyanın dik âlâsı gözüyle görmek, ve her vatandaşa, çalışmasına hiç bakmaksızın, toplumdan istediği kadar yer mantarı, otomobil, piyano vb. alma hakkı vaadeden sosyalistlerle alay etmek kolaydır. Bugün de, burjuva «âlimlerinin çoğu bu gibi alaylarla yetinir, böylece cehaletlerini ve kapitalizmin çıkarcı savunucusu zihniyetlerini ortaya koyarlar.

(x) Shylock, Shakespeare'in «Venedik Taciri» adlı komedisinin açgözlü ve merhametsiz faizcisidir.

Cehaletlerini ortaya koyarlar; çünkü, komünizmin üst evresinin zuhurunu «vaadetmek» hiçbir sosyalistin aklına gelmemiştir; büyük sosyalistler tarafından bu evrenin zuhurunun olmadan-bilinmesine, (önceden-tahminine) gelince, bu, bugünkünden farklı bir çalışma üretkenliği varsayımına, Pomialovski'nin seminarşistleri (19) gibi kamu servetlerini «yok yere» çarçur eden ve imkansız şeyler isteyen bugünkü ortalama insanın ortadan kalkması varsayımına dayanır.

Komünizmin «üst» evresinin zuhurunu bekleyerek, sosyalistler, toplum ve devlet'in, çalışma ve tüketim ölçüsü üzerinde en sıkı denetimin uygulamasını isterler; ama bu denetimin, kapitalistlerin istimlâkiyle, işçilerin kapitalistler üzerindeki denetimiyle başlaması gerekir; ve bu denetim, memurlar devleti tarafından değil, silâhlı işçilerin devleti tarafından uygulanmış olmalıdır.

Burjuva ideologları (ve onların Çeretili'ler, Çornof'lar ve kumpanyası gibi kuyruk taşıyıcıları) tarafından kapitalizmin çıkarcı savunucusu, bu günkü politikanın âcil aktüel sorunun, uzak bir gelecek üzerindeki tartışma ve cümlelerle, elçabukluğuna getirilerek, yokedilmesine dayanır. Bugünkü politikanın âcil aktüel sorunu kapitalistlerin istimlâk edilmesi; bütün vatandaşların tek bir büyük «kartel»in, yani bütün devletin emekçi ve görevlileri haline dönüşümü; ve bütün bu kartelin her işinin, gerçekten demokratik bir devlete, işçi ve asker temsilcileri sovyetleri devletine mutlak bağımlılığıdır.

Gerçekte, herhangi bir bilgiç profesör, ondan sonra herhangi bir darkafalı burjuva, ve ondan da sonra Çeretteliler ve Çernoflar, sağduyuya aykırı ütopyalardan, Bolşeviklerin demagojik vaadlerinden, sosyalizmi «kurma»nın imkansızlığından sözettikleri, zaman, aslında vaadetmemiş, hattâ zettikleri, zaman, aslında kimsenin vaadetmemiş, hattâ «kurma» niyetini bile taşımamış bulunduğu, komünizmin bu üst dönem ya da evresini düşünür; aslında kimse komünizmin bu üst evresini kurmak vaadinde bulunmamıştır; çünkü, genel olarak, onu «kurmak», imkânsız bir şeydir.

Burada, «sosyal-demokrat» adının yerinde kullanılmamış olması üzerine daha önce Engels'ten aktarılmış bulunan parçada değinilip geçilen bir soruna sosyalizmle komünizm arasındaki bilimsel ayrım sorununa geliyoruz. Politik açıdan, komünizmin ilk ya da alt evresiyle üst evresi arasındaki fark, elbette zamanla önem kazanacaktır; ama bugün, kapitalist rejimde, bunu mesele yapmak gülünç birşey olur; ve belki sadece birkaç anarşist bunu birinci plana koyabilir (tutalım ki, anarşistler arasında Kropotkinlerin, Grave'ların, Cornelissen'lerin ve anarşizmin öbür «yıldızları»nın, sosyal-şoven haline, ya da şeref ve vicdanını koruyan ender anarşistlerden biri olan Gay'in deyimine göre, tam-siper - anarşistleri haline «Plekhanof'vari değişiminden sonra, hiçbir şey öğrenmemiş kimseler kalmış olsun).

Ama sosyalizmle komünizm arasındaki bilimsel ayrım açıktır. Genel olarak sosyalizm diye adlandırılan şeyi, Marks, komünist toplumun «ilk»ya

da alt evresi olarak adlandırmıştır. Üretim araçları ortak mülk haline geldiği ölçüde bunun tam komünizm olmadığını unutmamak şartıyla, «komünizm» kelimesi kullanılabilir. Marks'ın açıklamalarının büyük değeri, burada da, materyalist diyalektiği, evrim teorisini, tutarlı biçimde uygulamak, ve komünizmi, kapitalizmden itibaren gelişen bir şey olarak düşünmektir. (Sosyalizm nedir? Komünizm nedir? gibi «uydurulmuş», skolastik ve suni tanımlamalarla, kuru kelime çekişmeleriyle yetinmek yerine, Marks, komünizmin ekonomik olgunluk aşamaları denebilecek şeyi tahlil eder.

Komünizm, ilk evresinde, ilk aşamasında, ekonomik bakımdan, henüz tamamen olgun, geleneklerin ya da kapitalizmin kalıntılarından henüz tamamen kurtulmuş olamaz. Bu yüzden, komünist rejimde, bu rejimin ilk evresinde, «burjuva» hukukunun sınırlı ufku» muhafaza edilir:, bu ilginç olayın nedeni budur. Şüphesiz, burjuva hukuku, tüketim nesnelerinin üleşimi bakımından, zorunlu olarak bir burjuva devlet'e dayanır; çünkü, koyduğu kurallara uymaya zorlamaya yetenekli bir aygıt olmaksızın, hukuk hiç bir şey değildir.

Bundan şu sonuç çıkar ki, komünist rejimde, belirli bir zaman boyunca, sadece burjuva hukuku değil, burjuva devletide devam eder-ama burjuvazisiz burjuva devleti!

Bu söylenen şey bir paradoksa, ya da düpe düz diyalektik bir zekâ oyununa benzeyebilir; zaten, marksizmin o derin özünü azıcık da olsa inceleme zahmetine hayatlarında hiç katlanmamış

kimseler, marksizmi böyle, bir paradoks, ya da diyalektik bir zekâ oyunu olarak kınarlar.

Gerçekte, doğada olsun, toplumda olsun, geçmişin şimdiki zamanda devam eden kalıntılarını, hayat bize her adımda gösterir. Ve Marx, bir «burjuva»hukuku parçasını komünizm içine asla keyfî olarak sokuşturmamıştır; o, kapitalizmin bağrından çıkmış bir toplumda, ekonomik ve politik bakımdan kaçınılmaz olan şeyi saptamaktan başka bir şey yapmamıştır.

İşçi sınıfının, kurtuluşu için, kapitalistlere karşı yürüttüğü mücadele içinde, demokrasinin çok büyük bir önemi vardır. Ama demokrasi hiç de aşılamıyacak bir sınır değildir; o sadece, feodalilerden kapitalizme ve kapitalizmden komünizme giden yol üzerinde bir konak, bir evredir.
eşitlik mücadelesinin, ve, sınıfların ortadan kalkması anlamında almak şartıyla, eşitlik parolasının büyük önemini anlamak kolaydır. Ama demokrasi, sadece biçimsel eşitlik anlamına gelir. Ve, bütün toplum üyelerinin üretim araçları mülkiyetine göre eşitliği, yani çalışma, eşitliği, ücret eşitliği gerçekleşir gerçekleşmez, biçimsel eşitilikten gerçek eşitliğe, yani «herkesten yeteneğine göre, herkese ihtiyacına göre» ilkesinin gerçekleşmesine geçmek için, insanlığın karşısına, mutlaka tamamlanması gereken yeni bir ilerleme sorununun dikildiği görülecektir. İnsanlık bu en yüksek ereğe doğru hangi evrelerden, hangi pratik tedbirlerden geçerek gidecektik, bilimyoruz, bilemeyiz de. Ama önemli olan, sosyalizmin ölü, donmuş, değişmez

bir şey olduğu yolunda ki yaygın burjuva düşüncesinin içinde sakladığı büyük yalanı görmektir; oysa, gerçekte ancak sosyalizmledir ki, toplumsal ve özel hayatın bütün alanlarında, hızlı, gerçek, hakiki bir yığın karekterine sahip, ve önce çoğunluğun, sonra da bütün nüfusun katılacağı bir ilerleme **hareketi** başlayacaktır.

Demokrasi bir devlet biçimidir, çeşitli devlet biçimlerinden biridir. Öyleyse, her devlet gibi, demokrasi de, şiddetin, örgütlenmiş olarak, sistemli biçimde insanlara uygulanmasıdır. İşin bir yanı, bu. Ama, öte yandan, demokrasi, vatandaşlar arasında ki eşitliğin, herkese eşit olarak devletin biçimini tayin etmek ve onu yönetmek hakkının resmen tanınması anlamına da gelir. O halde bundan şu sonuç çıkar ki, demokrasi, gelişmesinin belirli bir aşamasında, önce, proleteryayı, bu devrimci anti-kapitalist sınıfı birleştirir, sonra da, onun, cumhuruyetçi de olsa, burjuva devlet makinesini, yani sürekli orduyu, polisi, bürokrasiyi yıkmasını, parçalamasını, yeryüzünden silip atmasını ve onlar yerine daha demokratik bir devlet makinesini koymasını sağlar; ama bu böyle olmakla, önce silahlı işçi yığınlarının, sonra da giderek milise katılan halkın tümünün biçimini alan bu devlet, gene de bir devlet makinesi olmaktan geri kalmaz.

Burada, «nicelik niteliğe dönüşür»: bu aşamaya eriştikten sonra, demokratizm, burjuva toplumu çerçevesinden çıkar ve sosyalizme doğru evrimlenmeye, sosyalizme dönüşmeye başlar. Eğer herkes gerçekten devlet yönetimine katılırsa, kapita-

lizm artık tutunamaz. Ve kapitalizmin gelişmesi de, «herkes»in devlet yönetimine gerçekten katılabilmesi için zorunlu öncülleri meydana getirir. Bu öncüler içinde, ötekileri arasında, en ileri kapitalist ülkelerin birçoğu tarafından daha şimdiden gerçekleştirilmiş bulunan genel eğitimle, sosyalize edilmiş muazzam ve karmaşık posta, demiryolları büyük fabrikalar, büyük ticaret, bankalar vb. vb. aygıtı tarafından, milyonlarca işçinin «disiplin bakımından eğitim ve formasyonu» vardır.

Bu türlü ekonomik öncüllerle, kapitalistler ve memurlar alaşağı edildikten sonra, üretim ve üleşimin denetimi, çalışma ve ürünlerin kaydı için, bu günden yarına, pekâlâsilâhlı işçiler, bütün silâhlı halk onların yerine geçirilebilir. (Kayıt ve denetim meselesiyle, mühendis, tarım uzmanı vb. gibi bilimsel bir formasyona sahip personel meselesini birbirine karıştırmamak gerekir: bugün kapitalistlerin emri altında çalışan bu baylar, yarın silâhlı işçilerin emri altında daha da iyi çalışacaklardır.)

Kayıt ve denetim: komünist toplumun ilk evresinde, hem «yoluna konması», hem de düzenli işlemesi için aslolan budur. Burada, bütün vatandaşlar, silâh'lı işçiler tarafından teşkil edilmiş bulunan devletin ücretli görevlileri haline dönüşürler. Bütün vatandaşlar, bir tek devlet «karteli»nin, bir tek tüm halk «kartel»inin görevlileri ve işçileri olurlar. En önemli olan şey, herkesin eşit bir çaba göstermesi, çalışma kurallarına tamamen uyması ve eşit bir ücret almasıdır. Bu alandaki

kayıt ve denetim işlemleri, kapitalizm tarafından son derecede basitleştirilmiştir. Kapitalizm, bu işleri en basit gözetim, kayıt, ve gerekli makbuzların teslimi işlerine indirgemiş, her şeyi, okur-yazar ve aritmetiğin dört işlemini bilir herhangi birinin yapabileceği bir hale getirmiştir.

Devlet, başlıca görevlerini, bizzat işçiler tarafından yapılan böylesine bir kayıt ve bu türlü bir denetime indirgediği zaman, politik bir devlet olmaktan çıkar : «kamu görevleri politik karekterlerini yitirir ve basit idarî görevler haline dönüşürler.» (Bakınız : yukarda, Bölüm 4, parafgraf 2: «Engels'in anarşistlerle tartışması»).

Halk çoğunluğu, bu kayıt, ve — (bundan böyle görevli haline dönüşmüş bulunan) kapitalistlerle, kapitalist alışkanlıklarını muhafaza edecek olan entellektüel bayların — bu denetim işlerini, bizzat ve her yerde uygulayacağı zaman, bu denetim hakikatten evrensel, genel ve millî nitelikte olacak, hangi tarzda olursa olsun, hiç kimse kendini bundan kurtaramıyacak ve «artık, yapacak hiçbir şey kalmayacaktır.»

Toplumun tümü, çalışma ve ücret eşitliğiyle, artık bir tek büro ve bir tek atölyeden başka bir şey olmayacaktır.

Ama, proleteryanın kapitalistleri yenip sömürücüleri alaşağı ettikten sonra toplumun tümüne yayacağı bu «atölye» disiplini, bizim için asla ne ülkü, ne de son erektir; bu sadece, toplumu kapitalist sömürünün bayağılık ve alçaklıklarından

tamamen kurtarmak ve ileriye doğru sürekli gidişi sağlama bağlamak için zorunlu bir basamaktır.

Toplumun bütün üyeleri, ya da hiç olmazsa bunların büyük bir çoğunluğu, devleti bizzat yönetmeyi öğrendiği, işi bizzat eline aldığı, son derecede küçük kapitalist azınlığı üzerinde, kapitalist alışkanlıklarını korumada arzulu küçük beyler ve kapitalizm tarafından iyiden iyiye bozulmuş işçiler üzerinde denetimi «örgütlediği» andan itibaren, genel olarak bütün yönetim zorunluluğu ortadan kalkmaya başlar. Demokrasi ne kadar tamamlanırsa, gereksiz hale geleceği an o kadar yaklaşır. Silahlı işçiler tarafından teşkil edilen «devlet» ne kadar demokratik olur ve «gerçek anlamda bir devlet olmaktan ne kadar çıkarsa», tüm devlet, o kadar çabuk yokolmaya başlar.

Gerçekten, herkesin toplumsal üretimi bizzat yönetmeyi öğreneceği ve fiilen yöneteceği zaman; herkesin kayıt - kuyut işine ve asalakların, haramzadelerin üçkâğıtçıların ve başka «kapitalizm gelenekleri koruyucuları»nın denetimine bizzat girişeceği zaman, bütün halk tarafından uygulanan bu kayıt ve bu denetimden paçayı kurtarmak, her halde öylesine inanılmaz bir güçlükte ve öylesine ender bir istisna halinde olacaktır ki, bu kayıt ve denetimden kurtulma çabası herhalde öyle çabuk ve öyle sert bir ceza getirecektir ki, (silâhlı işçiler pratik bir hayat anlayışına sahiptirler; onlar duygusal küçük entellektüeller değildirler ve kendileriyle alay edilmesine asla izin vermiyeceklerdir),

tüm insan toplumunun basit fakat esaslı kurallarına uymak zorunluluğu, çok çabuk bir alışkanlık haline gelecektir.

O zaman, komünist toplumun birinci evresinden üst evresine, ve sonuç olarak, devletin tamamen yokolmasına geçişi sağlayacak kapı, ardına kadar açılacaktır.

BÖLÜM 6

OPORTÜNİSTLER TARAFINDAN MARKSİZMİN DEĞERDEN DÜŞÜRÜLMESİ

DEVLETİN toplumsal devrim, ve, toplumsal devrimin devlet karşısındaki tutumu sorunu, genel olarak bütün devrim sorunları gibi, 2. Enternasyonal'in (1889 - 1914) en gözde teorisyen ve yazarlarını çok az ilgilendirdi. Ama, 2. Enternasyonalin 1914'de iflâsına yolaçan oportünizmin tedrici gelişmesi içinde en karekteristik olan şey, hattâ sorun kendisini apaçık bir biçimde ortaya koyduğu zaman bile, çevresinden dolaşarak geçmeye çalışılması, ya da tamamen bilmezlikten gelinseydi.

Genel olarak, proleter ihtilâlinin devlet karşısındaki tutumu sorununun atlatılması eğiliminin, oportünizm için elverişli olan ve onu besleyen bu eğilimin, marksizmin tahrifatı ve onun tamamen değerden düşürülmesi sonucunu verdiği söylenebilir.

Bu hazin sürecin kısaca da olsa karakterize

etmek için marksizmin en gözde teorilerini, Plekhanof ve Kautsky'yi ele alalım.

1. PLEKHANOFUN ANARŞİSTLERLE TARTIŞMASI

PLEKHANOF anarşizm sosyalizm karşısındaki tutumuna, 1894'te almanca yayınlanan özel bir broşür tahsis etmiştir; Anarşizm ve Sosyalizm.

Plekhanof bu konuyu, anarşizme karşı mücadele en aktüel, en acil ve politik bakımdan en esaslı sorununu yani, devrimin devlet karşısındaki tutumunu ve genel olarak devlet sorununu tamamen atlayarak inceleme ustalığını göstermiştir. Broşürü iki kısımdır: biri, Stirner'in, Proudhon'un vb. fikirlerinin evrimi üzerine, değerli bir dökümantasyon kapsayan tarihi-edebî bir kısım; öteki, bir anarşisti bir hayduttan ayırdetmenin imkânsızlığı üzerine en kötüsünden düşünceler taşıyan, tamamen kafasızca bir kısım.

Konuların bu konbinozonu, Plekhanof'un Rusyanın devrim öncesi ve devrimci dönemi esnasındaki bütün faaaliyetlerinin en eğlenceli ve en karakteristik yanıdır. Plekhanof, 1915 den 1917 ye kadar, politikada burjuvazinin peşinden sürüklenerek, yarı doktrinci, yarı-kafasız biri olarak görünmüştür.

Marx ve Engels anarşistlerle yaptıkları tartışmalarda devrimin devletkarşısındaki tutumu üzerine görüşlerini, özellikle ve büyük bir özenle belirtmeye çalıştıklarını gördük. Marx'tan Gotha

Programının Eleştirisini 1891'de yayınladığı zaman, Engels şöyle yazmıştı: «O anda bizler (marx ve Engels) Enternasyonalin (20) (1. enternasyonal) La Haye kongresinden ancak iki yıl sonra, Bakunin ve anarşistlerle muharebenin göbeğinde bulunuyorduk.»

Anarşistler Paris Komününü, kendi doktirinlerini doğrulayan, söz uygun düşerse «kendilerine ait» bir şey olarak göstermeye çalışmışlardır. Ama onlar, komünün verdiği derslerden de, Marx'ın komün hakkındaki tahlilinden de hiçbir şey anlamamışlardır. Eski devlet makinesini parçalamak gereklimidir ve onu neyle değiştirmek gerekir, gibi somut politik sorunlar üzerinde, anarşistler, yaklaşık biçimde de olsa, gerçeği yansıtan hiçbir şey söylememişlerder.

Ama «Anarşizm ve Sosyalizm» konusunu, devlet meselesini tamamen atlayarak, marksizmin komünden sonraki bütün gelişmesini dikkate almaksızın incelemek, kaçınılmaz bir biçimde oportünizme sapmak demektir. Çünkü oportünizm için özellikle gerekli olan şey, az önce belirttiğimiz iki meselenin hiç konmamış olmasıdır. Bu kadarı bile, oportünizm için bir zaferdir.

2. KAUTSKY'NİN OPORTÜNSTLERLE TARTIŞMASI

KAUTSKY'NİN eserleri, rusçaya, başka hiçbir dile olmadığı kadar çok çevrilmiştir. Bazı Alman sosyal-demokratlarının şaka yollu, Kautsky'nin

Rusya'da Almanya'dan çok okunduğunu söylemeleri boşuna değildir. (Parantez içinde belirtelimki bu şakada, bu şakayı bile yapanların aklına gelmeyen derin bir tarihî gerçek payı vardır. Rus işçileri 1905'te, dünyanın en iyi sosyaldemokrat literatürünü, o zamana kadar görülmemiş miktarda sipariş edip, bu eserlerin öteki ülkelerdeki çevirilerini ve asıllarını çok sayıda elde ederek, daha ileri bir komşu ülkenin hatırı sayılır deneyini, söz yerindeyse hızlı bir tempoyla bizim proleter hareketimizin genç toprağı üzerine aktardılar.)

Kautsky, bizde, marksizm üzerine popüler açıklamasıyla, ve özellikle, başta Bernstein olmak üzere, oportünistlere karşı açtığı tartışma dolayısıyle tanınınır. Bununla birlikte, pek te iyi bilin meyen-ama 1914-1915 büyük bunalım esnasında Kautsky'nin o utanç verici fikir karışıklağına ve sosyalşovenizmin savunmasına nasıl kayabildiği tahlil edilmek istenirse-üzerinde durulması gereken bir gerçek payı var. Bu gerçek, opertünizmin Fransa(Millenant ve Jaurés)ve Almanya'daki (Bernstein)en gözde temsilcilerine karşı çıkmadan önce, Kautsky'nin çok büyük kararsızlıklar göstermiş olmasıdır. 1901-1902 arasında Stutgart'te çıkan ve devrimci proleter fikirleri savunanmarksist Zarya(21)gazetesi, Kautsky ile tartışmak, ve onun 1900 Paris Enternasyonal sosyalist kongresine(22)teklif etttiği melez, kaçamaklı ve oportünistlerle uzlaştırıcı karar tasarısını «lastikli karar» olarak adlandırmak zorunda

kalmıştı. Karl Kautsky'nin, Bernstein'ne karşı mücadeleye girişmeden önce daha az olmayan tereddütlerini gösteren mektuplarıda Almanya'da yayınlanmış bulunuyor.

Çok daha vahim birşeyde şudur: Şimdi, Kautsky'nin marksizm karşışındaki yakın ihanetinin tarihini incelerken, onun oportünistlerle yaptığı tartışmada özellikle devlet sorunun da, meseleyi koyma ve inceleme tarzındaki oportünizme doğru sürekli bir sapmayı tesbit ediyoruz.

Kautsky'nin oportünizme karşı ilk önemli eserini, Bernstein ve Sosyal Demokrat Program kitabını alalım. Kautsky, bu kitapta Bernstein'ı inceden inceye çürütür. Ama karakteristik olan şudur:

Berstein, kendisini Erostrat tarzında ünlü kılan Sosyalizmin Öncülleri adlı kitabında, marksizmi «Blankizm» ile itham eder. (O zamandan bu yana, Rusya'daki oportünistler ve liberal - burjuvalar tarafından, marksizmin devrimci temsilcilerine, Bolşeviklere karşı bin defa ileri sürülen ithamdır bu.) Adı geçen kitabında, Bernstein, Mark'ın Fransa'da Sivil Savaş'ı üzerinde özellikle durur; gördüğümüz gibi Marks'ın Komün'den çıkan dersler üzerindeki görüşünü, Proudhon'un görüşüyle boş yere birleştirmeye, özdeşleştirmeye çalışır. Bernstein'ın özellikle dikkatini çeken şey, Komünist Manifesto'nun 1872 önsözünde Marks'ın altını çizmiş olduğu sonuçtur. Marks bu önsözde şöyle der: «İşçi sınıfı, devlet makinesini olduğu

gibi ele geçirmek ve onu kendi hesabına çalıştırmakla yetinemez.»

Bu formül, Bernstein'ın o kadar «hoşuna gider» ki, tamamen tahrif edilmiş, oportünist bir anlamda yorumlayarak, kitabında en az üç kere tekrarlar.

Oysa görmüş olduğumuz gibi, Marks, işçi sınıfı, bütün devlet makinesini kırmak, parçalamak, havaya uçurmak (Sprengung, tahrip - deyim Engels'indir) zorundadır demek ister. Oysa, Bernstein'a göre, Marks bu kelimelerle, işçi sınıfını, iktidarı ele geçiriş sırasında, fazla devrimci bir şiddete karşı sözde uyarmış oluyordu.

Marks'ın düşüncesinin bundan daha bayağı, daha utanç verici bir tahrifatı tasavvur edilemez.

Ama Kautsky, o inceden inceye çürütmesinde, bu «Bernstein'name» karşısında nasıl davranmıştır?

Kautsky, oprtünistler tarafından marksizmin bu noktasında yapılan tahrifatı derinliğine bir tahlilden kaçınmıştır. Sadece, Marks'a göre, işçi sınıfının devlet makinesini olduğu gibi ele geçirmekle yetinemiyeceğini, genel olarak onu kendine maledebileceğini doğrulayarak, Marks'ın Sivil Savaşı'na Engels'in yazdığı önsözden yukarda zikredilmiş bulunan parçayı aktarmış ve başka bir şey söylememiştir. Bernstein, Marks'a hakiki düşüncesinin tam tersini atfetmişmiş, Mark 1852'den itibaren proleter devriminde devlet makinesini

«parçalamak» görevini vermişmiş- bütün bunlar üzerine Kautsky bir tek kelime bile söylemez.

Bunun sonucu, proleter devrimin görevleri meselesinde, marksizmi oportünizmden temelden ayıran şey, Kautsky tarafından el çabukluğu ile yokedilmiş olur.

Kautsky, Bernstein'a «karşı» şöyle yazar : «proleterya diktatoryası sorununun çözümü işini, büyük bir sükunetle, geleceğe bırakabiliriz» (Almanca baskı s. 172)

Bu, Bernstein'a karşı bir tartışma değil, aslında ona verilmiş bir taviz oportünizm karşısında bir teslimiyettir; çünkü şu anda, oportünistler, proleter devrimin görevleriyle ilgili en önemli sorunların «büyük bir sükunetle geleceğe bırakılması»ndan başka hiçbir şey istemiyorlar.

1852'den 1891'e kadar, kırk yıl boyunca, Marks ve Engels, proleteryaya devlet makinesini parçalamak zorunda olduğunu öğrettiler. Ve Kautsky, 1899'da oportünistlerin bu noktada marksizme düpedüz ihanetleri karşısında, bu makinenin parçalanması gerekli mi, değil mi sorununu el çabukluğuna getirip, onun yerine bu parçalama işinin somut biçimleri sorununu koyarak, bu somut biçimleri önceden bilemiyeceğimiz tarzındaki o «söz götürmez» (ve kısır) burjuva hakikati arkasına sığınır.

Proleterya partisinin, işçi sınıfını devrime hazırlamak olan görevi karşısındaki tutumlarında, Marks'la Kautsky arasında derin bir uçurum vardır.

Kautsky'nin bir sonraki eserini, gene büyük ölçüde oportünizmin hatalarını çürütmeye ayrılmış daha olgun eserini ele alalım. Bu, sosyal ihtilâl üzerindeki broşürüdür. Yazar, bu eserde, konu olarak özellikle «proleterya ihtilâli ve proleterya rejimi» sorunlarını almıştır. Kautsky, nice değerli fikirler ileri sürer bu buroşürde; ama devlet sorununa gelince işte o konuda susar. Buroşürün her yerinde devlet iktidarının fethinden söz edilir, ama başka bir şey katmaksızın. Yani, devlet makinesi tahrip edilmeksizin iktidarın elde edilmesini kabul ettiğine göre, yazar, oportünistlere taviz veren bir formülü yeğ tutmuştur. Marks'ın 1872'de Komünist Manifesto'nun programında bulunupta «eskimiş» olarak ilân ettiği şeyi, Kautsky, 1902'de diriltir.

Buroşür, «sosyal ihtilâlin biçimleri ve silahları»na özel bir bölüm ayırır. Bu bölümde, hem politik yığın görevi, hem sivil savaş, hem de «modern bir büyük devletin, bürokrasi ve ordu gibi egemenlik aletleri» incelenir; ama Komün'ün daha önce işçilere verdiği dersler üzerine tek kelime bile söylenmez. Engels'in, devlet konusundaki «körü körüne» dindarca saygıya karşı herkesten çok Alman sosyalistlerini uyarmış bulunması, şüphesiz bir raslantı değildir.

Kautsky meseleyi şöyle sunar : muzaffer proleterya «demokratik programını gerçekleştirecektir»; açıklama, bu programın maddelerini sıralar. Burjuva demokrasisinin proleter demokrasi ile değiştirilmesi üzerine 1871'in yeni olarak getirdiği şeye gelince, bundan tek kelime söz etmez. Ka-

utsky, «ciddi» görünüşlü bayağılıkların arkasına saklanır. Der ki :

«İktidara, mevcut rejimin şartları içinde ulaşmıyacağımız açıktır. Bizzat devrim, bugünkü politik ve toplumsal yapımızı değiştirmeye zamanı olacak, uzun soluklu, çok derin mücadeleleri şart koşar.»

Bu elbette «açık bir şeydir». Tıpkı atların yulaf yemeleri ve Volga'nın Hazer denizine dökülmesi gibi. Ne var ki, «çok derin» bir mücadele üzerine boş ve tumturaklı bir cümle yardımıyla, devrimci proleterya için hayatî bir sorunun, yapacağı ihtilâldeki «derinlik»in, daha önceki, proleter - olmayan ihtilâllerden farklı olarak, devlet ve demokrasiye göre neden ibaret olduğu sorununun bertaraf edilmesi de cansıkıcı bir şeydir.

Bu sorunu bertaraf ederek, Kautsky, gerçekte bu çok önemli nokta üzerinde oportünizme bir taviz verir : ona sözde korkunç bir savaş açar, «devrim fikri»nin önemini belirtir (ama devrimden çıkan somut dersleri işçiler arasında yaymaktan korktuğu zaman bu «fikir» kaç para eder?); ya «her şeyden önce devrimci idealizm» der, ya da, İngiliz işçilerinin bugün «artık küçük - burjuvalardan başka bir şey olmadıklarını» ilân eder.

Kautsky, şöyle yazar :

«Sosyalist toplumda çok çeşitli işletme biçimleri birarada bulunabilirler : bürokratik (??), trade - union'cu, (sendikalist) kooperatif, bireysel... Örneğin, demiryolları gibi, bürokratik (??) bir örgütlenmeden vazgeçemiyecek işletmeler vardır.

Burada, demokratik örgütlenme, şu veçheye bürünebilir : işçiler, çalışma rejimini düzenlemek ve bürokratik aygıtın işleyişini denetlemekle görevli bir çeşit parlamento teşkil edecek delegeleri seçerler. Başka bazı işletmeler işçi sendikalarına verilebilirler; bazıları da kooperasyon ilkesi üzerinde kurulabilirler» (Cenevre'de 1903'te yayınlanmış rusça çeviri, s. 148 ve 115).

Bu görüş tarzı hatalıdır; Mark ve Engels'in, Komün'den çıkan derslerden esinlenerek, 1870 ve 1880 yılları arasında yaptıkları açıklamalara göre bir gerilemeyi gösterir.

Sözde «bürokratik» bir örgütleme zorunluluğu bakımından, demiryolları ile genel olarak bütün büyük mekanize sanayi işletmeleri arasında, herhangi bir fabrika, herhangi bir büyük mağaza, herhangi bir büyük kapitalist tarım işletmesi arasında, hiçbir fark yoktur. Bütün bu işletmelerde, teknik, çok sıkı bir disiplin, herkesin kendi işini zamanında yapmasında çok büyük bir titizlik ister; tersi durumda bütün işletme durur, ya da makineler bozulur, ürünler ziyan olur. Bütün bu işletmelerde, işçiler, elbette «bir çeşit parlamento teşkil edecek olan delegeleri seçeceklerdir».

Ama burada önemli olan nokta, bu «bir çeşit parlamento»nun, burjuva parlamenter kurumları anlamında bir parlamento olmayacağıdır. Burada önemli olan nokta, bu «bir çeşit parlamento»nun, düşüncesi burjuva parlamentarizminin çerçevesini aşmayan Kautsky'nin tasavvur ettiği gibi, «çalışma rejimini düzenlemek ve bürokratik aygıtın iş-

leyişini denetlemek»le yetinmeyeceğidir... Şüphe yok ki, sosyalist toplumda, işçi temsilcilerinden kurulu «bir çeşit parlamento», «çalışma rejimini düzenleyecek ve aygıtın işleyişini denetleyecektir»; ama, işte bu aygıt, «bürokratik» olmayacaktır. İşçiler, politik iktidarı ele geçirdikten sonra, eski bürokratik aygıtı parçalayacak, temellerine kadar yıkacak, ondan taş üstünde taş bırakmayacak, ve onu işçi ve görevlileri kapsayan yeni bir aygıtla değiştireceklerdir. Bu işçi ve görevlilerin bürokrat haline gelmelerini engellemek için, Marx ve Engels'in enine boyuna incelediği tedbirler derhal alınacaktır: 1) Her işe seçimle gelmek, ama her an görevden azledilebilmenin mümkün olması; 2) İşçinin aldığından yüksek olmayan bir ücret; 3) Herkesin denetim ve gözetim işlerini yapabilmesi, yani herkesin bir zaman için «bürokrat» haline gelmesi ve bu yüzden kimsenin «bürokrat» olmaması için gerekli tedbirlerin derhal alınması.

Kautsky, Marx'ın şu sözlerinin anlamını hiç düşünmemiştir : «Komün parlamenter bir örgüt değil, aynı zamanda hem yürütücü, hem yasamacı, hareketli bir gövdeydi.»

Kautsky, — (halk için olmayan) demokrasiyi (halka karşı olan) bürokrasiye bağlıyan — burjuva parlamentarizmi ile proleter demokratizmi arasındaki farkı hiç mi hiç anlamamıştır. Proleter demokratizmi, bürokrasiyi kökünden kazıyacak tedbirleri derhal alacak, ve, bu tedbirleri sonuna kadar, bürokratizmin tamamen yıkılmasına ve halk için bir demokrasinin tamamen kurulmasına kadar uygulayacaktır.

Kautsky burada, başka birçokları gibi, devlet karşısında «körü körüne bir saygı»nın «boş ve dindarca» bir bürokratizm saygısının kanıtını veriyor.

Kautsky'nin oportünistlere karşı son ve en mükemmel eserine, iktidar Yolu adlı buroşürüne geçelim şimdi (galiba bu buroşürün Rusça'sı yayınlanmadı, çünkü Rusya'da gericiliğin en kuvvetli olduğu bir zamanda, 1909'da yazılmıştı.). Bu buroşür büyük bir ilerlemeyi gösterir çünkü ne Bernstein'a karşı yöneltilen 1899 buroşürü gibi genel olarak devrimci programı, ne de 1903'deki Toplumsal Devrim adlı buroşür gibi kuruluş çağından bağımsız olarak toplumsal devrimin görevlerini değil, bizi «devrimler çağı»nın başladığını kabule zorlayan somut şartları inceler.

Yazar, açıkça, genel olarak sınıflar arasındaki çelişmelerin şiddetlenmesinden ve bu bakıma özellikle önemli bir rol oynayan emperyalizmden söz eder. Batı Avrupa için «1789'dan 1871'e kadar uzanan devrimci dönem»den sonra 1905 yılı, doğu için benzer bir dönem açar. Dünya savaşı korkunç bir hızla yaklaşır. «Proleterya için artık zamansız bir ihtilâl söz konusu olamaz» «devrimci döneme girmiş bulunuyoruz» devrimci çağ başlıyor.»

Son derecede açık sözler. Kautsky'nin bu buroşürü, Alman sosyal - demokrasisinin emperyalist savaştan önce olmayı vaad ettiği şeyle, savaş patladıktan sonra (Kautsky ile birlikte) düşmüş bulunduğu yer arasında bir karşılaştırma yapıl-

masını mümkün hale getirir. Kautsky tahlil edilen buroşürde şöyle yazıyordu : «mevcut durum bir tehlike taşıyor : bu tehlike bizim (biz Alman sosyal - demokratları) kolaylıkla gerçekten, olduğumuzdan daha ılımlı sanılmamızdır.» Ama Alman sosyal - demokrat partisinin, gerçekte göründüğünden çok daha ılımlı ve çok daha oportünist olduğu ortaya çıkmış bulunuyor!

Devrimler çağının başladığını öylesine bir kesinlikle ilân ettikten sonra, bizzat kendisinin de söylediği gibi, özellikle «politik devrim» sorununun tahliline ayrılmış bulunan bir buroşürde, Kautsky'nin devlet sorununu gene tamamen bir yana bırakması çok karakteristiktir.

Bütün bu sorunu geçiştirme çabalarının, bütün bu susma ve eveleme - gevelemelerin kaçınılmaz sonucu, birazdan üzerinde duracağımız gibi, oportünizme tam bir katılma olmuştur.

Alman sosyal - demokrasisi, Kautsky'nin ağzıyla sanki şöyle haykırıyordu : Devrimci düşüncelerimi muafaza ediyorum (1889); proleterya sosyal ihtilâlinin kaçınılmaz bir şey olduğunu kabul ediyorum (1902); yeni bir devrimler çağının başladığını kabul ediyorum (1909). Ama proleter devrimin devlet karşısındaki görevleri sorunu ortaya çıkar çıkmaz, Marks'ın daha 1852'de söylediği şeye göre bir gerileme yapıyorum (1912).

Kautsky'nin Pannekoek ile tartışması sırasında mesele işte böyle açıkça ortaya konmuş bulunuyor.

3. KAUTSKY'NİN PANNEKOEK İLE TARTIŞMASI

KAUTSKY'NİN HASMI olan Pannekoek saflarında Rosa Lüxembourg, Karl Radek ve daha başkalarını toplayan «radikal sol» eğilimin temsilcilerinden biriydi. İhtilâlci taktiği öneren radikal sollar Kautsky'nin ilkelerden yoksun «merkezci» bir tutum kabul ettiğini ve marksizmle oportünizm arasında sallandığını kabul etmekte birleşiyorlardı. Haksız yere marksist adı verilen «merkezci» ya da «Kautsky'ist» denilen eğilim bütün çirkin yoksulluğuyla ortaya çıkınca bu değerlendirmenin doğruluğunu, savaş tamamen kanıtlıyordu.

Pannekoek, başka şeyler arasında devlet sorununu da inceleyen «yığın eylemi ve devrim» yazısında Kautsky'nin durumu «pasif bir radikalizm» olarak «gayri - faal bir bekleme teorisi» olarak tanımlıyordu. «Kautsky devrim sürecini görmek istemiyor» (s. 616). Pannakoek, sorunu bu biçimde koyarak, bizi ilgilendiren konuya, proleter ihtilâlin devlet karşısındaki görevleri konusuna değiniyordu :

«Proleterya mücadelesi, diye yazıyordu Pannekoek, sadece burjuvaziye karşı devlet iktidarı için bir mücadele değildir; proleterya mücadelesi, ayni zamanda devlet iktidarına karşı bir mücadeledir de... Proleter ihtilâli, devlet gücünün aletlerini parçalamak ve onları proleterya gücünün

aletleriyle ortadan kaldırmaktan (Auflösung, harfiyen : yoketmek, dağıtmak) ibarettir... Mücadele, ancak kesin sonuç alındığı anda, ancak devlet örgütü tamamen yıkıldığı anda biter. Çoğunluk örgütü, egemen azınlık örgütünü yok eder, üstünlüğünü ispatlar» (s. 548)

Pannekoek'ün düşüncesini ifade etmek için kullandığı formülde büyük hatalar var. Bununla birlikte fikir açıktır; ve Kautsky'nin bu düşünceyi nasıl çürütmeye çalıştığını görmek ilginçtir.

Kautsky şöyle yazar :

«Şimdiye kadar, sosyal - demokratlarla anarşistler arasındaki karşıtlık, sosyal - demokratların devlet iktidarını ele geçirmek, anarşistlerin ise onu yıkmak istemelerinden ibarettir. Pannekoek ikisini birden istiyor» (s. 724).

Pannekoek'ün açıklaması, açıklık ve sarahat ten yoksundur (yazısının, üzerinde durulan konuyla ilgili olmayan başka hatalarını bir yana bırakıyoruz); ama Kautsky, Pannekoek tarafından ortaya konmuş bulunan prensip meselesini ele almış, ve bu çok önemli prensip meselesinde, oportünizmin göbeğine geçmek için, marksizmin mevzilerini tamamen terketmiştir. Kautsky'nin sosyal - demokratlar ile anarşistler arasında kurduğu ayırım tamamen yanlıştır; marksizm kesin olarak tahrif edilmiş ve alçaltılmıştır.

Marksistleri anarşistlerden ayırdeden şeyler şunlardır :

1 — Marksistler, devleti tamamen ortadan

kaldırmak istemekte devam ederek, bunu ancak sosyalist devrimle sınıfların ortadan kalkmasından sonra, devletin yokolmasına götüren sosyalizmin kuruluşu sonucu olarak, gerçekleşebilir bir şey olduğuna inanırlar; anarşistler ise, bunu mümkün hale getiren şartları anlamaksızın, devletin bugünden yarına tamamen ortadan kalkmasını isterler.

2 — Marksistler, proleterya için, politik iktidarı ele geçirdikten sonra, eski devlet makinesini tamamen parçalamanın ve onu silahlı işçilerin Komün örneğine göre örgütlenmesine dayanan yeni bir devlet makinesiyle değiştirmenin zorunlu bir şey olduğunu söylerler; anarşistler ise, devlet iktidarının devrimci proleterya tarafından kullanılmasını reddetmeye kadar, devrimci diktatoryayı reddetmeye kadar giderler.

3 — Marksistler, modern devletten yararlanarak, proleteryanın devrime hazırlanmasını isterler; anarşistler ise böyle bir davranışa karşıdırlar.

Bu tartışmada, Pannekoek, Kautsky'ye karşı marksizmi temsil etmiştir; çünkü Marks, açıkça, proleteryanın devlet iktidarını ele geçirmekle yetinemiyeceğini (eski devlet aygıtının sadece başka ellere geçmekle kalmaması anlamında) ayrıca bu aygıtı kırmak, parçalamak ve onu bir yenisiyle değiştirmek zorunda olduğunu öğretmiştir.

Kautsky, oportünizm adına marksizmi terkeder; çünkü devlet makinesinin tahribini, oportünistler için kabulü mümkün olmayan bir şeyi, apaçık bir biçimde elçabukluğuna getirir, ve böy-

lece, oportünistlere, devletin «fethi»ni basit bir çoğunluk sağlama olarak yorumlama imkânını veren bir kaçamak yolu bırakır.

Marksizmin bu tahrifatını gözlerden saklamak için Kautsky, iyi bir şarih (açımlayıcı) olarak hareket eder : söz konusu olan bizzat Marks'ın bir «alıntısı», Marks'tan bir metin - aktarımıdır, Marks 1850'de «devletin elleri arasında azimli bir kudret temerküzü»nü öneriyordu. Buna dayanarak Kautsky bayram eder : Pannekoek «merkeziyetçiliği» yıkmak istemiyor muydu?

Basit bir hokkabazlık; merkeziyetçiliğe yeğ tutulan federasyon üzerindeki görüşlerinde, Marksizm ile Proudhon'culuğu özleştiren Bernstein'ın oyununu hatırlatan basit bir hokkabazlık.

Kautsky'nin «metin - aktarımı», çorbaya düşmüş saça benzer. Merkeziyetçilik, eski devlet makinesiyle olduğu gibi, yenisiyle de mümkündür. Eğer işçiler, kendi silâhlı güçlerini özgürce birleştirirse, bu, merkeziyetçilik olacaktır; ama bu merkeziyetçilik, merkezî devlet aygıtının, sürekli ordunun, polisin, bürokrasinin «tamamen yıkılması» üzerine dayanacaktır. Kautsky, Marks ve Engels'in Komün üzerine iyi bilinen düşüncelerini atlayarak, meseleye hiçbir ilgisi olmayan bir metin parçasını bulup, çıkartacak kadar dürüstlüğe aykırı bir tarzda hareket eder.

Ve, şöyle yazar :

«...Acaba Pannekoek memurların kamu görevlerini mi ortadan kaldırmak istiyordu? Ama devlet yönetimi şöyle dursun, biz ne parti, ne de sendikalar örgütünde memurlardan vazgeçemeyiz.

Programımız, devlet memurlarının yokedilmesini değil, halk tarafından seçilmesini ister...» «Şimdi bizde söz konusu olan şey, 'müstakbel devlet'teki yönetim aygıtının hangi biçime bürüneceğini bilmek değil, bizim politik mücadelemizin devlet iktidarını, biz bu iktidarı ele geçirmeden önce, yıkıp yıkmayacağını (anflöst, harfiyen : yokedecek, dağıtacak) bilmektir («biz bu iktidarı ele geçirmeden önce»nin altı Kautsky tarafından çizilmiştir. Memurlarıyla birlikte ortadan kaldırılabilecek bakanlık hangisidir? Kautsky, Eğitim, Adalet, Maliye, Savunma bakanlıklarını sayar - L.). Hayır, mevcut bakanlıkların içinde, hükümete karşı olan politik mücadelemiz tarafından ortadan kaldırılacak tek bakanlık yoktur... Yanlış anlamalardan kaçınmak için tekrar adıyorum : söz konusu olan, muzaffer sosyal - demokrasinin 'müstakbel devlet'e hangi biçimi vereceğini bilmek değildir; söz konusu olan bizim muhalefetimizin bugünkü devleti nasıl dönüştüreceğini bilmektir» (s. 275).

İşte bu hakikî hokkabazlıktır. Pannekoek, sarih ihtilâl sorununu koyuyordu. Yazısının başlığı ve aktarılan parçalar bunu açıkça gösterir. Kautsky, «muhalefet» sorununa sıçrayarak, devrimci bakış açısı yerine, oportünist bakış açısını koymaktan başka bir şey yapmaz. Düşünce tarzı şöyle özetlenebilir : şimdi, muhalefet; iktidarın elde edilmesinden sonra, bir çare düşünülecek. İhtilâl yokoluyor! Bu, oportünistlerin istediği şeyin ta kendisidir.

Söz konusu olan şey, ne muhalefet, ne de ge-

nel olarak politik müçadeledir; söz konusu olan şey, açıkça devrimdir. Devrim de-şundan ibarettir: Proleterya, «yönetim aygıtı»nı ve bütün devlet aygıtını parçalar ve onun yerine silâhlı işçiler tarafından teşkil edilen bir yenisini koyar. Kautsky, «bakanlıklar» için «dindarca bir saygı» gösteriyor; ama, işçi ve köylü temsilcilerinin hükümran ve son derecede güçlü sovyetleri yanında ve bu sovyetlere bağlı, uzmanlardan kurulu komisyonlar, neden bu bakanlıklar yerine geçmesinler?

Önemli olan, «bakanlıklar»ın kalıp kalmayacağını, ya da bunların «uzman komisyonları», ya da başka örgütlerle değiştirilip değiştirilmeyeceğini bilmek değildir; bunun hiçbir önemi yoktur. Önemli olan, (binlerce bağla burjuvaziye bağlı ve tamamen görenek ve muhafazakârlık etkisinde bulunan) eski devlet makinesinin muhafaza edilip edilmeyeceği, ya da parçalanıp bir yenisiyle değiştirilip değiştirilmeyeceğidir. Devrim, yeni sınıfın eski devlet makinesi yardımıyla buyurup yönetmesine değil, eski devlet makinesini parçaladıktan sonra, yeni bir makine yardımıyla buyurup yönetmesine götürmelidir. İşte Kautsky'nin elçabukluğuna getirdiği, ya da hiç anlamamış olduğu şey, marksizmin bu temel fikridir.

Memur meselesi karşısındaki tutumu açıkça gösterir ki, Kautsky ne Komün'den çıkan dersleri anlamıştır, ne de Marks'ın doktrinini. O şöyle diyordu : «Biz ne parti, ne de sendikalar örgütüne memurlardan vaz geçemeyiz...»

Biz kapitalist rejimde, burjuvazinin egemenliği altında memurlardan vazgeçemeyiz. Proleter-

ya, kapitalizm tarafından ezilmiş, çalışan yığınlar köleleştirilmiştir. Kapitalist rejimde demokrasi, yığınların ücretli köleliği, ihtiyaç ve sefaletinin yarattığı bu havayla daralmış, sıkışmış, kolu - kanadı budanmış ve sakatlanmıştır. İşte bu nedenle, ama sadece bu nedenle, bizim politik ve sendikal örgütlerimizdeki memurlar kapitalist çevre tarafından bozulmuşlardır (ya da daha doğrusu bozulmaya eğilimlidirler) ve bürokratlar haline, yani imtiyazlı, yığınlardan kopmuş ve onlar üzerinde yer alan kimseler haline dönüşme eğilimi gösterirler.

Bürokratizmin esası işte buradadır. Kapitalistler istimlâk edilmedikçe, burjuvazi alaşağı edilmedikçe, bizzat proleterya memurlarının belirli ölçüde «bürokratlaşmaları» kaçınılmaz bir şeydir.

Kautsky, kısacası şöyle der : madem ki seçilmiş kamu görevlileri olacak, öyleyse sosyalist rejimde de memurlar ve bir bürokrasi olacaktır! İşte yanlış olan da budur. Marks, Komün örneğiyle göstermiştir ki, kamu görevlileri, sosyalist rejimde, seçimle işbaşına gelmeleri bir yana, ayrıca her an görevden azledilebilmeleri yöntemi yerleştirildikçe, aylıkları ortalama işçi ücretleri düzeyine indirildikçe, ve üstelik parlamenter kuruluşlar yerine «hareketli», «ayni zamanda hem yürütücü, hem de yasamacı» topluluklar geçtikçe, «bürokrat» olmaktan, «memur» olmaktan çıkarlar.

Gerçekte, Kautsky'nin Pannekoek'e karşı bütün kanıtlaması, hele özellikle, parti örgütlerinde olduğu gibi sendikal örgütlerde de memurlardan vazgeçemiyeceğimiz yolundaki o hayranlık verici

kanıtı, onun, Bernstein'ın genel olarak marksizme karşı eski «kanıtlar»ını yeniden ele aldığını gösterir. Bernstein, Sosyalizmin Öncüleri adlı döneklik kitabında, «ilkel» demokrasi fikrine karşı, Doktriner demokratizm» — emredici vekâlet, ücretsiz memuriyet, iktidarsız merkezî temsil vb. — dediği şeye karşı, savaşa girişir. Bu «ilkel» demokrasinin eksikliğini, başarısızlığını ispatlamak için, Bernstein, İngiliz trade - union'cularının, karı - koca Webb'ler tarafından yorumlanan deneyine başvurur. Sözüm ona «tam bir özgürlük içinde» (almanca baskı, s. 137) evrimlenmiş bulunan trade - union'lar, gelişmelerinin yetmiş yılı esnasında, ilkel demokrasinin etkisizliğine kaani olmuşlardır ve onu bürokratizme bağlı bildiğimiz parlamentarizmle değiştirmişlerdir.

Aslında, trade - union'lar «tam bir özgürlük içinde» değil, tam bir kapitalist kölelik içinde evrimlenmişlerdir. Şüphesiz, hüküm süren kötülüğe, şiddete, yalana, yoksulların «yüksek» yönetim elenmesine taviz vermekten «kaçınılamazdı.» Sosyalist rejimde, «ilkel» demokrasinin birçok yönleri yeniden canlanacaktır; çünkü, uygar toplumların tarihinde ilk defa olarak, halk yığınları, sadece oylama ve seçimlere değil, günlük yönetimede, özerk olarak katılma düzeyine yükselecektir. Sosyalist rejimde herkes sırayla yönetecek, ve böylece, aslında kimsenin yönetmemesine hızla alışacaktır.

Dahiyane tahlil ve eleştiri zekâsıyla, Marx, Komün'ün pratik tedbirlerinde, oportünistlerin al-

çaklıkları ve burjuvaziyle kesin olarak bozuşmayı reddetmeleri yüzünden, o kadar korktukları ve kabul etmek istemedikleri; anarşistlerinse, ya fazla aceleleri, ya da büyük toplumsal dönüşümleri içinde oluştukları şartları genel olarak anlamamaları yüzünden görmek istemedikleri bu dönüm noktasını görmüştür. Burjuva darkafalılığı iliklerine işlemiş bulunan oportünist, «eski devlet makinasını yıkmayı düşünmek bile doğru değildir; bakanlardan ve memurlardan nasıl vazgeçebiliriz?» biçiminde muhakeme yürütür ve aslında devrime ve onun yaratıcı gücüne inanmak şöyle dursun, devrimden ödü patlar (tıpkı bizim Menşeviklerle Devrimci Sosyalistlerimizin devrimden korktukları gibi).

Anarşi ise, «Sadece eski devlet makinasını mayı düşünmek gerekir; daha önceki proleter ihtilâllerinden çıkan somut dersleri derinleştirmek, ve yıkılan şeyin yerine neyin ve nasıl konacağını tahlil etmek yararsızdır» biçiminde muhakeme yürütür (anarşistlerin en iyisi tabiî, yoksa Kropotkin ve şürekâsını takiben burjuvazinin peşinde sürükleneni değil); bu nedenle, anarşist, gözüpek, sert, ama aynı zamanda yığın hareketinin pratik şartlarınıda hesaba katan somut bir devrimci eylemi değil, umutsuzluk taktiğini benimser; muhakeme tarzı onu bu noktaya ulaştırır.

Marx, bu iki hatadan da kaçınmayı öğretir bize. Bir yandan, eski devlet makinasının tamamen parçalanmasında en büyük gözüpekliğin gösterilmesini; öte yandan da, meseleyi somut bir

tarzda koymasını öğretir : Komün, şu tarzda davranıp, daha büyük bir demokrasi sağlamaya ve bürokratizmin kökünü kazımaya yönelen şu şu tedbirleri alarak, birkaç haftada, yeni bir devlet makinası, proleter bir devlet makinası kurmaya başlayabilmiştir. Öyleyse, Komünar'lardan ihtilâlci gözü pekliği öğrenelim, onların pratik tedbirlerinde, pratik bakımdan âcil ve hemen gerçekleştirilmesi mümkün tedbirlerin bir taslağını görmeye çalışalım; bürokratizmi tamamen yıkmaya, ancak böyle, bu yolu izleyerek ulaşabiliriz.

Sosyalizm, işgücünü kısaltacak, yığınları yeni bir hayata yükseltecek, halkın büyük kısmını, istisnasız herkesin «kamu görevleri» yapmasını sağlayan şartlara kavuşturacaktır; bürokratizmin yıkılması imkânını garanti eden şey, işte budur. Ve genel olarak tüm devletin tamamen yokolmasına götürecek şey de, budur.

«...Yığın grevinin rolü, diye devam eder Kautsky, asla devlet iktidarını yıkmak olamaz; sadece hükümeti belirli bir mesele üzerinde taviz vermeye razı etmek, ya da proleteryaya düşman bir hükümeti, proleteryanın ihtiyaçlarını karşılayacak (entgegen kommende) bir hükümetle değiştirmek olabilir... Ama bu, «(yani proleteryanın kendine düşman hükümet üzerindeki zaferi)» asla ve hiç bir durumda, devlet iktidarının yıkılmasına götüremez; bunun sonucu, ancak ve ancak, güçler dengesinde, devlet iktidarı dahilinde belirli bir değişiklik «Verschiebung» olabilir... öyleyse, bizim politik mücadelemizin ereği, gene geçmişte olduğu

gibi, parlementoda çoğunluğun sağlanmasıyla devlet iktidarının elde edilmesi ve parlementonun hükümetin efendisi haline getirilmesidir» (s. 726, 727, 732).

İşte, en katkısız ve en yavan oportünizmin ta kendisi; bu, lâfla devrimci kalarak, gerçekte devrimden vazgeçmekten başka bir şey değildir. Kautsky'nin düşüncesi, «proleteryanın ihtiyaçlarını karşılayacak bir hükümet»ten öteye gitmez; bu, Komünist Manifesto'nun «proleteryanın egemen sınıf olarak örgütlenmesi»ni ilân ettiği 1847'ye göre, burjuva darkafalılığına doğru atılmış bir geri adımdır.

Böylece Kautsky, hepsi de «proleteryanın ihtiyaçlarını karşılayacak» bir hükümet için mücadelede ittifak halinde bulunan Scheidemann'lar, Plekhanof'lar, Vandervelde'lerle, o kadar sevdiği «birlik»i gerçekleştirmek durumuna düşecektir.

Bize gelince, biz bu sosyalizm dönekleriyle selâmı - sabahı kesecek ve silahlı proleteryanın bizzat hükümet haline gelmesi bakımından, bütün eski devlet makinasının yıkılması için mücadele edeceğiz. Bu, «iki büyük fark»tır.

Kautsky, «güçler dengesinde, devlet iktidarı dahilinde belirli bir değişiklik» için, «parlamentoda çoğunluğun elde edilmesi ve parlementonun hükümetin efendisi haline getirilmesi» için savaşmaktan daha âlâ bir şeyi istemeyen Legien ve David'lerin, Plekhanof, Patrossof, Çereteli ve Çernof'ların o zarif dost topluluğu içinde kalacaktır; bu

zarif topluluğun erekleri, hepsi de oportünistler tarafından kabul edilebilecek olan ve parlamenter burjuva cumhuriyeti çerçevesi dışına asla çıkmayan çok asil ereklerdir.

Bize gelince, biz oportünistlerle selâmı - sabahı keseceğiz; ve bilinçli proleterya, «güçler dengesinde bir değişme» için değil, burjuvazinin alaşağı edilmesi için, burjuva parlamentarizminin yıkılması için, Komün tipinde bir demokratik cumhuriyet ya da bir işçi ve asker temsilciler Sovyetleri cumhuriyeti için, proleteryanın devrimci diktatoryası için mücadelede bütünüyle bizimle birlikte olacaktır.

ENTERNASYONAL SOSYALİZM içinde, Kautsky akımından daha sağda yer alan akımlarda bulunmaktadır: Almanya'da Aylık Sosyalist Defterler (23) (Legien, David, Kolbe ve İskandinavyalı Stauning ve Branting dahil daha bir çokları); Fransa ve Belçika'da Jaures'ciler ve Vandervelde; (İtalya'da) Turati, Terves - ve İtalyan partisi sağ kanadının öteki temsilcileri; İngiltere'de Fabian'lar ve «bağımsızlar» (gerçekte daima liberallerin eğemenliği altında bulunan Independent Labour Party») (24) vb... Parlamenter faaliyet içinde ve parti yayınlarında önemli ve çoğunlukla hâkim bir rol oynayan bütün bu efendiler, proleterya diktatoryasını açıkça reddederler ve kılık değiştirmemiş bir oportünizm uygularlar. Bu efendilere göre, proleterya «diktatorya»sı, demokrasiyle çelişir! Gerçekte, bu efendileri küçük - burjuva demokratlardan ayırdeden ciddi hiç bir şey yoktur.

Bundan dolayı 1. Enternasyonalin, resmî temsilcilerinin büyük çoğunluğu itibarıyla tamamen oportünizme saplandığı sonucunu çıkarmakta haklıyız, Komün deneyi sadece unutulmakla kalmamış ayrıca tahrif de edilmiştir. İşçi yığınlarına, harekete geçmek eski devlet makinası parçalayıp onun yerine bir yenisini koymak ve böylece kendi politik egemenliklerini toplumun sosyalist dönüşümünün temeli yapmak gerekeceği anın yaklaştığı inancını aşılamak yerine bunun tam tersi telkin ediliyordu. Ve «iktidarın elde edilmesi» o tarzda sunulmuştu ki bütün kapılar oportünizme açık kalıyordu.

Proleter devrimi devlet karşısında ki tutumu sorununun tahrifi ve bu sorun etrafındaki fesatçı sükut, emperyalist rekabet sonucu güçlendirilmiş bir askeri aygıtla süslenmiş devletler, dünya üzerinde, İngiltere ya da Almanya'dan hangisinin İngiliz mali sermayesi ya da Alman mali sermayesinden hangisinin hüküm süreceğini kararlaştırmak için milyonlarca insanı yok eden kan dökücü canavarlar haline gelmiş bulunduğu anda önemli bir rol oynamaktan geri kalamazdı (*)

(*) Müsveddede daha sonra şunlar yazılıdır:

BÖLÜM 7

1905 VE 1907 RUS DEVRİMLERİ DENEYİ

BU BÖLÜMÜN başlığında belirtilen konu o kadar geniştir ki bu konuda ciltlerce kitap yazılabilir. Ve yazılmasıda gerekirdi. Bu broşürde elbetteki kazanılan deneyin devrim esnasında proletaryanın devlet iktidarı karşısındaki görevleri ile doğrudan doğruya ilgili en önemli dersleriyle yetinmemiz gerekecektir. (Müsvedde burada biter.)

BİRİNCİ BASKIYA SON SÖZ

BU BROŞÜR 1917 Ağustos ve Eylül'ünde yazılmıştır. Son bölümün, «1905 ve 1917 Rus devrimleri deneyi» başlığını taşıyan 7. bölümün plânını daha önce kararlaştırmıştım. Ama, başlık dışında bu bölümün bir tek satırını bile yazacak vaktim olmadı. 1917 Ekim devrimi arifesini belirleyen politik bunalım tarafından «Engellendim». Böylesine bir «engel»den sadece kıvanç duyulabilir. Ama bu broşürün «1905 ve 1917 Rus devrimleri deneyine ayrılmış» İkinci fasikül'ü şüphesiz çok daha sonraya bırakmak gerekecek; «bir devrim deneyi» yapmak, o konuda yazmaktan daha güzel ve daha yararlıdır.

30 Kasım 1917 — Yazar
Petrograt

AÇIKLAYICI NOTLAR

1) Devlet ve devrim, Lenin tarafından, 1917 Ağustos - Eylül ayları içinde yazılmıştır. Lenin, 1916'nın ikinci yarısından itibaren, devlet sorununun teorik bir incelemesinin zorunluluğu üzerinde ısrar ediyordu. Gene bu dönemde gençlik enternasyonali başlıklı bir yazı yazdı. Bu yazıda Bukharin'in devlet sorunu üzerindeki anti - marksist tutumunu eleştiriyor ve marksizmin devlet karşısındaki tutumu üzerine ayrıntılı bir yazı yazmayı vaad ediyordu. Kolontaya yazdığı 17 Şubat 1917 tarihli mektuptan Lenin bu mesele üzerine gerekli dökümantasyon toplama işini hemen hemen tamamladığını bildirir. Bu mektupta söz konusu edilen şey, Marxsizm ve Devlet başlığını taşıyan mavi kaplı bir defter içine ince ve sık bir yazıyla kopye edilmiş malzemedir. Karl Marx ve F. Engels'in eserlerinden alınmış metin - aktarımlar, Kautsky, Pannekoek ve Bernstein'nin kitaplarından alınmış parçalar, Lenin'in eleştirici düşünceleri, çıkardığı sonuç ve genellemelerle birlikte bu defterde biraraya getirilmiştir. Devlet ve Devrim 7 bölümden meydana gelecekti ama 7. bölüm «1905 ve 1917 Rus devrimleri deneyi» hiç yazılmadı. Bu bölümden sadece inceden inceye hazırlanmış bir plân kaldı. Eserinin yayınlanmasıyla ilgili olarak yayıncıya gönderdiği bir mektupta Lenin «...eğer 7. bölüm için biraz gecikmişse, ya da bu bölüm kitabı fazla kalınlaştıracaksa ilk altı bölüm ayrı olarak I. fasükül olarak yayınlanması

gerekeceğini» yazmıştı. Kitabının ilk sayfasında «FF. İvanovski» takma adı bulunur Lenin kitabını takma ad altında yayınlamayı düşünüyordu, yoksa geçici hükümet kitabı toplatabilirdi. Eser ancak 1918'de yayınlanabildiği için takma ada lüzum yoktu 1. Kitabın 2. bölüme Lenin tarafından eklenmiş yeni bir kısmı «Marx 1852'de nasıl koyar» kısmını ihtiva eden bir ikinci baskısı, 1919'da yayımlanmıştır.

Fabian'lar, İngiltere'de bir entellektüel burjuvalar grubu tarafından kurulmuş (1884), aşırı derecede reformist ve oportünist «Fabian Derneği» üyeleri Derneğe kesin çarpışmalardan kaçınmaktan ibaret olan ihtiyatlı taktiği, bildiriyle, kendisine cunctator (uygun zaman bekleyerek oyalıyan) lakabı takılan Fabian Fabius'un adı verilmişti. Lenin, Fabian derneği için, bu dernek komünizmin ve liberal işçi politikasının en mükemmel ifadesi» idi, der. Fabian'lar, proleteryayı sınıf mücadelesinden saptırıyor, kapitalizmden sosyalizme reformlar yardımıyla barışçı, tedrici bir geçici salı kveriyorlardı. Sosyalist dünya savaşı sırasında Fabian'lar sosyal - şovenizm tutumunu benimsediler. Fabian'ların iç yüzünü anlamak için Lenin'in eserlerinde özellikle şu yazılara bakmak gerekir : «J. Beçker, J. Dietzgen, F. Engels, K. Marx vb. den, «A. Sorge ve başka kimselere mektuplar» adlı kitabın rusça çevirisine «önsöz»; Rus devriminde sosyal - demokrasinin tarımsal proğramı»; İngiliz barışçılığı ve İngilizlerin teori hoşlanmazlılığı.»

3) Bakınız : F. Engels, Ailenin, Özel Mülkiye-

tin, ve Devletin Kökeni, Sol Yayınları, Ankara 1967. s. 238 - 239. Lenin bu eseri, bu kitabın 16, 18 - 24. sayfalarında da zikreder. - s. 8.

4) Bakınız : F. Engels, Anti - Dühring. Sol Yayınları, Ankara 1967, c. 2. s. 185 - 186. Lenin bu eseri, bu kitabın 29 - 30. sayfalarında da zikreder. - s. 24 - 25.

5) Gotha Programı, 1875 Gotha Kongresinde, o zamana kadar ayrı kalmış Eisenach'çılarla Lassalle'cıların birleşmesi sırasında kabul edilen Alman Sosyalist İşçi Partisi programı. Bu program iyiden iyiye oportünist bir nitelik taşıyordu; çünkü bütün önemli meseleler üzerinde Eisenach'çılar Lassalle'cılara taviz vermiş ve Lassalle'ın formüllerini kabul etmişlerdi. Marx ve Engels, Gotha Programını esaslı bir eleştiriye tabi tuttular. - s. 31.

6) Bakınız : K. Marx, Felsefenin Sefaleti : Sol Yayınları, Ankara 1966. s. 194. - s. 33 - 34.

7) Bakınız : Marx - F. Engels, Komünist Manifesto, Bilim ve Sosyalizm Yayınları, Ankara 1968. s. 59, 72, - s. 34.

8) Bakınız : K. Marx. Louis Bonapart'ın Darbessi (Louis Eonapart'ın 18 Brumaire'i). Köz Yayınevi, İstanbul 1967.

9) Die Neue Zeit (Yeni Zamanlar), Alman Sosyal - Demokrasisinin organı; Stuttgart'ta, 1883 - 1923 arasında yayınlanmış bulunan dergi. Neue Zeit, 1885 - 1895 arasında, Engels'in yazılarını ya-

yınlamıştır. Bu yazılar, dergi yazarlarına çoğunlukla yol gösteriyor, ve marksizmden saptıkları zaman, onları insafsızca eleştiriyordu. Engels'in ölümünden sonra, 90 yıllarının ikinci yarısından itibaren, dergi sistemli olarak revizyonist yazılar yayınladı. Emperyalist dünya savaşı (1914 - 1918) esnasında, merkezci, Kautskist bir tutumu benimsedi ve sosyal - şovenleri destekledi. - s. 45.

10) Bakınız : K. Marx - F. Engels, Komünist Manifesto, Bilim ve Sosyalizm Yayınları, Ankara 1968, s. 16, 27. - s. 50.

11) Bakınız : Fransa'da Sivil Savaş, 1871 (Bu eser henüz dilimize çevrilmemiştir). Lenin bu eseri, bu kitabın 59, 60, 67 - 73. sayfalarında da zikreder. - s. 56.

12) Dielo Naroda (Halkın Davası), Devrimci Sosyalist Partinin günlük gazetesi. Birkaç kere ad değiştirerek, Mart 1917'den Haziran 1918'e kadar Petrograt'da yayınlandı. Ekim 1918'de Samara'da (üç sayı) ve Mart 1919'da Moskova'da (on sayı) yeniden yayınlandı. Sonra karşı - devrimci faaliyeti yüzünden yasaklandı. - s. 62.

13) Bakınız : F. Engels, Konut Sorunu Odak Yayınları. Lenin bu eseri, bu kitabın 76 - 77. sayfalarında zikreder. - s. 76.

14) Burada şu makaleler söz konusudur : K. Marx : Politik Aldırmazlık; F. Engels : Otorite konusunda. Lenin bu makaleleri, bu eserin 79, 81 - 82. sayfalarında zikreder. - s. 79.

15) Erfurt Programı, Alman sosyal - demokrasisinin, 1875 Gotha programının yerine geçmek üzere, 1891 Ekiminde Erfurt Kongresinde kabul

edilen programı. Erfurt programının hataları, Engels tarafından 1891 sosyal - demokrat program taslağı eleştirisine Katkı'da eleştirilmiştir. Bakınız : Marx - Engels, Gotha ve Erfurt Programlarının Eleştirileri. Sol Yayınları Ankara. Lenin, F. Engels'in bu eserini, bu kitabın 88 - 96. sayfalarında zikreder. s. 88.

16) Pravda (Hakikat), Petersburg'da yayınlanan ve Petersburg işçilerinin girişimiyle Nisan 1912'de kurulan legal günlük bolşevik gazete.

Pravda, bizzat işçiler tarafından toplanan parayla çıkan bir işçi - yığıngazetesiydi. Gazete etrafında, geniş bir işçi muhabir ve yazarlar çevresi teşekkül etti. Bir yılda gazete 11.000 işçi mektubu yayınlandı. Pravda ortalama olarak günde 40.000 basıyordu ve günlük tirajının 60.000'e yükseldiği aylarda olmuştur. Yurt dışında bulunan Lenin Pravda'yı yönetiyor, yazı kuruluna hemen her gün yazıyor, ona direktifler veriyor, partinin engüçlü yazarlarının gazete etrafında topluyordu. Pravda sürekli olarak polis kovuşturmasına uğruyordu. Çıktığı ilk yıl içinde 46 defa toplandı ve yazarları aleyhine 36 dava açıldı; yazarlar toplam olarak 47,5 ay hapiste kaldı. 2 yıl 3 ay içinde Pravda, çar hükümeti tarafından 8 kere yasaklandı. Ama her defasında yeni bir ad altında yayınlandı: Raboçaya Pravda (İşçi Hakikati), Severnaya Pravda (Kuzey Hakikati), Pravda Truda (İş Hakikati), Za Pravda (Hakikati için), Proletarskaya Pravda (Proleter Hakikati), Put Pravda (Hakikat Yolu), Raboçi (İşçi), Turudovaya Pravda (Çalışma Hakikati). 8 (217 Temmuz 1914'te I. Dünya

Savaşı arifesinde gazete yasaklandı. Ancak Şubat ihtilâlinden sonra yayınlandı. 5 (18) Mart 1917'-den itibaren R. S. D. İ. P. (Rus Sosyal - Demokrat İşçi Partisi)nin organı olarak çıkmaya başladı. Lenin 5 (18) Nisan'da yurt dışından döndüğünde yazı kuruluna girdi ve gazetenin yönetimini eline aldı. 5 (18) Temmuz 1917'de Pravda idare hanesi harb okulu öğrencileri ve kazaklar tarafından yıkıldı. 1917 Temmuz - Ekim dönemi içinde geçici hükümetin koğuşturmasına hedef olan Pravda, bir kaç kere adını değiştirdi ve Listok Pravdi (Hakikat Yaprağı), Proletari (Proleter), Raboçi (İşçi), Raboçi Put (İşçi Yolu) adları altında yayınlandı. 27 Ekim'den (9 Kasım'dan) itibaren gazete eski adını aldı - s. 96.

17) Burada söz konusu olan şey, Marx'ın Fransa'da Sivil Savaşına, Engels tarafından yazılan önsözüdür. Lenin bu eseri, bu kitabın 97, 98, 103. sayfalarında zikreder. - s. 97.

18) Bakınız. K. Marx Gotha Propramının Eleştirisi. s. 112.

19) Seminaristler, Rus yazarı N. Pomialovski, aynı adı taşıyan romanında, Seminaristleri anlatır. - s. 126.

20) 1. Enternasyonalin La Hayo Kongresi, 2 - 7 Eylül 1972'de toplandı. Marx ve Engels bu kongrede hazır bulundular. 65 delege katıldı. Gündeminde başlıca şu konular yer alıyordu : genel kurulun hakları : proleteryanın politik eylemi : Çalışmalar, Bakunin'cilere karşı sert bir mücadele havası içinde cereyan etti. Kongre, Genel Kuru-

lun haklarını genişletmeyi kararlaştırdı. «Proleteryanın politik eylemi» ile ilgili olarak, kararında, proleteryanın sosyal devrim zaferini sağlamak için kendi öz partisini kurmak zorunda bulunduğunu ve büyük görevinin politik iktidarın fethi olduğunu ilân etti. Bu kongre'de, Bakunin ve Guillaume, bozguncu ve proleterya düşmanı yeni bir partinin kurucuları olarak, enternasyonal'dan ihraç edilmişlerdir. - s. 136.

21) Zaria (Şafak), İskra (kıvılcım) gazetesi yazı kurulu tarafından Stutgart'ta 1901 - 1902 arasında yayınlanan politik ve bilimsel Marxist dergi. 3 fasikül halinde, 4 sayı çıktı. Zaria, Lenin'in şu yazılarını yayınladı: «Rastgele Notlar», «Zemstvo palavracıları ve Liberalizm annibal'leri», «Tarımsal Sorun ve Marx'ın Eleştiricileri»nin ilk dört bölümü («Tarımsal Sorunda Eleştirici baylar» başlığıyla), «Rus Sosyal - Demokrasisinin tarımsal programı.» - s. 138.

22) Burada, 23 - 27 Eylül 1900'de Paris'de toplanan 2. Enternasyonalin 5. Dünya sosyalist kongresi sözkonusudur. Bu kongrede 791 delege hazır bulunuyordu. Rus delegasyonu 23 üyeden kuruluydu. Kongre, temel sorun - politik iktidarın proleterya tarafından fethi - üzerine, çoğunlukla, Lenin'i sözünü ettiği kararı, yani Kautsky tarafından teklif edilen «Oportünistlere karşı uzlaştırıcı» kararı kabul etti. Kongre ayrıca, bütün ülkelerin sosyalist partilerinin katılacağı ve sekretaryasının Bruxelles'de bulunacağı bir enternasyonal büronun kurulmasını da kararlaştırdı. - s. 138.

23) Sozialistische Monatshefle (Aylık sosyalist defterler), Alman Sosyal - Demokrasisi oportünistlerinin başlıca organı ve enternasyonal oportünizmin organlarından biri oyan dergi. Emperyalist dünya savaşı esnasında (1914 - 1918), bu dergi sosyal - şoven bir tutumu benimsedi; 1897 - 1933 arasında Berlin'de yayınlandı. - s. 156.

24) Independent Labour party (bağımsız İşçi partisi) 1893'de kuruldu. Başında James Keir Hardie ve Ramsay Macdonald gibi kimseler bulunuyordu. Burjuva partilere karşı politik bağımsızlıktan dem vuran I. L. P., gerçekte «sosyalizmden bağımsız liberalizme bağımlı»ydı (Lenin). Emperyalist dünya savaşı esnasında (1914 - 1918), I. L. P. önce savaşa karşı bir bildiri yayınladı (13 Ağustos 1914). Sonra, 1915 Şubatında, Londra'da toplanan Antant ülkeleri sosyalistleri konferansında, bağımsızlar bu konferansta kabul edilen sosyal - şoven karara katıldılar. O zamandan beri, bağımsızların şefleri, barışçı cümleleri büyük bir çalışma sıralamakta devam ederek, sosyal - şoven bir tutumu benimsediler. 1919'da Komünist Enternasyonalin kurulmasından sonra, İ. L. P., yöneticileri, sola meyleden partili yığınların baskısıyla, 2. Enternasyonalden çekilme kararını aldılar. Bağımsızlar, 1921'de 2,5'uncu denilen enternasyonale katıldılar; sonra, bu enternasyonalin dağılması üzerine, yeniden 2. Enternasyonale girdiler. - s. 156.